

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE

**Kriminalita dětí a mládeže s přihlédnutím ke specifikám
v jihočeské komunitě**

Autor práce: Mgr. Roman Bláha

Vedoucí práce: doc. Ing. Lenka Dolanská, CSc.

České Budějovice 2011

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma
Kriminalita dětí a mládeže s přihlédnutím ke specifikám
v jihočeské komunitě zpracoval samostatně a použil jen pramenů,
které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů“.

„Prohlašuji, že v souladu s ust. § 47b zákona číslo 111/1998 Sb.,
v platném znění, souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to
v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí
archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně
přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou
v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách“.

V Č. Budějovicích dne 22. 2. 2011

.....
Mgr. Roman B L Á H A

P o d ě k o v á n í

V úvodu této disertační práce bych chtěl poděkovat své školitelce paní doc. Ing. Lence Dolanské, CSc., za odborné vedení, cenné rady a podporu během celého studia a psaní disertační práce.

Abstract

The Criminality of Children and Youth with Paying Attention to Particularities in the Southern Bohemia's Community

Criminality is a numerous social phenomenon where the property crime represents 80% of the total registered criminal act. It is concentrated mainly in the big cities and industrial agglomerations. Autotelic brutality and unscrupulousness are still increasing. The number of people whose regular source of income is based on this criminality is increasing as well. Juvenile delinquency is a component of criminality. We are historical part of mankind, we pay attention to the development of human society during diverse historic periods and we evaluate the social status of children in these periods and how it was handled. Our tribes are in the past and that is why we did not leave out this factor while judging present.

At present, we divide immature figures (according to UN) into the children, adolescents, youth and young people. It is dealt with the criminal liability according to the age. We found out that it happened to the offender behaviour because of co-operation external and internal circumstances. The external influences of neighbourhood i. e. family, fellows, school, eventually labour collective and corporate, political or cultural leverages influence the criminality of children and adolescents. The internal circumstances of juvenile criminality are hereditary, biological and psychopathologic. They are part of the general personality characteristic.

Firstly, in the theoretic part of my dissertation, I occupied with the research of nonfiction and magazines dealing with these problems. After gaining some information, I focused on collecting data with reference to the criminal act of children and adolescents during the last five years with the exact inventory of statistic data within the Czech Republic and with the concrete focus on the South Bohemian Region.

Among my sources of data belongs secondary information both internal and external and primary information which I gained via my own investigation. I worked on the acquired data comparing mutual connections mutually and I summed them up into the graphs and charts via the program MS Excel in order to be well arranged and I filled it in with text conclusion in the program MS Word.

„People should not forget if there is the existence of human rights which except for afflicted people, plead so often criminals these days, human duties exist equally.“

Obsah

Úvod	1
1. Teoretická část	3
1.1. Postavení dětí a mládeže v historických společnostech	3
1.1.1. <i>Pravěk lidstva – vztahy mezi lidmi a mezi dospělými a dětmi</i>	3
1.1.2. <i>Rodina ve starém Řecku</i>	4
1.1.3. <i>Poměry v římském impériu</i>	4
1.1.4. <i>Postavení dětí ve středověku</i>	5
1.1.5. <i>Renesance</i>	6
1.1.6. <i>17. – 18. století – chování dospělých k dětem a k mládeži</i>	7
1.1.7. <i>19. století – dítě objektem přísné péče</i>	9
1.1.8. <i>Zacházení s dětmi během první světové války</i>	9
1.1.9. <i>20. století</i>	10
1.1.10. <i>Mládež po listopadu 1989</i>	11
1.2. Význam pojmů a jejich měnící se obsah v lidských obdobích, v různých epochách, v nichž vnikaly a byly užívány	13
1.2.1. <i>Právo, spravedlnost, infanticidium, ordál, smolné knihy</i>	13
1.2.2. <i>Kriminalistika, kriminalista, kriminologie, kriminalita</i>	16
1.3. Kriminalita dětí a mládeže	23
1.3.1. <i>Teoretická východiska</i>	23
1.3.2. <i>Kriminální chování jedinců</i>	24
1.3.3. <i>Vývoj názorů na trestání dětí</i>	25
1.3.4. <i>Biokriminogenetické teorie</i>	27
1.3.5. <i>Psychokriminogenetické teorie</i>	29
1.3.6. <i>Sociálně psychologické teorie</i>	30
1.3.7. <i>Sociologické kriminogenetické teorie</i>	31
1.3.8. <i>Multifaktorové kriminogenetické koncepce</i>	32
1.4. Vymezení pojmů „dětí“ a „mládež“ z různých hledisek	33
1.4.1. <i>Příčiny a podmínky kriminality dětí a mládeže</i>	34
1.4.2. <i>Vnější faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže</i>	35
1.4.2.1. <i>Rodina</i>	35
1.4.2.2. <i>Škola</i>	37
1.4.2.3. <i>Speciální školská zařízení</i>	39
1.4.2.4. <i>Zaměstnání</i>	41
1.4.2.5. <i>Způsob trávení volného času</i>	41
1.4.2.6. <i>Skupiny, subkultury a hnutí mládeže</i>	42
1.4.2.7. <i>Vliv médií</i>	45
1.4.3. <i>Vnitřní faktory kriminality dětí a mládeže</i>	46
1.4.3.1. <i>Dědičnost</i>	46
1.4.3.2. <i>Vrozené osobnostní dispozice</i>	48
1.4.3.3. <i>Osobnost</i>	49
1.4.3.4. <i>Příslušnost k pohlaví</i>	50
1.4.3.5. <i>Rasa a etnická skupina</i>	51

1.5.	Prevence kriminality	53
1.5.1.	<i>Pojem a význam prevence kriminality</i>	53
1.5.2.	<i>Zásady preventivní politiky a její význam</i>	54
1.5.3.	<i>Struktura prevence kriminality</i>	56
1.5.4.	<i>Subjekty prevence kriminality</i>	60
1.5.5.	<i>Objekty prevence kriminality</i>	61
2.	Výzkumná část	62
2.1.	Cíl a metodika	62
2.1.1.	<i>Cíl</i>	63
2.1.2.	<i>Metody</i>	63
2.2.	Jihočeský kraj	65
2.3.	Výsledky	67
2.3.1.	<i>Obecné hodnocení vývoje celkové kriminality</i>	67
2.3.2.	<i>Hodnocení celkové kriminality nezletilých a mladistvých</i>	69
2.3.3.	<i>Počet stíhaných osob se zřetelem na nezletilé a mladistvé</i>	72
2.3.4.	<i>Dynamika vývoje kriminality nezletilých a mladistvých v letech 2000 – 2009 v České republice v porovnání s rokem 1989</i>	74
2.3.5.	<i>Dynamika vývoje kriminality nezletilých a mladistvých v letech 2000 – 2009 v Jihočeském kraji v porovnání s rokem 1989</i>	78
2.3.6.	<i>Struktura kriminality nezletilých a mladistvých</i>	82
2.3.7.	<i>Hodnocení vývoje obecné kriminality nezletilých a mladistvých</i>	86
2.3.8.	<i>Hodnocení vývoje násilné kriminality nezletilých a mladistvých</i>	89
2.3.9.	<i>Hodnocení vývoje mravnostní kriminality nezletilých a mladistvých</i>	92
2.3.10.	<i>Hodnocení vývoje krádeže vloupáním nezletilých a mladistvých</i>	95
2.3.11.	<i>Hodnocení vývoje krádeže prosté nezletilých a mladistvých</i>	98
2.3.12.	<i>Hodnocení vývoje hospodářské kriminality nezletilých a mladistvých</i>	101
2.3.13.	<i>Hodnocení vývoje vražd nezletilých a mladistvých</i>	104
2.3.14.	<i>Hodnocení vývoje loupeže nezletilých a mladistvých</i>	107
2.3.15.	<i>Hodnocení vývoje znásilnění nezletilých a mladistvých</i>	110
2.3.16.	<i>Hodnocení vývoje krádeže vloupáním do bytů nezletilých a mladistvých</i>	113
2.3.17.	<i>Hodnocení vývoje krádeže vloupáním do chat nezletilých a mladistvých</i>	116
2.3.18.	<i>Hodnocení vývoje krádeže motorových vozidel dvoustopých nezletilých a mladistvých</i>	119
2.3.19.	<i>Kriminalita pod vlivem alkoholu a drog v Jihočeském kraji – podíl nezletilých a mladistvých za posledních deset let</i>	122
2.4.	Diskuse	123
3.	Závěr	133
4.	Seznam použitých zdrojů	135
5.	Přílohy	143

ÚVOD

Kriminalita se během posledních desetiletí stala masovým sociálním jevem. To se týká zejména kriminality majetkové, která představuje téměř 80% veškeré registrované trestné činnosti. Kriminalita se koncentruje zejména ve velkých městech a průmyslových aglomeracích s vysokým počtem anonymních a migrujících osob. To ostatně potvrzují i kriminální statistiky Policie České republiky, které budou rozebrány ve výzkumné části této disertační práce.

Při trestné činnosti se zvyšuje samoučelná brutalita a bezohlednost. Na významu nabývá trestná činnost v souvislosti s drogami nebo jinými závislostmi. Stále větší počet trestných činů zůstává nenahlášen, neobjasněn a nepotrestán.

Mění se i profil pachatelů, kteří se přestávají markantněji lišit od průměru ostatní populace. Zvyšuje se podíl prvopachatelů i pachatelů, jejichž trestná činnost bývá epizodického charakteru. Roste počet osob, kterým se zisk z kriminality stal pravidelným zdrojem příjmu. Celkově je dlouhodobě registrován zvyšující se podíl nezletilých delikventů na páčání trestných činů.

Kriminalita dětí a mládeže, jako součást kriminality vůbec, je závažný negativní sociální jev, charakterizovaný porušováním právního řádu, jehož subjekty jsou mladí lidé. Tento negativní sociální jev nás vede k tomu, abychom věnovali mladé generaci maximální pozornost, neboť mladého člověka posuzujeme nejen jako individuální osobnost, ale především proto, že tato generace má své nezastupitelné místo ve společnosti. Problémem, který nelze přehlížet, je i značný neustálý nárůst protiprávního jednání páchaného mladou generací, přičemž je alarmující neustále se snižující věková hranice delikventů.

V běžném životě pojem děti a mladí dospívající lidé pro nás znamená zcela jiné představy a uvažování. Děti a mladé lidi máme spojené s láskyplnými a radostnými představami, nadějemi v jejich úspěšnou budoucnost a s něčím, co obohacuje náš rodinný život. Případné problémy s vlastními dětmi nepovažujeme za zásadní a věříme, že během času budou překonány, tak jako u většiny jejich vrstevníků a v neposlední řadě, jak se stalo i v minulosti u nás samotných. Veřejně jsou vedeny diskuse především o úrovni vzdělání dětí a mladistvých, jak změnit metody vzdělávání tak, aby odpovídaly požadavkům moderní doby a příliš je nezatěžovaly.

Tato práce však pojednává o dětech a mladistvých, kteří svým chováním porušili zákon a byla jim soudem nařízena ochranná nebo ústavní výchova. Zpravidla se tito mladí lidé vyznačují vysokým stupněm asociality nebo dokonce antisociality.

Statistiky, které vytvářejí obraz o současné celkové kriminalitě, jsou hrozivé právě z pohledu věkové skladby pachatelů. Nejenže narůstá trestná činnost v kategorii mladistvých do 18. roku, ale navíc zhruba polovina pachatelů (obžalovaných) spáchala svůj trestný čin poprvé. Prvopachatelé jsou opět převážně mladí lidé. Není tento vývoj ovlivněn nevhodným a někdy až patologickým sociálním prostředím, ve kterém tito mladí lidé prožili své dětství? Nebyla jejich výchova pouze povrchní, odpovídající navenek normám společnosti, ale bez přijetí etického kodexu?

Sociálně patologické jevy u dětí a mladistvých jsou závažným problémem společnosti.

*Nejsnáze lze změnit řeč člověka,
obtížněji se dá změnit chování,
ještě méně snadná je změna smýšlení.
Ale vůbec nejobtížnější
je změna lidského srdce.*

V této práci není a ani nemůže být podán vyčerpávající rozbor trestné činnosti dětí a mládeže, ale klade si za cíl zabývat se rozbohem trestné činnosti dětí a mládeže za posledních deset let s přihlédnutím ke specifikám jihočeské komunity.

Disertační práce bude také porovnávat význam pojmů, jejichž obsah se měnil v různých kratších i delších obdobích. Mnohokrát upřesňovaný význam běžných výrazů, který je v práci užíván a doplňován vede, k upřesnění jejich nové náplně.

Pracuji u Policie České republiky nepřetržitě více než dvacet pět let. Práce je také mým celoživotním koníčkem a věnuji jí téměř všechny svůj volný čas. V něm si rozšiřuji teoretické znalosti, získávám nové vědomosti, kterými doplňuji denní praxi a které obohacují můj život. Navazuji na dřívější pohledy a poznatky svých pracovních předchůdců a snažím se vyvarovat chyb, které se staly v minulosti. Historie nám pomáhá učit se z chyb a vytvářet spravedlivější a šťastnější svět, než jaký dosud byl. Není její chybou, že se lidé chovají, jako by se nepoučili. Nikdy se nesmíme vzdát a musíme usilovat o naplnění ideálů, které lidé za dobu své existence vytvořili.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Postavení dětí a mládeže v historických společnostech

Zabýváme-li se historickými epochami a postavením dětí a mládeže v nich, poznáváme, že s dětmi bylo mnohdy hruběji nakládáno než s dospělými. Ve starověku (Řecko a Řím) byli novorozenci, kteří se zdáli nezuživí, bez rozpaků zabíjeni. Je známo, že v některých historických obdobích děti sloužily jako zásobárna jídla. Dnes by tato chování byla trestána podle příslušného ustanovení trestního zákona.

Ve středověku byla na šlechtických sídlech držena „smilná pacholata“. O tom, jaké služby musely poskytovat tyto děti, není pochyb. Dnes by opět za toto byl stanoven trest podle příslušného ustanovení trestního zákona.

1.1.1. *Pravěk lidstva – vztahy mezi lidmi a mezi dospělými a dětmi*

V nejstarších lidských společenstvích (před 40 000 – 10 000 lety) se můžeme jen dohadovat, jaké vztahy panovaly mezi členy tlupy (asi 100 osob). V těchto drsných dobách se matka mohla starat jen o jedno dítě, protože přesuny na delší vzdálenosti byly s větším počtem malých dětí velmi problematické. Lidé se dožívali 27 let, hranice dospělosti byla nízká - 13 až 15 let. I děti se musely podílet na nahánění mamutů a koní do pastí, což byla práce hlavně chlapců. Dívky s matkami se vypravovaly za rostlinnou potravou a za hmyzem. Učily se rozeznávat jedlé a nejedlé plody a léčivé byliny, pomáhaly matkám s přípravou jídla, vyděláváním kůží. Napodobováním dospělých se chlapci a dívky připravovali na budoucí roli v tlupě. V dětských skupinách již vládla s největší pravděpodobností hierarchie a chování ve skupině mělo svá pevná pravidla, podobně jako mělo pevná pravidla chování k dospělým členům společenství.¹

Trvalé nedodržování pravidel znamenalo smrt, občasné nedbání pravidel trest (např. tělesný trest, odehnání od jídla). Nejhorším potrestáním bylo odehnání od tlupy. V této době byla uplatňována drastická regulace porodnosti formou vražd novorozenců z různých důvodů, tzv. infanticidium.

¹ LNĚNIČKOVÁ, J. *Svět dětí*. 1. vydání. Praha: Albatros a.s., 2005, s. 4

1.1.2. Rodina ve starém Řecku

Antická civilizace byla civilizací otrokářskou a do velké míry civilizací městskou. Tím byla dána v antice i tvářnost rodiny a konkrétní podoba tehdejšího procesu rozmnožování lidského rodu. Početná třída otroků byla téměř vyřazena z reprodukčního procesu. Její příslušníci mohli jen zřídka uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud pak přece jen žili v manželství, neměli ani podmínky, ani potřebu přivést na svět početné potomstvo a pečovat o ně.

Řecká rodina se dost lišila od rodiny známé ze středověké a novověké Evropy. Řecká manželství sice byla monogamní, ale rozlučitelná, a to snáze ze strany muže než ženy. Bezdětným ženatým mužům byl k zajištění dědiců povolen konkubinát, velkou úlohu hrály kurtizány, sexuální styk mimo manželství byl běžný a tolerovaný stejně jako homosexualita. Účelem manželství bylo především opatřit si zákonné dědice, kteří by byli svým rodičům oporou ve stáří. Příliš velký počet dětí byl považován spíše za neštěstí než za požehnání. Běžně rozšířeny a veřejným míněním schvalovány byly potraty a odkládání neuživých nebo přebytečných nemluvňat.²

Krajním výrazem řeckého antipopulačního myšlení byla eugenicky motivovaná infanticidia provozovaná ve státním zájmu, jak ji známe ze staré Sparty.³

1.1.3. Poměry v římském impériu

Vývoj poměrů v antickém Římě se v mnohém shodoval s vývojem v Řecku. Na rozdíl od antického Řecka byl v římské říši populační vývoj daleko více předmětem zájmu zákonodárců. Synové a dcery podléhali moci svého otce (moc otcovská – patria potestas).⁴

Synové a dcery podléhali svému otci natolik, že jejich postavení bylo přirovnáno k postavení otroků. Děti byly trestány soudem i za mírnější přestupky. Otcům bylo dovoleno nepřijmout dítě do rodiny. Bez omezení se praktikovalo narození dcer, prvorozená dcera mohla být odložena pouze tehdy, byla-li tělesně vadná. Právo prodeje dětí bylo používáno ve starší i novější době, a to z důvodu ziskuchtivosti, často z nouze. Ve 4. stol. za císaře Konstantina se právo prodeje dětí omezilo na děti novorozené.⁵

Zákonodárství císařského Říma bylo přitom v souladu s mocenskými potřebami impéria propopulační. Augustovy zákony nutily prostřednictvím daní a ztráty dědických nároků všechny dospělé, aby vstupovali do manželství a měli předepsaný minimální počet

² HORSKÁ, P. a kol. *Děťství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1990, s. 42

³ LEVI, P. *Svět starého Řecka*. Praha: Knižní klub, 1995

⁴ KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, s. 185-186

⁵ KINCL, J. a kol. *Všeobecné dějiny státu a práva*. Praha: Panorama, 1983, s. 69

dětí. Ve 4. stol. pod vlivem křesťanské doktríny císaři Konstantin a Valentinián na jedné straně zrušili zákonná opatření postihující neženaté a neprovdané, zároveň však pod přísnými tresty zakázali zabití dítěte otcem. Odstranili tak dosavadní moc svobodného Římana nad životem a smrtí své rodiny.

Tehdy se zformovala křesťanská morálka včetně morálky manželské a sexuální. Početné potomstvo je ve Starém zákoně považováno za zvláštní výraz boží přízně.

Řadu zmíněných zásad přijala i novozákonná tradice. Její postupné šíření po celé Evropě po pádu západoférické říše a po vzniku raně feudálních států přineslo velké změny v postavení dítěte. Tyto zásady jsou počátkem lidských práv.

1.1.4. Postavení dětí ve středověku

V zemědělských osadách a ve vesnicích nebýval jednoduchý život. Ve středověku panoval stále strach, aby lidé měli dostatek obživy. Každý musel přispívat podle svých sil. Někdy ale přes veškeré úsilí nastal hlad a i to byl důvod, že ještě ve středověku přetrvávaly praktiky zabíjení „přebytečných dětí“, které rodiče nemohli uživit. Když ale děti v rodině zůstaly, musely pomáhat v hospodářství. Zhruba od 6 – 7 let již měly své vlastní povinnosti v domácnosti i na poli.

Chlapci ve 14 letech byli zpravidla schopni zvládnout veškeré činnosti spojené s mužskou prací v zemědělství. Děvčata se pod dohledem matky učila všechny práce, které vykonávaly ženy. Těžký byl úděl sirotků. Pokud se jich neujali příbuzní nebo známí, což bylo mnohdy obtížné, neměli šanci k přežití.

Děti bylo využíváno v dobách středověku i k válečným účelům. Roku 1212 byla zformována v Porýní v Německu dětská křížová výprava. Byla velmi špatně připravena, děti nebyly na dlouhou cestu zásobeny potravinami. Umíraly už cestou a zahynuly i na moři při plavbě lodí a ty, které nakonec strastiplnou cestu přežily, byly prodány v arabských zemích do otroctví.⁶

Děti byly jen objektem rozhodnutí dospělých a nebyly od nich očekávány jiné skutky než ty, jaké jim předurčili jejich rodiče, pěstouni či poručníci.

Byly předmětem politických či ekonomických spekulací od výhodného sňatku až po prodej do otroctví. Dospělí je nevnímali jako osoby se specifickými potřebami. Byli to prostě malí dospělí, u kterých bylo žádoucí, aby rychle vyrostli a mohli se smysluplně podílet na životě svého společenství.

⁶ PESCHKE, H., P., KUMPERA, J. *Středověk*. 1. vydání. Plzeň: Fraus, 2008

Až do 15. století se také v Evropě neseťkáváme s nalezcem pro děti. Pohozené malé děti byly patrně ponechány svému osudu, aniž by to společnost pobuřovalo. Na druhé straně děti, které se staly obětmi živelných pohrom či válek, byly předmětem soucitu. V rodinách se rodilo zpravidla více dětí, ale do dospělosti přežilo jen několik. Větší počet dětí byl v chudých rodinách prokletím, protože ohrožovaly, než dosáhly dospělosti, ekonomickou stabilitu rodiny. Výchova dětí byla příliš nákladná, a tak se po celý středověk znovu a znovu setkáváme s praktikami zabíjení nechtěných dětí, zejména děvčat.

V době husitské byly děti po příkladu svých rodičů strženy do víru husitských válek. Např. r. 1420 byly v Bystřici upáleny 4 děti ve věku 7 – 11 let spolu se svým husitským knězem. Otřesným případem i na tehdejší drsnou dobu bylo useknutí jedné nohy a jedné ruky 40 dětem při vpádu slezských knížat.⁷

Větší chlapci se zapojovali do husitských vojsk jako bojovníci; většinou byli ozbrojeni praký, z nichž metali kameny.

1.1.5. *Renesance*

V době renesance děti do 7 let, do doby růstu druhých zubů, nebyly považovány za příliš cenné příslušníky společenství. Víme o nich vlastně málo, protože prameny až na výjimku o nich mlčí. Méněcenné postavení dětí ve společnosti se odráželo i při jejich úmrtí. To ilustruje i příklad z Chebu, kde bylo r. 1460 vydáno nařízení, aby zemřelým dětem mladším sedmi let nebylo na pohřbech zpíváno a aby je nedoprovázeli žáci školy. Teprve od 7 let, kdy se děti postupně zapojovaly do hospodaření rodiny, do otcovské živnosti či do péče o malé sourozence, stávaly se výše hodnocenými příslušníky společenství.

Jinak se dařilo dětem ze šlechtických rodin, jinak z městských a venkovských rodin.

Drsné zacházení zažily děti, které se chtěly vyučit řemeslu. Chlapci šli do učení obvykle ve 12 letech, ale tato hranice byla velmi volná. Jsou zmínky o přijímání i pětiletých učňů. Byli mistrovi povinni poslušnosti, jako by byl jejich otec. Mohl je také tělesně trestat, nejvýše však do 20 ran. Výjimečně mohla trestat také mistrová, tovaryši, starší učni, které také mladší museli poslouchat. Snad se většina mistrů chovala k učňům slušně, je ale také doloženo dost případů, že mistr ubil učně k smrti, týral ho hladem apod.

Třicetiletá válka přinesla velké utrpení dospělým i dětem. Mnoho dětí zahynulo v důsledku válečných událostí, mnoho zemřelo na infekční nemoci, další hladem. Po vsích a

⁷ LNĚNIČKOVÁ, J. *Svět dětí*. 1. vydání. Praha: Albatros a.s., 2005, s. 17

městech se toulaly děti, které přišly o své rodiče i domovy. Byla to doba, kdy přestal platit zavedený řád.⁸

1.1.6. 17. – 18. století – chování dospělých k dětem a k mládeži

V tomto století byly děti šlechty vedeny k dodržování přesně stanovených pravidel společenského chování. Byly přenechávány chůvám a vychovatelům. Měly také své vlastní služebnictvo, komorníky, lokaje. V 18. století nastalo větší sblížení dětí i rodičů.

Horší postavení měly děti na venkově. Už od 3 let byly pověřovány drobnými pochůzkami po dvoře a zahradě, od 4 let mohly s doprovodem starších sourozenců vyřizovat věci i mimo dům. Ve 4 až 5 letech například pomáhaly s vyháněním a přeháněním dobytka z pastvy, nosily dřevo, pracovaly na zahradě, většinou pod dohledem dospělých nebo starších sourozenců.⁹

Ve 12 letech byly děti na vesnici platnými pomocníky v hospodářství a měly své pravidelné úkoly. Chlapci se učili od otců, dívky od matek. Některé děti, pro něž nemohl rodný dům zajistit obživu, byly posílány už ve věku 4 let do služby, aby odlehčily rodině s jejich výchovou. Z dětí do 9 let takto odešla z rodného domu desetina, mezi dětmi ve věku 10 – 14 let byla někde ve službě již zhruba polovina.

Těžký byl úděl sirotků, kteří připadli pod poručenství vrchnosti. Tyto děti pracovaly na statcích jako čeledíni či děvečky a vrchnost měla stejně jako ve středověku zájem jejich službu co nejdéle prodloužit, protože spravovala jejich majetek – dědictví. Sirotci často nedostali v dospělosti nic a museli zůstat v panské službě, protože panská „sirotčí“ pokladna již veškerý jejich majetek promrhala. Problém sirotků se dotýkal značné části obyvatel, protože podle odhadů bylo zhruba každé desáté dítě sirotek.

Smrt dítěte byla brána různě, mnohdy záleželo, do jaké rodiny se narodilo. V chudších rodinách si rodiče u čtvrtého nebo pátého dítěte dělali starosti, zda jsou vůbec schopni dalšího potomka uživit. Setkáváme se i s výrokem typu „I to nejněžnější mateřské srdce začíná být u pátého dítěte prostoupeno lhostejností a u šestého se již nepokrytě přeje, aby šlo nejkratší cestou do nebe“. Vysoká úmrtnost dětí byla přijímána jako nutné zlo, a čím bylo dítě menší, tím byla často i bolest z jeho ztráty menší.

Největší úmrtnost byla u nemanželských dětí a v chudých městských vrstvách. V 18. století byla značná. Poslední měsíce těhotenství a první týden po porodu nepřežilo asi každé desáté dítě, každé čtvrté dítě zemřelo před svými prvními narozeninami. Z tisíce narozených

⁸ TINKOVÁ, D. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. 1. vydání. Praha: Agro, 2004

⁹ LNĚNIČKOVÁ, J. *Svět dětí*. 1. vydání. Praha: Albatros a.s., 2005, s. 28

děti se dožilo 2 let jen 650, z nich do 14 let zemřelo odhadem 140, takže patnácté narozeniny slavila jen necelá polovina dětí.

V tomto období vznikaly manufaktury. Dětská manufaktura v 18. století byla považována za velkou rodinu, kde se pod dohledem dospělých měly děti z chudých rodin a sirotci naučit pracovat. Podmínky v jednotlivých manufakturách byly rozdílné, protože někde majitele zajímaly děti jen jako levná pracovní síla a nedodržoval státem dané předpisy. Děti trpěly hladem a zimou a byly tvrdě trestány za nepatrné přestupky. Do manufaktur přicházely mezi 7 – 14 lety. Jejich den začínal v 5 hod. ráno, kdy se najedly a šly do práce, dopoledne měly 1 hod. výuky, pak šly opět do práce s přestávkou na oběd a odpoledne nebo večer byla hodina odborného výcviku. Každý den končila ve 22 hod. Pracovní doba trvala zpravidla 12 hod. Podle zákona mělo být dětem jednou týdně vyměněno prádlo a dvakrát ročně je měl prohlédnout lékař.¹⁰

Ve 2. pol. 18. století vznikaly nové ústavy, jako např. porodnice v Praze, kam chodily především svobodné matky, které často nechávaly děti v sousedním nalezinci. Kojenci a batolata zde neměli ještě v druhé polovině 19. století příliš šancí na přežití, např. v r. 1858 zemřely všechny přijaté děti i děti, které zde zbyly z roku předchozího.

Celé 19. století bylo dobou kultu stáří. Cenily se zkušenosti a bezvýhradná úcta ke starším prostupovala celou tehdejší společností. Rodiče například dlouho drželi rodinné majetky a děti je přijímaly nejčastěji až po jejich smrti.

Rodiče tak udržovali děti do jejich dospělosti v ekonomické závislosti. Mládí bylo chápáno jako doba nezralosti a ukvapenosti, jako doba, kdy se má mladý člověk od starších učit.

V té době některé děti už pracovaly v továrnách. Dostávaly, podobně jako ženy, nižší mzdu než dělníci. Dětská práce v továrnách byla v první pol. 19. století považována za obecně prospěšnou, protože podle soudobého názoru připravovala děti na budoucí život. Dětskou práci určitým způsobem ošetřovaly zákony, podle kterých například musely děti navštěvovat školu. Při inspekcích továren ve 30. letech 19. století vyšlo najevo, že zákony nejsou ve vztahu k dětem příliš dodržovány a že v některých továrnách panují i podle tehdejších norem naprosto otřesné poměry.¹¹

V 18. a 19. století byla definice zločinu a práva ještě obtížnější. V této době se lidé potýkali s problémy, kdy byl trestán hřích, magie, rouhání stejně jako přestupky proti občanskému soužití. V 18. století vládla všeobecná teokracie a stále ještě existovala inkvizice.

¹⁰ LNĚNÍČKOVÁ, J. *Svět dětí*. 1. vydání. Praha: Albatros a.s., 2005, s. 32

¹¹ LENDEROVÁ, M. *Život v 19. století*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2009

1.1.7. 19. století – dítě objektem přísné péče

Ve 2. pol. 19. století se začala rodina proměňovat. Hlava rodiny přestala zodpovídat za všechny obyvatele domácnosti. Určitou výjimkou byly řemeslnické dílny, kde učni a tovaryši žili stále v úzkém kontaktu s rodinou mistra. Rodina se omezila nejprve ve městech a poté i na vesnici jen na rodiče a nezaopatřené děti. Postupně se snižoval počet dětí v rodině. To mělo řadu příčin, mimo jiné to byla snaha rodičů poskytnout dětem lepší vzdělání, a tím zlepšit jejich vyhlídky do budoucnosti. Svou roli sehrál stále menší bezprostřední vliv katolické církve na soukromý život rodiny. Zatímco v 80. letech bylo v rodinách průměrně 4 – 5 dětí, kolem roku 1900 měly rodiny převážně 2 – 3 děti. Postavení dětí v rodině se měnilo zvolna a byla stále vyžadována tuhá kázeň. Otcové zůstávali posvátnými osobami, které rozhodovaly o životě dětí. Po r. 1900 autorita otců postupně slábla a děti či spíše mladí lidé si dokázali sami zvolit a vyvzdorovat například životního partnera, což bylo ještě ve 2. pol. 19. století v měšťanském i venkovském prostředí nepříliš časté. Děti se v nových poměrech v měšťanské společnosti stávaly středem rodičovské pozornosti a nároky na ně stoupaly. Rodiče kladli větší důraz na studijní úspěchy a jejich výchova hraničila s drezúrou, která neponechávala nic náhodě. Děti byly pod tlakem přísné disciplíny ve škole a neméně přísné disciplíny doma. Vše bylo svázáno pevnými pravidly, která uvolnil až náraz první světové války.

1.1.8. Zacházení s dětmi během první světové války

V zimě 1915 – 1916 se v českých zemích zhoršilo zásobování základními potravinami. Začalo chybět maso, vejce, brambory i cukr. Byl nedostatek mouky, takže do chleba byla přidávána mouka z nejrůznějších náhražek (čočková, kukuřičná, ječná aj.). Náhražkové potraviny se používaly i u dalších druhů potravin. Některé z takto vyráběných potravin byly těžko požitelné.

Odchodem mužů na frontu se navíc zhroutil řada výroby. Chudé rodiny odvedených vojáků neměly ze státních podpor dostatek prostředků na živobytí, a ženy se proto snažily vydělat, jak to jen šlo, aby mohly dětem zajistit potřebné množství jídla. Během roku 1916 přešlo celé zásobování na lístkový systém, kdy měl každý člověk určeno, kolik potravin si může koupit. V roce 1917 byl rozpad hospodářství naprosto hrozivý a státním orgánům se nedařilo zajistit ani na lístky prodávané množství potravin. Nastal hlad a na jaře a v létě roku 1917 v mnoha městech propukly nepokoje proti hladu a drahotě potravin. Tyto bouře se opakovaly až do konce války v říjnu 1918. V roce 1918 byl přiděl potravin půl bochníku chleba a 17 dkg masa na týden, mléko a vejce z trhu zcela zmizely. Nebylo uhlí, takže v zimě se neměli lidé ani kde ohřát. Děti strádaly a dětská úmrtnost stoupala, protože jejich oslabený

organismus nebyl schopen vzdorovat nemocem, z nichž by se za normálních okolností uzdravily.

První světová válka znamenala hluboký zásah do rodinných vztahů. Většina otců postupně odešla na frontu, kde trávili dlouhé roky v zákopech. Do války bylo nasazeno zhruba 40 mil. mužů, přičemž průměrně jeden ze čtyř se nevrátil a každý druhý byl na frontě zraněn.

Ženy musely přebrat vedení městských živností či venkovských statků a nastoupily do zaměstnání, které bylo dosud doménou mužů.

Válka také znamenala konec zavedených pořádků. S pádem monarchie a vznikem republiky v roce 1918 se změnilo celkové společenské klima. Již během války ubývalo vlivu katolické církve na život lidí zejména ve městech, kde došlo těsně po 1. světové válce k vlně rozvodů manželství, která byla narušena dlouhým odloučením během války. Tradiční návody, jak prožít život, a náhledy na to, co se patří, se během několika let podstatně změnily. Všechny tyto změny se odrazily v každodenním životě dětí.

Po založení ČSR v roce 1918 se začala dosavadní rakouská škola proměňovat ve školu založenou na republikánských a demokratických idejích. Byl zrušen církevní dohled nad školami a povinné návštěvy bohoslužeb pro žáky. Začala se důsledně uplatňovat koedukovaná škola na všech stupních. Dívky mohly podle zákona z roku 1918 navštěvovat jakékoliv střední a vysoké školy. V roce 1919 začal proces postátňování škol.¹²

Malý školský zákon z roku 1922 potvrdil povinnou osmiletou školní docházku, umožňoval rodičům vyškrtnout děti z povinné výuky náboženství a zčásti ji nahradit občanskou výchovou. Ve třídách tehdy bývalo 60 – 65 dětí.

1.1.9. 20. století

Nacismus, který se rozvinul v I. pol. 20. století v některých státech, se stal zlým stínem nad Evropou v 30. let a první poloviny 40. let. Byla to doba velkého strádání, velkých osobních i národních tragédií, velkého utrpení, války a smrti. Na všech stranách válečného konfliktu trpěly a umíraly děti. Ze škol postupně museli spolužáci a spolužačky a mnoho se jich už nikdy nevrátilo. Děti byly hromadně vražděny nelidskou mocí. Jiným dětem byly dány do rukou zbraně, aby zabíjely a nechaly se zabíjet. Jiné děti žily ve strachu před nálety bombardérů. Kolik dětí ztratilo rodiče, kolik ztratilo domovy, kolik dětských životů a nadějí bylo nesmyslně zmařeno ve jménu zruďné ideologie!

¹² KOMÁRKOVÁ, B. *Čemu nás naučila válka*. 1. vydání. Heršpice: EMAN, 1997

U nás došlo k oklešťování možností vzdělání. 17. 11. 1939 byly u nás uzavřeny vysoké školy, velká část jejich studentů byla deportována do koncentračních táborů a několik popraveno. Při vyhlazení Lidic 10. 6. 1942 bylo 96 dětí deportováno do Německa k rasovému zkoumání, zda jsou vhodné pro převýchovu. 80 dětí nehodících se k převýchově bylo posláno do vyhlazovacího tábora v polském Chelmnu, kde byly zavražděny. Jen 16 dětí bylo posláno na převýchovu, aby se z nich stali Němci. Pouze některé z těchto dětí se vrátily. Podobný osud jako Lidice potkal o 3 týdny později obec Ležáky, kam se po válce vrátily jen 2 děti. Nejhuře na tom byly židovské děti. Byly odtrženy od svých rodičů a strávily v ghettech celou válku. V lepším případě, někdy totiž bylo ghetto pouze přestupní stanicí do vyhlazovacích táborů. Zde byly postupně vražděny nebo umíraly na nemoci a vysílením z hladu.

Za 2. světové války v důsledku nacistického teroru zahynulo 17.000 dětí z českých rodin. Celkově však bylo zavražděno v koncentračních táborech 700.000 především židovských dětí. Po válce zůstalo 13 mil. dětí úplnými sirotky a 40 mil. dětí ztratilo otce.¹³

Po 2. světové válce se svět změnil a ČSR byla přiřazena do mocenské sféry SSSR. Když v únoru roku 1948 uchwátla moc v ČSR komunistická strana, snažila se ovlivnit mladou generaci, aby přijala její ideje. Komunistický názor se stal univerzální ideologií pro všechny oblasti života a kdo nesouhlasil, byl považován za nepřítele v duchu hesla „Kdo nejde s námi, jde proti nám“. KSCM krátce po uchopení moci usilovala o sjednocení některých aktivit mládeže i o jednotnou výchovu ve školách. Vzorem se stal na konci 40. a začátkem 50. let SSSR, kde již komunistický režim vládl 30 let. Hlavním principem výchovy byl důraz na kolektiv a jeho činnost, založenou na jednotě. Místo kdysi povinné němčiny se učila na školách povinně ruština. Pro všechny děti byly povinné základní školy, ale na střední a vysoké školy byly přijímány na základě přijímacího řízení. Tak bylo vyloučeno z možnosti studia mnoho dětí z rodin, které se znelíbily nějakým způsobem režimu.

1.1.10. Mládež po listopadu 1989

Od listopadu 1989 se začala společnost v českých zemích proměňovat takřka ve všech oblastech života. Děti vstoupily v posledním desetiletí 20. století do světa, kde bylo více možností, kde se stala možnost volby samozřejmou součástí života. Mnohdy mládež neví, co v tomto často nepřehledném chaosu hledat a co si vybrat. I v tomto změněném světě však zůstávají děti stejné. Malé děti touží po svých opakujících se jistotách, velké po zázemí. Informační technologie nám na jedné straně umožňují lepší uplatnění našeho globálního

¹³ REES, L. *Nacisté. Dějiny varují*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 2008

společensví, ale na druhé straně nás od něj vzdalují. V neustálém přílivu nových podnětů nestačíme zpracovávat informace a kloužeme jen po jejich povrchu. I v současnosti je v České republice hodně dětí nešťastných, pokud jejich rodina nefunguje nebo nemají žádnou rodinu.

Mohou se také dostat do neřešitelných situací. Tyto děti najdou pomocnou ruku například po telefonu. Existuje Linka bezpečí, Linka důvěry pro děti týrané, zneužívané a zanedbávané, Vzkaz domů pro děti na útěku, Dětské krizové centrum a jiné organizace, jejichž telefony jsou uvedeny zpravidla mezi důležitými stanicemi na prvních stránkách telefonních seznamů.

Někdy však hrozí nebezpečí i jinde. Mládež je ohrožena kouřením, alkoholem, drogami, gamblerstvím. Právě v 90. letech se drogy rychle rozšířily mezi dětmi, zejména ve městech, a začaly mnohým z nich dláždít cestu do pekel. Užívání drog v nejrůznějších podobách, tzv. nealkoholová toxikománie, je již delší dobu závažným celosvětovým problémem. Postihuje stále nižší věkové kategorie, v řadě případů i nezletilé děti.¹⁴

Spolu s užíváním návykových látek se rozšiřuje jejich škála a nejrůznější formy jejich aplikací. Stálou hrozbou je snaha toxikomanů získávat intenzivně působící látky, a to jak z materiálů rostlinných, tak především z dostupných léků. Ilegální výroba a distribuce drog je pro určitou specializovanou skupinu lidí prostředkem pro získání ohromných nelegálních zisků a pro nepoměrně větší skupinu spotřebitelů cestou ke ztrátě sociálního postavení, k psychickým a fyzickým újmám na zdraví a v řadě případů i k předčasné smrti. Drogy nejprve opustily soukromé byty a přešly do privátních klubů. Z těchto klubů vstoupily do rockových klubů a diskoték. Posléze zaplavily bary, hotely a restaurace. Ve velkých městech vystoupily později na ulici v rámci pouliční distribuce a nyní pokračuje trend jejich výskytu a nelegálního obchodu ve stále větší míře i v menších městských aglomeracích až na úroveň okresních měst.

¹⁴ RAVIK, S. *Kronika polistopadového vývoje. I. díl*. Praha: Levné knihy KMa, 2006

1.2. Význam pojmů a jejich měnící se obsah v lidských obdobích, v různých epochách, v nichž vznikaly a byly užívány.

1.2.1. *Právo, spravedlnost, infanticidium, ordál, smolné knihy*

Zamyslíme-li se nad pojmy, které se v této práci hojně vyskytují jako právo, spravedlnost, soudy, kriminalistika, kriminalita aj., připadá nám, že je jejich obsah známý. Chceme-li je však lépe pochopit a pokud možno je určit přesně nebo vymezit jejich význam, je nutné se jimi zabývat podstatně podrobněji. Nutno konstatovat, že tyto pojmy se netýkají jen dospělých, ale také dětí a mladistvých, protože až do 18. – 19. století nedocházelo téměř k rozlišení věku při výměře trestu za provinění.

Jisté je také, že v různých historických epochách měly rozdílný význam a je nutné poznat, z čeho vycházejí dnešní právní předpisy a jednání. Musíme nahlédnout do minulosti a přidat další, do té doby nám neznámé pojmy. Víme, co je infanticidium, co je tortura (nejvíce se rozšířila v 16. století, ale neplatila ve Velké Británii, nebylo tam pravověrné katolictví), k čemu sloužila inkvizice (existovala do 19. století), dokdy byl hřích trestán stejně jako zločin, co byl ordál a jeho význam i kdy byla ukončena jeho činnost (14. století), k čemu sloužily smolné (černé) knihy a kdo byli krevní písaři.

Kat, mučírna, popraviště – to jsou také pojmy, které v minulosti naháněly lidem husí kůži a ještě dnes nás při jejich vyslovení mrazí v zádech. I v současnosti můžeme celkem běžně narazit na stopy středověké spravedlnosti. Mnohá česká města mají své Šibenné vrchy, Stínadla apod. Už nepůsobí odstrašujícím dojmem, v minulých dobách však měly svůj zlověstný význam, který nebylo radno podceňovat. Na těchto místech často končila životní pouť těch, kteří se z nejrůznějších důvodů ocitli v rukou justice a následně pak v rukách katových. Ve středověku, kdy platily nesrovnatelně přísnější zákonné normy, bylo takových lidí hodně. Smrtí se trestaly i zločiny, které dnešní soudy za zločiny nepovažují (rouhání, magie aj.), nebo je postihují velmi shovívavě.

Popravy byly konány veřejně a většinou byl způsob jejich provádění velmi drastický. Středověké prameny, rukopisy a smolné knihy, do kterých zapisovali tzv. krevní písaři jednotlivé případy, se hrdelními soudy jen hemží. Objevují se zde nové pojmy – například kdo byli krevní písaři? Patřili prý často k učeným mistrům Univerzity Karlovy. Byli velmi vzdělaní v oborech jako např. astronomie, poetika, matematika, fyzika. Ovládali řečtinu, latinu i právo. A přece se jich kdekdo bál a štítil. Odpor lidu k těmto mužům došel tak daleko, že museli být ochraňováni zákonem, který stanovil těžkou pokutu tomu, kdo by se jich byl jen slovy dotknul. Takový provinilec měl být 14 dní vězněn, ale určena byla i

finanční náhrada škody ve výši 50 kop českých grošů. Krevní písaři byli, ale lidé často dobře znalé poměrů, s bystrým pozorovacím talentem a vlastním názorem.

Že působili odpudivě je zřejmě proto, že zapisovali do smolných (černých) knih různá doznání, učiněná při tortuře (mučení) ať obviněnými nebo svědky. Někdy pak doma pečlivě zaznamenávali jednotlivé příběhy a glosovali je z pohledu víry a lidství.

Přežily se ordály, (tj. iracionální důkazní prostředky, tzv. boží soudy) ale inkvizice existovala do 19. století (fungovala od 13. století). Byla to instituce zřízená papežstvím a také jím vedená. Sloužila k vyhledávání a souzení kacířů. Její výkon byl svěřen dominikánům. V první polovině 13. století doplnil papež její činnost užíváním mučidel, čímž plnila i odstrašovací funkci. Fakticky přestala působit v 19. století, kdy byla nahrazena obžalovacím procesem respektujícím nestrannost soudu.¹⁵

Až Josef II. ustanovil místo tortury tělesný trest za neposlušnost vůči justici - např. 100 ran holí během 15 dní pro obviněného, který by zapíral evidentní vinu či který by lhal.¹⁶

Tortura, inkvizice, krevní písaři, ordál, smolné knihy už nemají co dělat v dnešní justici. Ale ze století do století přecházejí právo i spravedlnost. Každá změna v lidských dějinách přinášela změny ve významu těchto slov. Obsah i výklad vždy záležel na vládnoucím režimu, který v daném období existoval. To platí hlavně o právu. Provází nás celým životem, mnohdy si to ani neuvědomujeme. V Gayově učebnici *Institutiones* z 2. století se dočteme v její první knize: „Všechny národy, které se řídí zákony a obyčejí, užívají dílem svého vlastního, dílem všem lidem společného práva, neboť to, co si jako právo nějaký národ sám pro sebe stanoví, je jeho právem vlastním a nazývá se právo občanské, jakožto právo obci vlastní. To však, co pro všechno lidstvo (sám) přírodní řád stanoví, je všemu národu stejně zachováno a nazývá se právo národů, jakožto právo, jehož všechny národy užívají“.

Mění se smysl slov právo, spravedlnost lze doložit jejich definicemi 20. století z období let 1972 - 1987 - 1995 - 1999. Totéž lze dohledat v literaturách pro srovnávání dalších termínů ordál, infanticidium, smolné knihy.

1972 - Právo: soubor právních norem a právních vztahů regulující společenské vztahy, při kterých mohou vzniknout konfliktní situace a jejichž řešení se neobejde bez státního donucení.

Spravedlnost: nebylo definováno

Infanticidium: nebylo definováno

¹⁵ GINZBURG, C. *Čarodějnictví a venkovské kultury v 16. a 17. století*. 1. vydání. Praha: Argo, 2002

¹⁶ TINKOVÁ, D. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. 1. vydání, Praha: Argo, 2004, s. 73

1987 - Právo: na zákon povýšena vůle vládnoucí třídy, jejíž obsah je určován materiálními a životními podmínkami dané třídy. Svou formou je právo souborem norem, jejichž zachování lze vynutit státní mocí.

Spravedlnost: etická kategorie, která vyjadřuje morální hodnocení společenských jevů. Má normativní charakter – označuje takový žádoucí stav a taková žádoucí lidská jednání, za nichž jsou zajištěna základní práva všech členů společnosti

V marxistické teorii je pojem spravedlnosti spojován zejména s ideou osvobození utlačovaných tříd od vykořisťování.

Infanticidium: nebylo definováno

Ordál: iracionální důkazní prostředek, soudní úkon, při němž prostřednictvím ohně, vody, soudního souboje nebo zvláštní přísahy musely sporné strany dokazovat nevinu nebo pravdivost tvrzení. U nás tyto „boží soudy“ zanikly ve 14. století.

Smolné knihy: typ městských úředních knih vedených ve 14. – 18. století městskými správními orgány v trestněprávních záležitostech. Byly do nich zpravidla protokolární formou zapisovány výpovědi vyslychaných na útrpném právu.

1995 - Právo: objektivní právo – souhrn norem upravující chování lidí, jejich zachování lze vynutit státní mocí.

Spravedlnost: sociální vztah mezi jedinci a státní mocí ve společnosti, v souladu se zákonem a bez porušení přirozených práv jedince. Sociální spravedlnost je nedosažitelný ideál, k němuž je možné se pouze přibližovat prostřednictvím snahy vytvořit stav, kdy materiální postavení člena společnosti odpovídá jeho vynaloženému úsilí.

Infanticidium: zabíjení dětí z obavy, že je nebude možné uživit.

Ordál: boží soud - soud, při němž se sporná věc předloží k rozhodnutí bohu a předpokládá se, že bůh nevinného zvláštním způsobem ochrání v nebezpečné situaci (při souboji, průchodem ohněm, hozením do vody), a tím dokáže pravdivost tvrzení. V českých zemích byly boží soudy uplatňovány nejvíce ve 12. a 13. století a zanikly za husitství.

1999 - Právo: komplex norem vymezující možné či nutné chování, jsou tvořeny a aplikovány zmocněnými státními orgány a v případě potřeby vynucovány legálními prostředky.

Spravedlnost: vnitřně strukturovaný etický princip či ideál, který je vtělen do sociálních norem, ovlivňuje jednání individuů nebo sociálních kolektivů a projevuje se v působení sociálních institucí jako např. zákonů, soudnictví, systému sociálního zabezpečení nebo vlády.

Infanticidium: zabíjení dětí z obavy před nemožností je uživit

Ordál: boží soud - soudní prostředek používaný zejména v raném středověku, jenž vedl ke zjišťování viny či nevinu obžalovaného, nemohl-li obžalovaný podat jiný důkaz o své nevině. V českých zemích zanikl ve 14. století.

Smolné knihy: černé knihy – ve středověkém trestním řízení úřední knihy, do nichž se zapisovala doznání učiněná na mučidlech.

1.2.2. *Kriminalistika, kriminalista, kriminologie, kriminalita*

Kriminalistika: jedná se o vědu, která objasňuje zákonitosti vzniku shromažďování a využívání různých stop a soudních důkazů a podle potřeb trestního práva vypracovává metody, postupy, postřehy a též operace k úspěšnému odhalování a předcházení trestné činnosti. Využívá poznatky různých věd a přepracovává je pro své potřeby. Dnes všeobecně převládá mínění, že kriminalistika je samostatnou vědou.¹⁷

Kriminalistika je pojem, který vznikl ve 2. pol. 19. století. Poznání skutkových trestných činů, jejich příčin a podmínek, ze kterých vznikají, není snadnou záležitostí, zejména proto, že jde o poznání minulých událostí, které nemůžeme vnímat bezprostředně.

Pachatel trestného činu má řadu možností, jak zahladit stopy svého jednání nebo jiným způsobem bránit svému odhalení a usvědčení. Proto bylo již dávno v roce 1954 v Základech kriminalistiky stanoveno, že úspěšný boj proti pachatelům trestných činů u nás vyžaduje, aby bezpečnostní orgány, zvláště kriminalisté, prokurátoři a soudci měli ve své práci velmi úzký kontakt.¹⁸

Kriminalistika se postupně vyvinula v obsáhlý vědní obor s bohatým teoretickým zázemím a s širokými oblastmi praktické aplikace. Cílem činnosti v tomto oboru je, aby ani jeden trestný čin nezůstal neodhalen a na druhé straně, aby žádný nevinný občan nebyl nespravedlivě vystaven trestnímu postihu.

Kriminalistika přispívá v plné míře k úspěšnému boji s kriminalitou, a má tedy jednoznačně pozitivní společenský význam. Přináší efektivní metody pro práci policejních a justičních orgánů a znalců. Základním předpokladem jejího úspěchu je dokonalé poznání trestného činu. Tomu se však staví do cesty nemalé překážky, například v podobě přírody samotné (zničená trasologická stopa na příjezdové cestě k místu trestného činu po dešti), ale i pachatele či jeho kompliců (v oblasti organizovaného zločinu mohou různé skupiny disponovat nemalými finančními prostředky, kterými mohou paralyzovat běžné metody orgánů policie a justice).

¹⁷ MUSIL, J. a kol. *Kriminalistika*. 1. vydání, Praha: Naše vojsko, 1994, s. 9

¹⁸ NĚMEC, B. *Základy kriminalistiky*. 1. vydání, Praha: Naše vojsko, 1954, s. 28

Kriminalistika napomohla od svého vzniku i k humanizaci trestního řízení. Dokazování se dříve opíralo hlavně o výpovědi obviněných a svědků, což obvykle vedlo ke snaze dosáhnout doznání, ať se děje co se děje. Doznání na hlavní důkaz povýšilo hlavně středověké inkviziční právo a jeho výkon. Po staletích nabyly na významu skutečné důkazy a znalecké posudky, jež mohou být díky poznatkům kriminalistiky objektivně hodnoceny, a mohou tak být nalezeny okolnosti usvědčující, ale i vyvíňující, přitěžující, ale i polehčující. Svou kladnou roli sehrává kriminalistika v oblasti prevence trestné činnosti už tím, že poskytuje možnost rychlého a účinného postihu. I to může odradit pachatele od záměru spáchat trestný čin. Kriminalistika pomáhá i při objasňování sebevražd, identifikaci neznámých osob a mrtvol, při šetření živelných pohrom, nehod a katastrof. Ale i při zkoumání pravosti listin, ručního písma, starých kosterních nálezů, třeba i při zjišťování příčin smrti historických osobností.

Trestná činnost se odráží v konkrétním prostředí. Její odkaz se projevuje ve formě stop na materiálních předmětech. Stopa je základním pojmem kriminalistiky, protože je hlavním zdrojem informace o trestném činu a východiskem takového poznání, které je třeba k jeho odhalení. Kriminalistika zkoumá zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech a zákonitosti nalézání, shromažďování, dokumentace a zkoumání stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech. Obě skupiny zákonitostí se vztahují ke stopám, což je klíčovým pojmem kriminalistiky.¹⁹

Víme tedy, čím se zabývá kriminalistika. Jak však máme chápat a definovat zločin?

Chápání zločinu se v dějinách měnilo, stejně jako se měnil pojem dobra a zla. Pojem zločin nebyl, není a nebude ničím trvalým a přesně ohraničeným. Až do 19. století věnovalo lidstvo zločinu a samotnému zločinci pramalou pozornost a už vůbec nepřihlíželo k dalším faktorům a okolnostem, které mohou spáchaný čin doprovázet. Dopustil-li se někdo podle tehdy platných norem zločinu nebo byl z jeho spáchání podezřelý, byl potrestán a více se o záležitost nikdo nestaral.

Vznik kriminalistiky se obvykle spojuje s rozvojem technických a přírodních věd ve 2. pol. 19. století. Z obecných dějin však víme, že některé kriminalistické metody byly využívány daleko dříve, i když ne v té podobě, jak je známe dnes.

¹⁹ MUSIL, J. a kol. *Kriminalistika*. 1. vydání, Praha: Naše vojsko, 1994, s. 45

Již počátkem civilizace vznikla potřeba vytvořit právo a na druhé straně stíhat ty, kteří dané normy porušovali. Snaha odpovídala době, kultuře i vyspělosti kmene, etnické skupiny či národa.

Nejstarší metodou byl výslech. Byl používán k usvědčení osob z určitého jednání, k identifikaci a k potrestání. Nález několika svitků z roku 1100 př. Kr. představuje zřejmě nejstarší záznam o vyšetřování pachatelů; tehdy šlo o vloupání do královských hrobů v Egyptě.

Pro evropský kontinent byl ve vývoji vyšetřovacích metod významnou etapou inkviziční proces. Zde právě hrál hlavní roli výslech. Uplatňování zásady „confessio regina probationum“ – „královna důkazů je doznání“ směřovalo k doznání toho, kdo byl jako pachatel předem určen. Výslech se vedl tak, aby se obviněný doznal. Tím se verze potvrdila bez ohledu na to, jaká byla skutečná pravda. Hrozby střídající dobré zacházení, různé léčky, dlouhé vězení. A když ani to nepomohlo, následovala tortura. Mučen mohl být i svědek, pokud výpověď neodpovídala představám inkvizice či nekorespondovala doznáním obviněného.

Obviněný pod tíhou mučení přiznal většinou všechno, i když to nebyla pravda. To, co obžalovaní nebo svědci o sobě dosvědčili, bylo zapisováno krevními písaři do smolných (černých) knih. Tak se pomáhalo spravedlnosti ještě v 18. století. Krom výslechu měl pomoci spravedlnosti také ordál (boží soud). Ten měl rozhodovat také o tom, kdo je vinen a kdo ne. Například při ordálu byl svázaný člověk spuštěn do studené vody chápané jako čistý živel. Buď se potopil, nebo zůstal na hladině. Ordál železem se prováděl chůzí bosou nohou přes dvanáct rozžhavených radlic nebo formou přísahy s přitisknutím prstů na rozpálený kov. Smysl spočíval v tom, aby člověk překonal bolest a vydržel celý úkon. V ordálech zvítězila náhoda a větší fyzická síla, nebyly zárukou spravedlnosti. Takto fungovaly soudy až do 14. století.

Nepřípustné formy vyšetřování, které praktikovala inkvizice, ovlivnily na dlouhou dobu další vývoj výslechové a vyšetřovací praxe i po zrušení v 19. století.

Teorie kvalifikovaného doznání hrála svou roli i později (doznání bylo cílem a nic jiného nebylo třeba dokazovat). Tyto středověké metody vyšetřování používaly fašistické režimy a byly praktikovány i v socialistických zemích.

Kriminalista: specialista, odborník v oboru kriminalistiky, provádějící nebo řídící vyšetřování a objasňování trestné činnosti.

Kriminologie: lze ji nejobecněji vymezit jako nauku o kriminalitě a o problémech s ní spojených.²⁰

Pojem kriminologie se skládá z latinského slova „crimen“ (zločin) a řeckého slova „logos“ (věda), to znamená učení o zločinu.

Kriminologie je samostatná, interdisciplinární věda o kriminalitě, jejích pachatelích, jejích obětech, vzájemném vztahu mezi pachatelem a obětmi a její kontrole. Tvoří samostatný vědní obor, neboť má vlastní předmět zkoumání, speciální terminologii, vlastní metody zkoumání a je pedagogickou disciplínou.

Kriminologie je naukou:

- multidisciplinární, protože přejímá, dokumentuje, porovnává, harmonizuje a integruje poznatky různých oborů (sociologické, psychologické, psychiatrické, trestně právní, pedagogické aj.),
- interdisciplinární, protože provádí interdisciplinární syntézu multidisciplinárně získaných poznatků,
- empirickou, protože jí získané poznatky jsou přezkoumatelné,
- teoretickou, protože stanoví hypotézy a tyto porovnává s empiricky získanými poznatky, neboli prověřuje kriminologické teorie.

Na základě vysvětlení pojmu kriminologie je patrné, že zdrojem kriminologie nemůže být nic jiného než policejní a justiční statistiky, poznatky z vyšetřovacích spisů, výsledky lékařských výzkumů, poznatky z vězeňské praxe, poznatky z psychologie, pedagogiky, etiky a filozofie, statistické a sociologické výzkumy a poznatky z kriminalistiky a dalších vědních oborů.

Podobně lze dovodit předmět kriminologie, neboť tento je obsažen v jeho pojmu a tvoří jej kriminalita, pachatelé kriminality, oběti kriminality a kontrola kriminality.

Za velmi důležitou otázku lze považovat základní úkoly kriminologie. Základním úkolem kriminologie je nalézt odpověď na otázku: „Proč dochází k páchaní trestné činnosti a jak jí předcházet?“ Za tímto účelem získává relevantní poznatky o kriminalitě a jejích souvislostech, na základě analýzy těchto poznatků zjišťuje příčiny kriminality, aby se odstranily zjištěné příčiny, případně eliminovalo jejich působení, doporučuje efektivní opatření v oblastech trestní represe a prevence.²¹

²⁰ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. I. díl. 1. vydání, Praha: Policejní akademie ČR, 1994, s. 3

²¹ SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. 1. vydání, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 1-14

Kriminalita: z francouzského slova „crime“ (zločin)

Kriminalitou neboli zločinností rozumíme sociálně patologický jev, jednání posuzované jako trestné činy a jednání odchylné, deviantní. Kriminalitou je souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.

Příslušný ukazatel – index (koeficient) kriminality se konstruuje podle vzorce:

$$I = \frac{\text{počet pachatelů (trestných činů)}}{\text{počet obyvatel ve věku od 15 let}} \times 10\,000 \text{ (100\,000)}^{22}$$

Členění kriminality:

a) Kriminalitu ve vztahu k možnosti jejího poznání členíme na:

- *zjevnou (registrovanou)* – jde o kriminalitu, o níž získáváme informace zejména ze statistik, tedy kriminalitu, která vyšla najevo,
- *skrytou (latentní)* – jde o kriminalitu, o které se orgány činné v trestním řízení (OČTŘ) nedověděly a není uvedena v oficiálních statistikách, a ta se dále člení na:
 - černá čísla – trestná činnost, o které se OČTŘ nedověděly
 - šedá čísla – trestná činnost, o které se OČTŘ dověděly, ale do statistiky se nedostala
- *skutečná kriminalita* – kriminalita, která zahrnuje jak skrytou, tak zjevnou kriminalitu

b) Zjišťování latentní kriminality se děje

- dotazováním na trestnou činnost jiných osob, která je respondentům známa
- dotazy na samotného pachatele k jeho případné předchozí trestné činnosti
- viktimizační výzkumy – dotazování obětí trestných činů, zda se staly oběťmi i dalších trestných činů, které OČTŘ nenahlásily.

Hlavním zdrojem informací o registrované kriminalitě jsou statistiky kriminality.

Jednu z nich budu využívat ve své výzkumné části. Jedná se o:

- *policejní statistiky kriminality* – ty jsou nejrozsáhlejší, evidují registrované trestné činy, stíhané osoby, člení trestné činy dle jednotlivých objektů, dle jednotlivých paragrafů trestního zákona, osoby člení na prvostíhané a recidivisty, děti, mladistvé a cizince, stíhané osoby dle pohlaví a další. Od roku 2005 policisté vyplňují do policejní statistiky i údaje získané od státních

²² ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. I. díl. 1. vydání, Praha: Policejní akademie ČR, 1994, s. 11

zastupitelství a soudů, která PČR zasílají meritorní rozhodnutí jako podání obžaloby, podání návrhu na potrestání, trestní příkazy, rozsudky, usnesení o zastavení trestního stíhání aj. Tímto dochází k propojení statistik PČR se statistikami justice.

- *justiční statistiky* – zahrnují statistiku státních zastupitelství a soudů, tedy údaje o známých pachatelích
- *statistiky probační a mediační služby* – zahrnují informace o počtech případů řešených touto institucí, o podílech případů vztahujících se k trestné činnosti mládeže, drogám a extremismu
- *statistiky vězeňské služby* – obsahují informace související se zajišťováním vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Existují však skutečnosti, které ovlivňují statistiky kriminality, jako jsou demografické vlivy (příliv pracovních sil), legislativní změny (vznik nových trestných činů), amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky, změny v pohledu na kriminalitu ze strany policie (zaměření se ze strany OČTŘ na určitý druh trestné činnosti, který je v určitém časovém období problémový), změny ve způsobu statistického vykazování (vykazování pokračující trestné činnosti), případy umělé latence (vznikají buď nesprávnou neúmyslnou právní kvalifikací, nebo úmyslnou odchylkou právní kvalifikace, časová prodleva mezi spácháním trestného činu a jeho registrací (ne každý trestný čin byl registrován v roce, kdy byl spáchán nebo kdy došlo k jeho objasnění), trendy v trestní politice (změna pohledu na používání alkoholu mládeží) a umělé zkreslování statistiky (snaha vylepšit sledované ukazatele).

Struktura kriminality může být určována různými kritérii. Může se jednat o členění dle jednotlivých ustanovení zvláštní části trestního zákona, dle osoby pachatele, osoby poškozeného, dle kriminalistických kritérií, dle operativních kritérií apod. Pro potřeby této práce budu využívat policejní statistiky.

Členění kriminality dle statistiky PČR:

A. Obecná kriminalita

- *násilná*
- *mravnostní*
- *majetková (krádeže vloupáním, krádeže prosté, ostatní)*
- *zbývající*
- *ostatní*
- *vojenské*

B. Hospodářská kriminalita

Dynamika neboli vývoj trestné činnosti se zabývá trestnou činností v pohybu a změně v průběhu určité doby na určitém území. V rámci dynamiky kriminality jsou používány pojmy tendence neboli trend kriminality. Pak hovoříme o stagnaci kriminality, klesající nebo stoupající tendenci kriminality. Sledování dynamiky kriminality má význam zejména pro předvídání budoucího vývoje kriminality.²³

²³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. 1. vydání, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010, s. 15-22

1.3. Kriminalita dětí a mládeže

1.3.1. Teoretická východiska

Problematikou kriminality dětí a mladistvých se zabývá celá řada publikací.²⁴ Byly zpracovány na základě rozsáhlé výzkumné práce mnoha výzkumných týmů, které se věnovaly studiu sociálně patologických jevů vedoucích ke kriminalitě dětí²⁵ a mladistvých.²⁶

Ta je nejzávažnějším patologickým jevem naší společnosti, i když v současnosti na prvním místě vnímaným negativním jevem je strach z nezaměstnanosti. Ta stojí v mnoha případech na počátku trestné činnosti. Dá se usoudit, že tyto dva negativní společenské jevy spolu úzce souvisejí. Komplikovanou se stává situace, kdy nezaměstnaným se stává mladý člověk, který dosud nebyl zaměstnaný a nemá každodenní pracovní návyky. Tato skutečnost může být i jednou z příčin nárůstu kriminality u mladých lidí. Se snižováním věku pachatele stoupá agresivita a na druhé straně u občanů stoupá pocit kriminálního ohrožení právě ze strany mladých pachatelů, děti nevyjímaje. Pak je pochopitelné zřizování nákladných převýchovných zařízení s tvrdým režimem, jež mají chránit společnost před nezletilými zločinci.

Ve všech takto orientovaných úvahách je ovšem třeba si uvědomit, že např. v Anglii je minimální věk pro vznik trestní odpovědnosti deset let (ve Skotsku dokonce osm let) a že tito nedospělci musí být nějakou formou institucionalizováni k provádění resocializačního procesu. Tento čas přináší v hromadných zařízeních jistá omezení, která však nutně nemusí mít výrazně trestající charakter. V této souvislosti lze pro srovnání uvést exkurzi do naší platné zákonné úpravy, která řeší obdobné situace uložením ochranné výchovy v občanskoprávním zařízení, a to dvěma možnými způsoby:

²⁴ FALTIN, M. *Delinkvencia detí a mladistvých*. Bratislava: SNP, 1972

NEUMANN, J. *K problematice osobnosti pubescentního delikventa*. Praha: PÚJAK ČSAV, 1974. Kandidátská práce

²⁵ OSMANČÍK, O., ŠVANCAR, Z. *Kriminalita mládeže*. Praha: VÚK (SEVT), 1968

ŠVANCAR, Z., OSMANČÍK, O., NEUMANN, J. *Osobnost mladistvého delikventa*. Praha: VÚK, 1971

SCHUBERT, L. *Problémy s kriminalitou mládeže*. Bratislava: SAV, 1967

VEČERKA, K. *Kriminalita mládeže a volný čas*. Praha: Právnická fakulta UK, 1985 – kandidátská práce

NETÍK, K., NEUMANN, J., VEČERKA, K., VÁLKOVÁ, H. *Mladistvý pachatel násilné trestné činnosti*. Praha: VÚK, 1987

VEČERKA, K., ŠTĚCHOVÁ, M., NEUMANN, J. *Vztah lidí k některým mravním a právním normám*. Praha: IKSP, 1992

²⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. I. vydání*. Praha: Portál, 1998

KUCHTA, J. a kol. *Kriminologie. II část*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 17-30

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993

- a) obligatorně – v případě, kdy osoba, která dovršila 12. rok věku a je mladší než 15 let, spáchala čin, za který trestní zákoník dovoluje trestně odpovědnému pachateli uložit výjimečný trest,
- b) fakultativně – kdy soud posoudí podle konkrétních okolností případu, zda ochrannou výchovu uloží, nebo neuloží.²⁷

Samozřejmě zde ovšem platí, že děti, jimž byla uložena tato ochranná výchova, jsou potom institucionalizovány s určitými nutnými omezujícími opatřeními k provádění resocializačního procesu v prostředí výchovných ústavů pro děti a mládež.

Varovné charakteristiky dětské kriminality spolu s rostoucí brutalitou při používání násilí, což je ovšem charakteristické nejen pro kriminalitu mládeže, poukazují tím na závažnost tohoto sociálně patologického jevu a zároveň na nutnost hledat nové formy intervencí v prevenci jevu. Též v resocializačně orientovaném procesu zacházení s usvědčenými dětskými pachateli, jež by se – pro futuro – nemělo vyčerpávat v alibistickém odložení – de fakto – ukončením případu.

1.3.2. Kriminální chování jedinců

Problematika kriminálního chování jedinců byla sepsána již velmi dávno a spekulativní úvahy o příčinách delikvence a často i o metodách určité nápravy delikventů nalézáme již na počátku evropské civilizace ve světě antické filosofie. Svědčí o tom některé studie tzv. literární kriminologie. Příkladem je A. Corre se svou zajímavou prací „Platon criminaliste“ z roku 1908.

Středověká teologická, ať katolická či protestantská koncepce, pojímala delikt jako hřích, jehož příčina byla v podstatě spatřována ve špatném vztahu k Bohu a jeho přikázáním.

Určitý pozitivní obrat v této sféře, byť spíše v teoretické oblasti, znamenaly myšlenky autorů T. Mora, H. Tritia, S. Pufendorfa, Ch. De Montesquieua aj. zabývajících se též filosofií práva. Na ně poté navázal Césare Beccaria²⁸, jehož humanistická monografie vytištěná již v roce 1784 jej zařadila nejen mezi zakladatele tzv. klasické školy trestního práva, ale dle Voldovy²⁹ klasifikace i mezi čelné představitele tzv. správní a legální kriminologie. Význam této Beccariovy práce respektujeme nejen proto, že se stala významným mezníkem a byla velmi kladně přijata tehdejší kulturní elitou Evropy, ale hlavně proto, že pronikavě v řadě aspektů ovlivnila francouzské zákonodárce při tvorbě revolučního trestního kodexu v roce

²⁷ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. II díl., zvláštní část*. Praha: Policejní akademie ČR, 1994, s. 8

²⁸ BECCARIA, C. *O zločinech a trestech*. Praha: 1893 – překlad J. Sládeček

²⁹ VOLD, G., B. *Theoretical Criminology*. New York: Oxford Univ. Press, 2001, s. 14

1791. V jeho pozdějších revizích bylo též reflektováno zvláštní postavení pachatelů z řad mládeže.

Velmi důležité byly výzkumy italského lékaře Cesara Lambroseho. Zabýval se vnitřními i vnějšími vlohy působícími na vznik a rozvoj kriminality. Je však nutno respektovat vcelku pochopitelnou skutečnost, že při vzniku vědecké kriminologie u Lambrosovy školy sehrály daleko větší úlohu práce Darwinovy, jako je např. jeho koncepce z roku 1859, že existují jedinci, kteří se přibližují svým primitivním předkům více než jiní lidé – než přihlédnutí ke specifikám mladých lidí.

1.3.3. Vývoj názorů na trestání dětí

Na tomto místě je nutné uvést některé údaje z historie týkající se mládeže a její kriminality. Musíme se opírat převážně o Quayovu monografii³⁰ a zaměřit se především na trestání mládeže, tedy od kterého věku byl mladý člověk považován za způsobilého nést následky svých činů:

- již Chammurapiho zákoník sice stanoví, že synovi, který udeří svého otce, mají být uřaty ruce, není zde však žádné časové určení, od kolika let věku nedospělce tento přísný zákon platí a odkdy jej lze aplikovat,
- podobně věkově neurčitá je situace u příkazů Starého zákona, kde např. v knize Exodus (21:17) je stanoveno, že ten, kdo proklíná svého otce či matku, by měl být určitě potrestán smrtí. Někteří odborníci na výklad Starého zákona soudí, že přísnost trestů byla zmírněna pro pachatele z řad mládeže, a že tito jedinci byli pouze napomínáni a bičováni, nikoli však ukamenováni, což umožňovalo ustanovení knihy Deuteronomium (21:18-21),
- pro římské právo pozdějšího období, jak je formulováno v Justiniánově Corpuse Iuris platilo, že dítě do 7 let bylo zcela trestně neodpovědné; plná trestní odpovědnost byla stanovena u chlapců na 14 a u dívek na 12 let. V přechodném období se uplatňoval především chronologický věk, dále též záleželo na spáchaném deliktu a konečně, což nám zní až nepředstavitelně a zcela moderně, na úrovni mentální kapacity pachatele. Při tom se předpokládalo, že jedinec věkově se blížící pubertě jednal již se zločinným záměrem, neboť věděl, že jeho chování je špatné a nedovolené,

³⁰ QUAY, H., C. *Handbook of Juvenile Delinquency*. New York: J. Wiley and Sons, 1987

- vcelku přísným se nám jeví i středověký anglosaský kodex, jenž stanovil počátek trestní odpovědnosti na věk nižší sedmi let, vyskytovaly se však zde určité výjimky. Podle Ludwiga (1950) byl prováděn i absolutní trest u pachatelů z řad mládeže po 14. roce věku za doby krále Aethelstana, avšak popraveni mohli být i jedinci mladší, pokud kladli odpor, prchali nebo se nechtěli vzdát. Další složitý vývoj do poloviny 18. století popsal Blackstone (1765), jenž shrnul vliv koncepcí anglosaských i římského a kanonického práva.

Stručně lze tehdejší přístup charakterizovat skutečností, že sice méně záleželo na samotném věku než na kriminální prohnanosti pachatele, nicméně děti ve věku pod 7 let byly pokládány za neschopné spáchat záměrný trestný čin. Ten v raných dobách soudily královské soudy, které za něj ukládaly trest ztráty života, svobody a majetku a zabavení pozemků zločince v prospěch pána poté, co byly rok a den v dražbě krále.³¹ Obecně sice platilo, že dítě do věku 14 let mělo být souzeno jako „doli incapax“ (tj. neschopno dolosního deliktu), ale pokud porota usoudila, že bylo „doli capax“ (tj. schopno dolosního deliktu) a mohlo rozlišovat mezi dobrem a zlem, mohlo být odsouzeno i k trestu smrti a popraveno. Tato krutá praxe byla v následujících staletích humanizována a jak uvádí Cogan (1970), soudy poskytovaly sice dětem zvláštní péči, ale princip rovnosti před zákonem znamenal, že dítě nad 14 let mohlo být uvězněno, pověšeno, transportováno apod.

Po americké revoluci bylo anglické zvykové (soudcovské) právo (common law) recipováno pomocí tzv. recepčních statutů (reception statutes). V různých amerických státech byly činěny výjimky (např. New York Constitution z roku 1821 recipovala zmíněné anglické zvykové právo, nikoli však English statute law apod.). V Anglii, ale zvláště v USA došlo v 19. století k procesům industrializace, urbanizace a imigrace. Rostoucí humanismus, péče o neprivilegované vrstvy občanů, vznik vskutku vědecké medicíny a nové pedagogické a psychologické koncepty a koncepce vedly k řadě reforem v celé této oblasti. Např. v roce 1848 vznikl prvním státem sponzorovaný nápravně výchovný ústav pro děti v Massachusetts, v roce 1878 byl starosta Bostonu úředně zmocněn ustanovit probačního úředníka s vyšetřovací a supervizní funkcí.

Současně s rostoucí humanizační péčí státních orgánů se ovšem nutně zvětšovaly i jejich zájem a kontrola nad zanedbanými např. toulajícími se dětmi a jejich většinou o ně nepečujícími rodiči. Současně se však prosazovala i zásada nutného soudního rozhodnutí pro

³¹ BLACK, H., C. *Blackův právní slovník. Svazek 1.* Praha: Victoria, Publishing a.s., 1993, s. 578

zbavení svobody dítěte, jež je vinno pouze svou životní smůlou a nepřízní osudu. Závěrem můžeme konstatovat, že zvláště v poslední čtvrtině 19. století se pozvolna počaly prosazovat nové, moderní koncepce, jež akcentovaly spíše rehabilitaci než trest, slyšení a výslech. Probační úředník se stává hlavní postavou v líčení před soudem pro mládež a řada dalších změn je pokládána za triumf humanity.

Nutno dále zaznamenat i vznik vědecké empirické kriminologie formulované v termínech umožňujících jejich vědeckou diskusi, (např. verifikací či nulifikací hypotéz), jež odpovídají na otázku proč a jsou hodnoceny obecně podle toho, jak jsou jednoduché, testovatelné, empiricky validní a logicky konsistentní.³²

1.3.4. Biokriminogenetické teorie

Samotný pojem delikvence mládeže se objevil v kriminologické literatuře až v poslední čtvrtině 19. století (např. Joly – 1899, Fouiller – 1897) a začíná být používána i analýza statistických dat. Empirický přístup se začal provádět v pracích italské antropologicko – pozitivistické školy a především jejího zakladatele lékaře Cesare Lambrosa,³³ jehož původní orientace na soudní lékařství se později výrazně profilovala psychiatricky a antropologicky.

Od jeho kdysi slavné teorie výrazně biologicky podmíněné determinace kriminálního chování, došlo zčásti i pod vlivem kritik (např. anglického psychiatra Goringa)³⁴ k zřetelnému posunu k teorii elektrické, která přisoudila kriminogenetické působení i řadě činitelů prostředí převážně sociální, ekonomické a kulturní povahy (např. uznal vliv alkoholismu, bídy, klimatu, výše cen obilí, dokonce podílu tehdejšího organizovaného zločinu mafiánského typu apod.).

Lambroso se svými spolupracovníky hluboce ovlivnil řadu zastánců a následovníků v tehdejší Evropě i USA. Zvláště kritika jeho koncepcí i v rámci samotného biokriminogenetického směru (např. studie Hootona)³⁵ vedla jednak k metodologickému prohloubení výzkumných přístupů v kriminologii, jednak ke vzniku řady dalších moderních biokriminogenetických teorií.

Tyto partikularistické (tj. zaměřené na izolovaně působící činitele) teorie se orientovaly na výzkum dědičných vloh, které se měly stát teoreticky nosným biologickým činitelem pro vznik kriminality. Pro verifikaci těchto teorií byly použity různé metodické přístupy. Jedním z významných přístupů je studie zaměřená na zkoumání a porovnávání

³² REGOLI, R., M., HEWITT, J., D. *Delinquency in Society*. Sudbury, Mass.: Jones and Bartlett Publishers, 2010, s. 55

³³ LAMBROSO, C. *L'uomo delinquente in rapporto alla antropologia, alla giurisprudenza ed alla psichiatria*. Roma: Napoleone Editore, 1971

³⁴ GORING, CH. *The English convict: A Statistical Study*. London: His Majesty's Stationary Office, 1913

³⁵ HOOTON, E., A. *The American Criminal – An Anthropological Study*. Cambridge: Harvard Univ. Press, 1939

osobnostních vlastností a životních osudů několika generací jedinců pocházejících ze stejných předků.

Patří sem hlavně monografie Goddardova (1912),³⁶ který zkoumal v USA v šesti generacích dvě odlišné větve (manželskou a nemanželskou) jednoho rodu, založeného koncem 18. století vojákem s fiktivním jménem Kallikak. Goddard výsledky svých srovnání neinterpretoval tak, že se dědí kriminalita, ale oligofrenie (slabomyslnost). Goddardovi, podobně jako dalším badatelům, se nepodařilo přesně určit podíl biologických a společenských činitelů na kriminogenezi, a proto jeho výsledky zůstaly ne zcela adekvátně prokázány.

Jsou zde ještě další významné výzkumy, které se nebudou opírat pouze o registrovanou kriminalitu a přihlédnou též i k tzv. sociální dědičnosti (tj. zjištění hloubky identifikace dítěte s rodičem, rolí trvale působících vlivů rodičovské výchovy, posouzení její kvality apod.).

V nedávné době Mednick (1985) byla znovu analyzována již získaná data a byl zjištěn významný vliv sociálních činitelů prostředí rodiny, v níž se dítě nenarodilo, ale bylo do ní adoptováno. Autor prokázal, že vysoké společenské a ekonomické postavení takové rodiny poněkud oslabuje projevy dědičné dispozice k delikventnímu chování. Matoušek s Kroftovou shrnuli tyto nové poznatky takto:³⁷ „Děti, které byly adoptovány chudými rodiči s nízkým společenským postavením, měly o 40% větší pravděpodobnost, že se budou chovat kriminálně, než děti adoptované rodinami z druhého konce společenského žebříčku. Lepší sociální podmínky během dětství tedy bez ohledu na dědičnost snižují kriminalitu adoptovaných dětí“.

Tyto nové aspekty u Mednicka a jeho koncepci lze jen uvítat, neboť poukazují ke komplexní etiologii delikvence pachatelů z řad mládeže.

Méně významným se dnes jeví typologicky ovlivněný přístup představitelů tzv. konstituční školy vycházející z úzké vazby mezi tělesným typem, určitými osobnostními charakteristikami včetně sociálně patologických a jejich hereditární podmíněností.

Pravděpodobně podobnou roli v kriminogenezi mají některé biochemické a fyziologické poruchy ve vývoji delikventů. Významnou úlohu zde má především minimální mozková dysfunkce, dříve uváděný termín lehká mozková dysfunkce, dnes koncipovaná jako syndrom hyperaktivity. Ten je charakterizován významným neklidem, poruchou tenacity

³⁶ GODDARD, H., H. *The Kallikak Family*. New York, 1912

³⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998

pozornosti i motorických výkonů. Toto vše bývá spojeno nejen s řadou neurotických obtíží, ale i s některými poruchami chování (např. zvýšenou agresivitou, impulzivitou apod.).

Pro recidivní pachatele zvláště mravnostní kriminality byla a dosud někde je užívána v expertizní činnosti diagnóza psychopatie, psychopatická osobnost. Samotný pojem psychopatie se vyvíjel od vrozené trvale psychopatické méněcennosti k psychopatické osobnosti, charakterizované významnými abnormálními rysy, které podle našeho psychiatra Horvaie (1968)³⁸ nejsou podmíněny jiným známým psychopatologickým stavem, trvají od mládí a jsou relativně stálé, nebo se objevují pravidelně při jistých frustračních situacích. Psychopatie je podmíněna převážně nevyrovnaností jejích jednotlivých složek, což potom vede psychopatického jedince ke změnám hierarchie hodnot, způsobů hodnocení jeho vztahů k prostředí i k sobě samému.

1.3.5. Psychokriminogenetické teorie

K analýze problematiky kriminality se záhy po jejím konstituování jako vědecké disciplíny v poslední čtvrtině 19. století přihlásila psychologie. Souviselo to jak s rozvinutím psychologického diagnostického instrumentária převážně testové povahy, tak i se slábnoucím vlivem biologicky orientované lombrosovské školy v kriminologii, dále s rozvojem psychoanalytického hnutí a s prosazením moderních koncepcí o neudržitelnosti přesných hranic mezi „normálním a abnormálním“. Tento rozvoj vyústil do vzniku psychologie kriminalistické, soudní v užším slova smyslu a později i ve vytvoření psychologie penologické – peniterciární.

Další velkou oblastí se stává psychologie kriminologická, kde jsou formulovány již i psychologické teorie kriminality. Tyto nové přístupy byly akcelerovány vytvořením mentálního testu Binet-Simonova (1905), formulováním koncepce mentálního věku a následně odvozením známého klasického inteligenčního kvocientu – IQ.

Psychologické techniky již mnohdy přesahují hranici testů schopností a stávají se metodami zkoumání osobnosti. Osobnost delikventa byla zkoumána ve všech věkových stupních dnes sotva již přehlednou řadou metod a tyto výzkumy přinesly doslova nepřehledné množství poznatků.

³⁸ HORVAI, I. *Psychopatie*. Praha: SZN, 1968

1.3.6. *Sociálně psychologické teorie*

Určitý posun k sociálním proměnám je ještě zvýrazněn v sociálně psychologických teoriích kriminogeneze, např. v pracích Jefferyho (1965)³⁹ a Akerse (1977)⁴⁰. Tito autoři vycházejí z moderní koncepce učení, jako vytváření nových způsobů chování – jednání. K tomuto učení dochází v sociálních situacích, jde tedy o sociální učení ve formách kladného či záporného zpevňování, kde se významně uplatňuje zvláště nápodoba. Delikventní chování je naučeno spolu s normami, které s ním úzce souvisejí v určitých sociálních situacích, a musí být zpevňováno posilováním ve společenském prostředí (např. v kriminální subkultuře apod.).

Za teoreticky i prakticky významnější považujeme teorie kriminality spojené s poruchovostí socializačního procesu. Quay (1987) ve své základní monografii⁴¹ věnoval významnou kapitolu delikventnímu chování jako selhání v procesu socializace. Jeho koncepci lze vyložit ve stručnosti v těchto bodech:

- k delikventnímu chování nedochází poprvé v čase prvního deliktu, odsouzení či uvěznění
- jde spíše o konečný produkt inadekvátního procesu socializace, který započal v dětství
- jak průkazně ukazuje řada badatelů, děti, které se aktivně zúčastňují v častých pěstních soubojích, krádežích a lhaní v různých situacích, jsou poté velmi často angažovány v řadě deliktů
- trénink v antisociálním, agresivním chování začíná již velmi brzo, i když nelze říci, že všechny děti s protispolečenským jednáním se stanou delikventními adolescenty apod.
- obecně lze uvést, že varovné znaky poukazující k delikvenci a provázející ji byly řadou badatelů zjištěny a publikovány. Jedná se o zjištění u dětí, kterým chybí adekvátní, zvláště sociální, ale i pracovní a vzdělanostní dovednosti, které jsou neoblíbeny a odmítány svými vrstevníky, které se špatně učí ve škole, jsou hodnoceny jako lenoši a obtížní jedinci svými učiteli. Tyto děti mnohem častěji referují o vlastním delikventním chování, o uvěznění a odsouzení i angažování se v nelegálních činnostech

³⁹ JEFFERY, C., R. *Criminal Behavior and Learning Theory*. Journ of Crimin., 1965, s. 294-300

⁴⁰ AKERS, R., L. *Deviant Behavior. A Social Learning Approach*. Belmont: Kalifornia, 1985

⁴¹ QUAY, H., C. *Handbook of Juvenile Delinquency*. New York: J. Wiley and Sons, 1987, s. 218

- je to právě poruchovost těchto různých dovedností, které předcházejí antisociálnímu chování a ztěžují proces výchovy, neboť se pomáhají vyhnout působení adekvátních socializačních agens a agentur.

Quay vidí zdroje poruchovosti socializačního procesu hlavně v rodině v těchto dvou následných stadiích:

- a) inadekvátní rodičovské praktiky v prvním stadiu u dítěte způsobují jak časté triviální antisociální chování, tak špatné sociální a pracovní dovednosti,
- b) inadekvátní rodičovské praktiky potom ve stadiu druhém vedou k tomu, že dítě je odmítáno normálními vrstevníky a učiteli, dochází ke školnímu selhání a počíná se kamarádit s antisociálně orientovanou skupinou vrstevníků, což potom vede zpravidla k delikventnímu chování.

Lze usoudit, že celková poruchová socializace jedince nabývá těchto tří forem:

- a) „*defektní socializace*“, kde působením různých negativních vlivů či zanedbávání vlivů pozitivních, zvláště v rodině, nedochází k internalizaci sociálních a právních norem, což má kriminogenetické vlivy na motivaci jednání takového jedince
- b) „*deviantní socializace*“, ta se vyskytuje řidčeji, neboť zde přímo v prostředí, v němž mladý jedinec žije, působí časté deviantní vzory rodičů a příbuzných, někde dokonce navádění k trestné činnosti, působí zde tzv. sociální učení formou imitace – napodobení apod.
- c) „*poruchová socializace smíšená*“ zahrnuje působení obou těchto antisociálně působících programů, převažují zde zpravidla vlivy defektní socializace, ale nejsou zde výjimečné i případy, kde se výrazněji uplatnila socializace deviantní.

1.3.7. Sociologické kriminogenetické teorie

Směr sociologických kriminogenetických teorií můžeme spolu s Reissem⁴² charakterizovat jednak tak, že sociologické teorie jsou vhodnější pro poskytnutí takového výkladu deliktů skupin a organizací, jakož i jednotlivých osob a reakcí společnosti na ně. Slouží ke kontrole delikventního chování jednak tím, že hledají své výkladové principy v kulturní nebo sociální struktuře společnosti či v její sociální orientaci.

⁴² REISS, A., J. *Kriminalitaet und abweichendes Verhalten*. Weinheim: Basel, Beltz Verlag, 1981, s. 5

1.3.8. Multifaktorové kriminogenetické koncepce

Posledním analyzovaným směrem jsou multifaktorové kriminogenetické koncepce, jejichž autoři a stoupenčí používají při výkladu kriminogenese více současně působících činitelů různého druhu a původu. Proto jsou někdy nazývány teoriemi elektrickými. Za jednoho z prvních stoupenčů tohoto směru můžeme označit spoluzakladatele italské pozitivistické školy Ferriho,⁴³ který spatřoval příčiny kriminality ve vzájemném působení činitelů především společenských (např. hustoty obyvatelstva, vlivu veřejného mínění apod.), dále činitelů antropologických (např. věku, pohlaví apod.) a tzv. fyzických činitelů (např. klimatu, vlivu srážek apod.).

⁴³ FERRI, E. *La sociologia criminale*. Torino: 1900

1.4. Vymezení pojmů „děti“ a „mládež“ z různých hledisek

Problematika kriminality mládeže je velmi důležitou oblastí, které se věnují kriminologové i celá společnost. Na jedné straně existuje určitá vyšší míra tolerance, kdy jsou pachatelé děti, a to vzhledem k jejich nezralosti. Na druhé straně stoupají obavy z kriminality mládeže a společnost volá po účinnějších opatřeních (snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na 14 let).⁴⁴

Ne každý se shodne na přesném vymezení pojmů „dětství“, „mládí“, „dospívání“ nebo třeba „dospělosti“. Z těchto důvodů je velmi důležité vysvětlení některých těchto pojmů, které jsou pro následující část práce velmi důležité.

Například Organizace spojených národů uvádí následující rozdělení:

- *děti* – všichni mladší 18 let,
- *mladí, dospívající* – všichni ve věku 10 až 19 let,
- *mládež* – všichni ve věku 15 až 24 let,
- *mladí lidé* – všichni ve věku 10 až 24 let.

Je naprosto matoucí, že některé z těchto skupin se překrývají. Abychom mohli kvalifikovat kriminální činy mládeže, volíme přísnější vymezení. Základní pojmy jsou voleny z pohledu významu věku pro trestní řízení a pro trestní odpovědnost.

Základním pojmem jak z hlediska občanskoprávního, tak z hlediska trestněprávního je zletilý, který vyjadřuje způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti – tzv. způsobilost k právním úkonům. Občan je nabývá dovršením 18. let věku. Opakem zletilosti je nezletilý, což je fyzická osoba, která nedovršila 18. let věku a vyjadřuje období od narození do nabytí zletilosti. Trestní právo tento pojem neuzivá, i když v trestně právní praxi je často využíván pro označení osob ve věku do 15 let věku.

Mladistvý je pojem trestněprávní a je zde trestní odpovědnost za spáchaný trestný čin i trestní řízení proti mladistvým. Trestní odpovědnost začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení 15 let a končí v den dovršení 18. roku života.

Osoba mladší 15 let je pojem trestněprávní a vyjadřuje časové období, ve kterém fyzická osoba, jež před dovršením 15 let spáchala čin jinak trestný, je beztrestná.

⁴⁴ SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. 1. vydání, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 97 - 102

Členění dle trestního práva:

- *mládež* – děti mladší patnácti let a mladiství
- *dítě mladší patnácti let* – kdo v době spáchání trestného činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku
- *mladistvý* – kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok svého věku

Členění dle kriminologického hlediska:

- *0-7 let* - dítě předškolního věku
- *7-12 let* - dítě mladšího školního věku
- *12-15 let* - dítě staršího školního věku
- *15-18 let* - mladistvý
- *18-19 let* - věk blízký věku mladistvému
- *18-24 let* - mladý dospělý

1.4.1. Příčiny a podmínky kriminality dětí a mládeže

Příčinami poruch chování se zabývala celá řada etopedických, kriminologických a psychologických výzkumů, neboť znalost jejich etiologie je základním předpokladem pro prevenci delikvence. Závěry některých výzkumů zdůrazňovaly vliv sociálních faktorů, naproti tomu někteří autoři považovali sociální faktory pouze za prostředky, usnadňující působení sociologických faktorů. V této souvislosti hovořili o takzvaném patoplastickém terénu, v němž se patologicky uplatňují nežádoucí vlivy, kdy sociální působení je posledním podnětem, který celkovou poruchu zviditelňuje.⁴⁵

V současné praxi převládá hypotéza o mnohofaktorálním podmínění poruch chování. Tato teorie předpokládá spolupůsobení různých vnitřních a vnějších faktorů. Vychází přitom z předpokladu, že člověk není pouhým objektem vlivu sociálního prostředí, ale subjektem složitých interakčních vztahů mezi ním a prostředím.

K delikventnímu jednání tedy dochází spolupůsobením různých vnějších (exogenních) a vnitřních (endogenních) faktorů.⁴⁶

⁴⁵ KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie*. Praha: SPN, 1978.

⁴⁶ LAKOMÁ, J. *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu*. Praha: Psýché, 1994.

1.4.2. Vnější faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže

Mezi nejvýznamnější faktory juvenilní delikvence patří vlivy nejbližšího okolí, tj. rodiny, vrstevníků (tzv. mikrostruktura), mezostruktury (vliv školního, popřípadě pracovního kolektivu) a vlivy celospolečenské, politické, kulturní apod. (makrostruktura).

Jak již bylo řečeno, proces formování osobnosti je proces složitý, v jehož průběhu vzájemně působí celá řada faktorů vnitřních i vnějších. V ideálním případě pak tyto faktory působí ve vzájemné jednotě a celý proces formování pak probíhá bez odchylek. Dojde-li k narušení čili nesprávnému působení některého z faktorů, může dojít k narušení celého procesu formování osobnosti.

Prostředí, ve kterém dítě žije, mu proto musí poskytovat dostatek příležitostí pro rozvoj jeho schopností. Pokud tyto příležitosti neposkytuje nebo je poskytuje zdeformované, je ohrožen proces socializace a sociální adaptace dítěte.⁴⁷

1.4.2.1. Rodina

Mimořádný význam v procesu socializace má rodina jakožto základní článek tohoto procesu. Dítě přebírá od rodičů vzory chování a jejich hodnoty, rodiče zabezpečují jeho potřeby.

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování.

V souvislosti s plněním potřeb dítěte hovoříme o kvalitě biologické, materiálně ekonomické, sociálně výchovné a emocionální funkce rodiny. Jestliže rodina některou svou funkci neplní, odrazí se to na dítěti. Tato teze spojující sociální selhání jedince se selháním rodiny je dnes všeobecně uznávána. Podle některých výzkumů představuje podíl dětí pocházejících z narušených či nepříznivých rodinných poměrů 60 – 70 % celkového počtu delikventních dětí.⁴⁸

Nedostatky se projevují nejčastěji ve výchovné funkci rodiny. Při podrobnější analýze způsobu výchovy lze zjistit některé charakteristické znaky rodin nezletilých delikventů odlišné od běžné populace.

⁴⁷ Socializaci chápeme jako vývoj jedince v člena společnosti, vrůstání jedince do společnosti a kultury, vývoj jedince v člověku v plném smyslu. Viz např. ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. 3. vydání. Praha: SPN, 1987.

⁴⁸ VÍTEK, K., VÍTKOVÁ, V. Manželský a rodičovský faktor v protispoločenském jednání dětí. In: *Sociologie pomáhá společenské praxi*. Praha: SPN, 1978.

Vzhledem k tomu, že více než polovina manželství rodičů delikventních osob byla narušena nebo rozvrácena, můžeme považovat neklidné, rozhádané rodinné prostředí za častý průvodní jev u většiny delikventní populace, za jev vyvolávající zřetězený důsledek – jinou výchovu než rodinnou (náhradní výchova, pěstounská péče, výchova v dětských domovech) a výchovu v neúplných rodinách. Taktéž rozvrácené rodinné prostředí naplněné hádkami a konflikty rodičů vytváří mnohem nepříznivější rodinné klima. K těmto faktorům přistupují i další zjištěné souvislosti – nepřiměřený a nevyvážený výchovný přístup rodičů, alkoholismus rodičů, kriminalita apod.

Mezi riziková hlediska se řadí neúplné nebo doplněné rodiny, vznikající nejčastěji rozvodem, popř. dalším sňatkem rozvedených rodičů. V těchto typech rodin žijí tři až čtyřikrát častěji děti delikventní než děti nedelikventní.⁴⁹ Rozvod a především různě dlouhé období manželské krize rodičů provázené konflikty, jichž je dítě často svědkem, představují obrovskou psychickou zátěž pro dítě. Nedostatečná pozornost věnovaná dítěti a protichůdné výchovné postupy rodičů, kteří tímto způsobem „bojují“ o zachování či získání přízně dítěte, mohou vést ke ztrátě důvěry dítěte k rodičům, ke ztrátě rodičovské autority a především ke ztrátě rodinného zázemí. Náhradní plnění zmíněných potřeb hledá dítě v lepším případě u jiných členů rodiny (zpravidla prarodiče), v horším pak mimo rodinu, tedy mezi vrstevníky, v partě, často závadové.

Odchod jednoho z rodičů pak může vést k výchovným potížím, pokud zbylý partner z nejrůznějších příčin, např. pro nedostatek času, péči o dítě nezvládá nebo ji zanedbává. Je však třeba si uvědomit, že v některých případech je naopak rozvod rodičů jediným řešením, jak dítě dostat z patologického rodinného prostředí (např. agresivita rodičů, alkoholová či jiná závislost).

Je třeba si také uvědomit, že ani úplná rodina sama o sobě nezaručuje kvalitní výchovu a že kvalita výchovy v ní ve značné míře závisí na osobnostních kvalitách rodičů. Mezi rodiči juvenilních delikventů se častěji vyskytují takové charakteristiky, jako např. základní vzdělání či vyučení, s čímž souvisí i druh zaměstnání, styl života a celková sociokulturní úroveň rodiny, častější je i zjištění morálních a charakterových vad, asociálních sklonů, alkoholismu, drogových závislostí a trestné činnosti rodičů delikventů.⁵⁰

Mezi další faktory, které se podílejí na kvalitě výchovy, patří kromě struktury rodiny a osobnostních vlastností rodičů i styl výchovy a početnost rodiny, přičemž určujícím faktorem

⁴⁹ NEZKUSIL, J. a kol. *Československá kriminologie*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1978.

⁵⁰ LAKOMÁ, J. *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu*. Praha: Psýché, 1994.

je pak úroveň vztahů mezi jednotlivými členy rodiny. Nevhodná je nejednotná výchova, výchovné extrémny (přílišná liberálnost nebo naopak autoritativnost apod.), nekvalitní vztah rodičů – to vše představuje nežádoucí příklad pro chování dítěte v jeho vlastním budoucím životě.

Rizikové jsou i rodiny s větším počtem dětí. Děti z takovýchto rodin (častěji romských) bývají výchovně zanedbané, inklinující k žebrání, drobnějším krádežím, potulkám, později i k závažnější trestné činnosti, což je umožněno jejich minimální sociální kontrolou.

V posledních několika letech se objevuje další riziková skupina rodin kde jeden, popř. oba rodiče podnikají či jsou řídicími pracovníky firem. Této činnosti věnují většinu času a na výchovu dětí a na rodinu jim čas nezbyvá. Tento nedostatek času, často nahrazovaný materiálně, obvykle spojený s nedostatečnou sociální kontrolou mimoškolní činnosti dítěte, je velmi rizikovým faktorem.

Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly. Byly vychovávány v kolektivních institučních zařízeních; obvykle prošly celou sérií náhradních domovů. Tyto v pravém slova smyslu deprivované děti⁵¹ mají nejen oslabenou schopnost navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení, mají i oslabený smysl pro civilní – neústavní – realitu. Jejich delikventní chování během dospívání a časné dospělosti může být někdy projevem naivity a „vrstevnického“ vidění světa, jenž neměly možnost korigovat v dlouhodobém vztahu k respektovanému dospělému a také ve vztahu k mimoústavním institucím. Jejich adaptace na ústav je samozřejmě lepší než adaptace na samostatný život mimo ústav. Proto pro ně může být vazba i vězení vlastně známým prostředím, které nevědomky upřednostňují před náročnou samostatností života na svobodě.⁵²

1.4.2.2. Škola

Vedle rodiny má největší vliv na utváření osobnosti jedince škola. Přímý vliv školy na vliv delikvence se sice neprokázal, ale právě ve školním prostředí se projevují první symptomy možné delikvence: výchovné potíže (nekázeň, výtržnosti, podvody, drobné

⁵¹ Někteří autoři (např.: LANGMEIER, J., MATĚJČKA, Z., BOWLBY, J.) používají v této souvislosti výrazu *deprivační syndrom*, čímž míní chybění přiměřené rodičovské péče. Nejmocnější instinkt novorozenceho dítěte je, podle Bowlbyho, hledání ochrany u nejbližšího dospělého. Mládě chce být u něj co nejbliže, cítí úzkost, když ho nemá na blízku. Pokud rodič nedokáže (a to opakovaně) přiměřeně reagovat na dětskou potřebu bezpečí, dítě si nevytvoří základní důvěru k dospělému a tento vztah pak přenáší i na ostatní lidi. Svou neuspokojenou potřebu vazby pak zdůrazňuje buď zesilováním emočních projevů, nebo naopak se stylizuje do úlohy nezávislého jedince. U jiných dětí se vyvine chaotická reakce na rodiče, v níž jsou patrný střídající se projevy potřeby blízkosti rodiče a jeho odmítání. Tento vzorec chování je charakteristický pro děti zneužívané a týrané.

⁵² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. 1. vydání.* Praha: Portál, 1998, s. 336

krádeže, záškoláctví) a potíže prospěchové. Potíže ve škole jsou důsledkem narušeného vztahu dítěte ke vzdělání, který je často zapříčiněn nedostatečnou motivací dítěte a nezájmu o jeho školní výsledky ze strany rodičů, vlivem party apod.

Škola se ovšem může podílet na prohloubení narušenosti dítěte – pozdním odhalením, případě nezachycením asociálních projevů žáka (zejména záškoláctví, projevy agresivity, šikánování,...), nesprávnými výchovnými zásahy učitele, nedůsledným a pozdním řešením patologických symptomů v chování žáka.

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu – nucenému vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední nebo večerní přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, ukáznilo a bylo „jako ostatní děti“.

Učitel je pro dítě zprvu nejvýznamnější osobou ve škole, postupně však nabývají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Učitel se postupně stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků.

Svou vlastní hodnotu v dané společnosti odvozuje dítě nejprve od hodnocení, kterého se mu dostává od učitele, později i od hodnocení spolužáky.

Děti si velmi záhy začínají vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na niž jsou učitelé více nebo méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů.

V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, respektive jeho zřetelné preferování nebo zatracování některých dětí. Segregace málo nadaných, a tím pádem rizikovějších dětí může mít podobu špatných známek, poznámek, horšího hodnocení při kontaktu s rodiči, ale i mnohem nenápadnější podobu poznámek utroušených během vyučování, přehlížení iniciativ dítěte apod.

Různými průzkumy v našich školách, ale i v zahraničí bylo prokázáno, že vyučování se aktivně komunikačně účastní jen část žáků (jsou to žáci s vysokým komunikačním statutem), kdežto větší část žáků participuje málo nebo vůbec ne. Tito vysoce participující žáci sedí v předních lavicích v centrální části třídy. Mezi učiteli jsou velké diference v tom,

jak žáci v jejich hodinách participují. Zdá se však pravděpodobné, že mezi neparticipujícími žáky jsou ti, kteří mají vyšší pravděpodobnost sociálního selhání.

Učitelův nezáměr nebo agresivita mohou být také živnou půdou šikanování ve třídě. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který v nějakém ohledu nestačí a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat.

Vývoji směrem ke kriminalitě může napomáhat i reakce školy na zjištěné asociální chování jednoho nebo více dětí. Už způsob vyšetřování a zejména udílené sankce jsou pro všechny děti významnou zprávou o tom, jak škola dbá důstojnosti jednotlivce, která pravidla hry opravdu platí a která jsou jen deklarována, do jaké míry jsou opravdu dodržována, zda se všem „měří stejným metrem“ atp.

Přehlížení zcela zjevných přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí, nekonzistentní uplatňování disciplíny, degradace žáků v procesu jejich trestání, nemožnost odčinit přestupek, neobjektivní rozhodování učitelů a ředitele, ba i obviňování rodičů za něco, co nezpůsobili – to všechno jsou postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice a že udržování těchto hranic se řídí pravidly fair play.

Podmínkou úspěchu veškerých školských kázeňských opatření je dobrá spolupráce rodiny a školy. V případě, že rodiče nejeví zájem o dítě a problémy s jeho chováním nelze řešit v rámci školy, je nutno se obrátit na orgány péče o děti.

1.4.2.3. Speciální školská zařízení

Zvláštní úlohy v systému školských zařízení mají speciální školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, kam jsou děti umisťovány na základě soudního rozhodnutí, popřípadě, je-li vzhledem k situaci nutný okamžitý zásah – i na základě předběžného opatření městského úřadu ze sociálních nebo výchovných důvodů (děti opuštěné, sociálně ohrožené nebo narušené). K těmto zařízením patří: dětské domovy a výchovné nebo diagnostické ústavy pro děti, popřípadě mládež. Diagnostické ústavy provádějí konkrétní rozmístění do jednotlivých typů zařízení podle stupně sociálního narušení dítěte, jeho věku, pohlaví a mentální úrovně. Řídí se přitom výsledky komplexního zdravotního, psychologického, pedagogického a sociálního vyšetření, které se v ústavu provádí po dobu osmi týdnů.

Dětské domovy jsou určeny pro děti se sociálním handicapem, který ještě nepřerostl v defektivitu, ve výchovných ústavech probíhá reedukace sociálně narušených jedinců.

Ústavní péče v dětských domovech s sebou přináší řadu nedostatků – omezené možnosti navázání citových vztahů, sociálních kontaktů, individuálního přístupu k dětem, to vše spolu s přetrvávajícím vlivem patologického rodinného prostředí může být příčinou poměrně vysokého podílu dětí pocházejících z dětských domovů na celkové juvenilní delikvenci.

Péče ve výchovných ústavech je ještě problematičtější. Důvodem umístění dítěte nebo mladistvého je antisociální jednání, které by u dospělých bylo kvalifikováno jako trestný čin a které vyžaduje reedukaci („odstraňování nežádoucích motivací, prožívání a chování, vytvoření nových společensky přijatelných forem těchto procesů)⁵³ s cílem znovu, všestranně zapojit jedince do společnosti.

Úspěšností reedukace ve výchovných ústavech se zabýval např. výzkum J. Smutné z roku 1980,⁵⁴ který se týkal sociability bývalých chovanců dětských výchovných ústavů. Základním kritériem pro hodnocení neúspěšnosti převýchovy byla recidiva antisociálního jednání po odchodu ze zařízení. Z odstupů několika let se zjistilo, že více než polovina bývalých chovanců se opět dopustila trestné činnosti, za niž byla trestně stíhána. Ukázalo se, že výrazně negativním faktorem byl jednak relativně vysoký stupeň narušenosti dítěte již při jeho příchodu (zpravidla díky pozdnímu zásahu kompetentních orgánů se děti dostávají do ústavu ve věku 12 až 14 let, kdy jsou jejich návyky už poměrně fixovány a aplikace reedukačních postupů méně perspektivní), dále nedostatky v působení samotného ústavu a konečně absence postreedukační péče o bývalé chovance dětských výchovných ústavů po jejich propuštění z ústavu zpět do rodiny.

Pokračování reedukace dětí ve výchovných ústavech pro mladistvé se však v této souvislosti nejeví jako nejvhodnější řešení, neboť se bývalí chovanci dětských výchovných ústavů dostávají do styku s ještě narušenějšími mladistvými v době, kdy by se měli učit novým vzorům chování, nejlépe v kontaktu s normálním životem. Lepší perspektivy v tomto směru jsou přikládány metodě tzv. prodloužené péče, kterou se rozumí další péče o redukováné jedince, propuštěné z výchovného ústavu, ve zvláštních zařízeních – internáty nebo oddělení prodloužené péče, které by spadaly pod ústav, ale nacházely by se mimo něj a blížily by se modelu rodinného života.

Kromě všech výše zmíněných školských zařízení nelze závěrem opomenout i zařízení speciálního školství, zejména zvláštní (dnes speciální) školy. Podle některých autorů⁵⁵

⁵³ KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie*. Praha: SPN, 1978.

⁵⁴ LAKOMÁ, J. *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu*. Praha: Psýché, 1994.

⁵⁵ KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie*. Praha: SPN, 1978.

představují žáci těchto škol až jednu čtvrtinu dětských delikventů. Přitom poměrně velké množství těchto dětí by zvláštní školu navštěvovat nemělo a bylo na ni převedeno z důvodu výchovné zanedbanosti nebo poruchy chování.

1.4.2.4. Zaměstnání

K dalším vnějším faktorům patří (zejména u mladistvých) vliv zaměstnání a pracovního kolektivu. Zaměstnání by mělo být prostředkem sebeuplatnění mladého člověka v pracovním kolektivu, kde se dotváří osobnost a životní orientace mladistvého, na čemž se podílí zejména příklad spolupracovníků, jejich názory a postoje. Kvalitní pracovní kolektiv může přispět k formování pozitivní orientace mladistvého.

U nezletilých delikventů obvyklá nedostatečná kvalifikace, související s jejich prospěchovými a výchovnými problémy ve škole nebo učilišti, vede k omezeným možnostem práce s nižším platovým ohodnocením. Nespokojenost s prací a vyšší výdělku je příčinou nedostatečné pracovní aktivity, absencí, fluktuace a především nezaměstnanosti. Vliv nezaměstnanosti na kriminalitu a to jak celkovou, tak juvenilní, není u nás zatím vlivem politickohistorických okolností dostatečně popsán. Dá se však předpokládat, že nezaměstnanost bude velmi výrazným faktorem ovlivňujícím kriminalitu.

1.4.2.5. Způsob trávení volného času

Organizace volného času významně ovlivňuje kriminalitu dětí a mladistvých. Svědčí o tom fakt, že v naprosté většině případů došlo k protispolečenskému jednání nezletilých v jejich volném čase.

Výzkumy, které se zabývaly srovnáním způsobu trávení volného času u delikventní a nedelikventní mládeže⁵⁶, prokázaly určité odlišnosti v jeho náplni: nejčastější činností nezletilých delikventů ve volném čase je návštěva restaurací, vináren a nočních podniků spojená s konzumací alkoholu, bloumání po ulicích bez cíle nebo nicnedělání, doma pak sledování televize, videa, poslouchání magnetofonu a rádia. Obecně tedy jde spíše o pasivní prožívání volného času, oproti běžné populaci je u delikventní mládeže minimální potřeba sebevzdělávání, stejně nízká je i úroveň zájmové sféry.

Parta se stává primární skupinou nezletilého delikventa místo rodiny, pokud dotyčný postrádá pozitivní primární vazby, pokud rodiče neuspokojují jeho potřeby (např. potřeba akceptace jeho osobnosti, dostatečné pozornosti, pocitu citového zázemí apod.). Často jde o

⁵⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence. 1. vydání.* Praha: Portál, 1998.

skupinu protispolečensky orientovanou, s vlastní hierarchií, nepsanými zákony a normami, jimiž se všichni řídí a jejichž porušení znamená vyčlenění ze skupiny. Členové party zpravidla trestnou činností kompenzují pocit méněcennosti, touhu po pozornosti a obdivu. Pocit sounáležitosti s partou je zbavuje strachu a dodává jim odvalu. Lepší podmínky pro existenci takovýchto skupin jsou ve větších městech, kde je snížena možnost kontroly.

1.4.2.6. Skupiny, subkultury a hnutí mládeže

V odborné veřejnosti zabývající se rizikovou mládeží je populární představa inspirovaná dílem psychoanalytika Erika Eriksona, že dospívající si svou osobní identitu musí během dospívání vytvořit v průběhu dramatických střetů s rodiči, případně s jinými představiteli „světa dospělých“. Hlavním prostředkem tohoto hledání vlastního já má být vrstevnická skupina, která se na prahu dospělosti stane nejvýznamnější referenční skupinou, zastíňující svým vlivem všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny.

Také novodobá kriminologie zdůrazňuje, že kriminalita mládeže je páchána skoro vždy v partách čili v neformálních vrstevnických skupinách. Neformální skupiny přitom u nás velmi často vznikají vydělením ze skupin formálních – nejčastěji je tvoří spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež.

Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější, než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování. Vrstevnická skupina však není pro nikoho jen neproblémovým zázemím. I pro dítě vychované funkční rodinou představuje každá vrstevnická skupina více nebo méně stresující nárok: obstát v očích vrstevníků jako někdo, kdo je „v pořádku“, kdo plně sdílí její hodnoty. U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Na tyto děti má vůdce party značný vliv a také ho využívá. Vstupním rituálem do již ustavené delikventní skupiny je v některých případech dokonce spáchání nějakého závažného trestného činu. Tím adept překročí hranice běžných tabu a může být v případě potřeby vůdcem skupiny či ostatními členy gangu vydírán hrozbou, že jeho čin bude anonymně oznámen policii. Hrozba ztráty postavení ve vrstevnické partě je tak posilována hrozbou prozrazení a případných sankcí.

Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat formou drobných krádeží, jež pak přerůstají v organizované plánované akce

s napojením na překupníky. U nás je tento typ delikventních part patrně nejčastějším typem delikventní skupiny.⁵⁷

Podle míry, do jaké se společensky hendikepovaní mladiství organizují, bývají v cizí literatuře rozlišovány tyto dva základní typy skupin delikventní mládeže:

➤ *stabilní a integrované skupiny*, vznikající obvykle v prostředí, v němž jsou delikventní normy akceptovány i dospělými, dospělí v něm do jisté míry působí jako učitelé mládeže. U nás jim například odpovídají gangy romských kapsářů.

➤ *neintegrované a nestabilní skupiny*, obvykle vysoce násilnické, vznikají v nestabilním prostředí, v němž chce mládež ukázat svou sílu, opozičnictví a nebojácnost. Tyto skupiny právem vzbuzují největší obavy veřejnosti. I spory uvnitř těchto skupin se vyřizují násilně. V USA je nejlepším prediktorem toho, že se mladý muž stane pachatelem násilného trestného činu skutečnost, že předtím byl on sám obětí násilného trestného činu. Toto zjištění podporuje hypotézu o existenci subkultury násilí.

K uvedeným dvěma základním typům skupin bývají ještě někdy přidávány *skupiny pokoutní* (retreatits gangs), skládající se z mladých lidí, kteří neuspěli ani podle měřítek spořádané většinové společnosti, ani podle měřítek stabilních delikventních skupin. Dvojitý neúspěch z nich udělal outsidersy. Ale tím, že se spojují do skupin, se navzájem posilují. Typické je pro ně holdování alkoholu, drogám a sexuální promiskuitě. Prostředky získávají zbráním, půjčkami, drobnými krádežemi, prodejem drog apod. Někteří autoři hovoří o těchto skupinách přímo jako o *drogové subkultuře*.⁵⁸ Kriminalizace uživatelů drog problémy postižených lidí ani společnosti neřeší, ale násobí. Uživatel potřebuje především léčení. Trestní postihování závislých lidí jen za to, že užívali drogu, aniž se dopustili jiné trestné činnosti, je neracionální, neefektivní a nehumánní. Avšak proti dealerům, výrobcům a pašerákům drog je, dle mého názoru, namísto zakročit s veškerou tvrdostí, kterou zákon umožňuje.

Za další relativně samostatnou subkulturu můžeme považovat *subkulturu rasistickou*. Tato subkultura má blízko k výše už popsané subkultuře násilí. Liší se však od ní propracovanější ideologií i tím, že rasismus jako hnutí má svoje vystopovatelné dějiny.

⁵⁷ Podle Chvojky a Pekaře sledovali v roce 1996 kriminalisté z Prahy pětadesát skupin dětí a mládeže, jež se pohybovaly v prostředí heren a diskoték. Z nich třicet osm, což jsou plné tři čtvrtiny, prokazatelně překračovalo zákon. Blíže pak CHVOJKA, J., PEKAŘ, P. *Kriminalita dětí hrozivě roste*. Praha: Metro, 17. července 1997.

⁵⁸ Naši znalci drogové scény odhadují, že týden života drogově závislého člověka, který si drogy kupuje od dealerů, např. heroin, stojí asi čtyřnásobek průměrného měsíčního výdělku. Střízlivé zahraniční odhady předpokládají, že nejméně polovina těchto prostředků je opatřována kriminalitou, nejčastěji krádežemi a loupežemi, ale i prostitucí. Viz.: MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. I. vydání*. Praha: Portál, 1998.

Typickým příkladem rasistického hnutí jsou skupiny *Skinheads*. Skinheadi jsou hnutím, jež pochází z Anglie, kde bylo v šedesátých letech reakcí dělnické mládeže na kulturu hippies a na rostoucí přistěhovalectví, které ohrožovalo uplatnění mladých, málo kvalifikovaných lidí na trhu práce.

U nás se počet příslušníků skinheads odhaduje v současné době na dva tisíce a policie usuzuje, že tzv. „tvrdé jádro“ tvoří jen asi čtvrtina z tohoto počtu. Tvrdé jádro je tvořeno několika elitními organizacemi. Jsou to Národní obec fašistická, Blood and Honour, Národně-socialistické hnutí Evropy. Mezi nimi vyniká skupina Bohemia Hammer Skins napojená na stejnojmennou mezinárodní organizaci Hammer Skins. Tyto skupiny jsou velmi soudržné a ostražitě vůči neznámým lidem. Mají hierarchickou, vojensky organizovanou strukturu, v jejichž čelech stojí inteligentní vůdci. Některé elitní skupiny vydávají dokonce vlastní časopisy. Udržují se v kondici pravidelným cvičením. Jejich činnosti jsou plánované, mají propracovaný systém náboru nových členů, kteří jsou nejprve zváni na koncerty skinheadských kapel, pozorování a testování. Mají vlastní kodex správného a nesprávného chování. Mají vlastní výcvikové příručky pro pouliční boj, pro chování při zadržení policií apod. Elitní skupiny opovrhují pouličními „boneheads“, kteří se snaží je napodobovat oblečením a vystupováním, jsou však jen volnými, nekoordinovaně jednajícími partami.

Na rozdíl od jiných druhů trestné činnosti chybí u kriminálních akcí skinheads motiv majetkového zisku či odvěty za to, co provedla oběť. Oběť bývá útočníkům neznámá, provokuje jejich útok jen barvou pleti, případně suverénním chováním. Napadení je brutální, jsou při něm používány zbraně, následky na zdraví oběti jsou vážné, někdy fatální.⁵⁹

Poslední výraznější subkulturou je *subkultura pseudonáboženská*, mezi jejíž představitele patří například *satanisté*. Satanisté jsou zatím u nás ještě méně početní než skinheads a zatím nebyl zaznamenán případ zabití či zmrzačení, které by způsobili. V obecném povědomí jsou považováni za náboženskou sektu, ale v přímém smyslu slova sektou nejsou, protože jejich učení nemá systematickou povahu a není výsledkem revize některého z tradičních náboženství, jak je tomu u pravých sekt. Nemají žádného autoritativního vůdce, ani žádnou vnitřní strukturu – existují jako rozdrobené, nepropojené skupiny. U nás se odhaduje počet příslušníků tohoto hnutí na několik málo stovek. Praktikují parodie církevních obřadů na hřbitovech a v kostelech, tzv. černé mše, při nichž jsou někdy pojídány výkaly a moč, dochází ke skupinovým souložím a jako oběti jsou zabíjena malá

⁵⁹ V posledních letech bylo podle policejních statistik spácháno pravicově extrémistickými skupinami nejvíce trestných činů v Praze, Západočeském a Jihomoravském kraji. Naopak nejnižší ukazatele tohoto typu trestné činnosti má Středočeský, *Jihočeský* a Severočeský kraj.

zvířata. Tvrdí satanisté v některých jiných zemích prokazatelně používali k obětem i děti a dospělé lidi.

Také satanisté – podobně jako skinheadi – si vybírají oběti náhodně. Někdy se členem skupiny může stát proti své vůli někdo, kdo se k ní připojil z naivity a zvědavosti, je však zatažen do činnosti skupiny, je vázán sliby mlčenlivosti a je mu vyhrožováno i zabitím, kdyby o skupině něco prozradil. V našich podmínkách se satanisté většinou rekrutují z osob se sníženým intelektem, které páchají svou činností formou vyděračských či výhrůžných přisprostlých dopisů představitelům církevních institucí. Jejich výhrůžky však je třeba brát s určitou rezervou.

1.4.2.7. Vliv médií

O vlivu médií a zejména televize na socializaci dnešních dětí a mládeže ve vyspělých zemích nemůže být pochyby. Děti a dospívající sledují televizi nejvíce ze všech médií. Čas, který věnují sledování televize, je v průměru delší než všechny jiné mimoškolní (respektive mimopracovní) činnosti, kterými se děti a dospívající v naší kultuře zabývají.⁶⁰ Sledování televize dětmi má ve vyspělých zemích stále vzestupný trend, jenž se potvrzuje i u nás.

Mladí lidé u nás, stejně jako celá populace, nejčastěji sledují soukromou televizní stanici Nova, jejíž socializační působení hodnotí skupina expertů zahrnutá do Sakova⁶¹ šetření jako nejškodlivější. Stanice Nova je mezi čtyřmi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýše v těchto čtyřech škálách negativních jevů:

- samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj.

Je nepochybné, že televize (obecně) zobrazuje mnohem více násilí fiktivního než skutečného. Jednotlivé stanice bojující o vysoké indexy sledovanosti se nesprávně domnívají, že kdyby divákovo podvědomí nebylo náležitě stimulováno drastickými scénami, volil by jiný

⁶⁰ Kvalifikovaný odhad týkající se severoamerické mládeže z roku 1992 konstatuje, že průměrný dospívající v době kdy dovršuje osmnáctý rok, má za sebou 11.000 hodin strávených ve škole a 15.000 hodin strávených sledováním televize. Podle jiné studie z roku 1989 věnuje britské dítě školního věku sledování televize během jednoho roku čas, který je ekvivalentní jednomu stu dní strávených ve škole. Ve Spolkové republice Německo se dle průzkumů z roku 1995 dítě dívá na televizi v průměru 102 minut denně. Viz MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. 1. vydání.* Praha: Portál, 1998, s. 336

⁶¹ SAK, P. *Vliv televizního vysílání na děti a mládež.* Výzkumná zpráva MŠMT. Praha: 1996.

kanál. Tento předsudek navíc posiluje snahou vsugerovat veřejnosti, že pouze oni podávají ty nejkvalitnější informace. Drasticky působící záběry jsou pro zesílení účinku ve vysílání některých stanic ještě zpomalovány.

Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné stejně jako nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co interpretovali pro větší účinnost autoři pořadu. Za normálních okolností má dítě již ve středním školním věku schopnost distancovat se od předváděného násilí a zaujímat k němu kritický postoj. Tato kritičnost se však dá vhodným druhem zábavného podání scén s násilím oslabovat.

Již velmi malé děti, dokonce už roční, dokáží napodobovat to, co viděly v televizi.⁶² Například kreslené seriály, v nichž se postavy chovají agresivně, zvyšují celkově fyzickou aktivitu dětí z mateřských škol a zvyšují jejich agresivitu vůči ostatním dětem i vůči hračkám. Mladiství pachatelé násilných trestných činů v USA přiznávají, že čtvrtina až třetina akcí, za něž byli trestáni, byla přímo inspirována tím, co předtím viděli v televizi.

Dítě nedostatečně vychovávané všemi, kdo by na ně měli působit, se snadno stane dítětem „vychovávaným televizí“ a snadněji z ní přijímá jako vzor i ty druhy chování, od něhož by ho přiměřeně pečující vychovatelé odrazovali.

Z hlediska preventivního je však potřeba mít neustále na mysli jednu obecnou pravdu, totiž že:

Vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný, než vliv živých lidí, s nimiž děti a mládež tráví čas.

1.4.3. Vnitřní faktory kriminality dětí a mládeže

Kromě vnějších faktorů se na vzniku juvenilní delikvence mohou podílet různé dědičné, biologické, psychologické a psychopatologické faktory, které jsou součástí celkové osobnostní charakteristiky a které souhrnně označujeme jako faktory vnitřní.

1.4.3.1. Dědičnost

Dědičná podmíněnost delikvence zůstává nadále otázkou otevřenou, ale vzhledem ke skutečnosti, že se poměrně často setkáváme se zátěží v rodinné anamnéze – psychopatickými až psychotickými osobnostními rysy, případně se sklonem k asociálnímu nebo antisociálnímu chování u rodičů, je její podíl více než pravděpodobný.

⁶² MATOUŠEK O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence. 1. vydání.* Praha: Portál, 1998.

Genetická zakotvenost lidského chování je však aspekt současnými společenskými vědami stále nedocenený. Prakticky všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů, dokonce i zájmů je dědičná. Biologické determinanty delikventního chování byly již v 19. století předmětem studií odborníků zaměřených na delikvenci. V nich však byly pouze zjišťovány degenerativní znaky příznačné pro rodilé zločince. Takto definované znaky byly jako rozlišující kritérium mezi delikventními a nedelikventními osobami v kontrolních studiích provedených počátkem 20. století na vojácích a studentech zavrženy. Systematické a smysluplné studium dědičnosti delikvence začíná tedy až ve třicátých letech dvacátého století.

Delikvence je určitý projev chování. Chování je podmíněno velice komplexně a dědičnost je jedním z faktorů, které na ně mají vliv. Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu. Tyto vlohy však samy o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod. Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vloha tedy snižuje nebo zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.

Pro zkoumání vlivů dědičnosti na kriminalitu se používají v podstatě dvě základní metody:

➤ Klasickým postupem při studiu genetických vlivů jsou *studie dvojčat*, porovnávající výskyt určitého znaku mezi skupinou jednovaječných a dvojvaječných dvojčat. Zajímavé jsou proto výsledky mnohých studií, které v podstatě ukazují, že asi 35% jednovaječných dvojčat se shoduje ve svém kriminálním chování, zatím co u dvouvaječných dvojčat byla tato shoda asi jen 13%, z čehož lze vyvodit, že dědičné dispozice jsou sice významné, ale vlivy prostředí mají při vzniku kriminálního chování o něco větší váhu než vlivy genetické zátěže.

➤ Druhou klasickou metodou studia dědičnosti kriminálního chování jsou *adopční studie*, čili studie dětí, jež byly krátce po narození svěřeny do péče adoptivních rodičů. Z těchto studií mimo jiné vyplynulo, že adoptování dítěte rodinou s vysokým společenským a ekonomickým postavením poněkud oslabuje projevy dědičné dispozice ke kriminalitě v chování. Děti, které byly adoptovány chudými rodinami s nízkým společenským postavením, měly o 40% větší pravděpodobnost, že se budou chovat kriminálně, než děti adoptované rodinami z druhého konce společensko-ekonomického spektra. Lepší sociální podmínky během dětství, tedy bez ohledu na dědičnost, snižují kriminalitu adoptovaných dětí.

1.4.3.2. *Vrozené osobnostní dispozice*

Dalším vnitřním faktorem podílejícím se na vzniku kriminálního jednání může být i snížená intelektová úroveň nezletilých delikventů. Nejčastěji jde o intelekt v pásmu podprůměru až lehké debility. Děti se sníženými rozumovými schopnostmi se dají snáze svést k delikventnímu jednání, neboť si nedokáží plně uvědomit dosah svého počínání. Výzkum svěřenců etopedických zařízení, který provedla J. Lakomá v roce 1989⁶³ prokázal, že podíl mentálně retardovaných jedinců na celkovém počtu klientů těchto zařízení činí 42,6%. Rozumové schopnosti měřené inteligenčními testy jsou prokazatelně více determinovány dědičností než učením. Výraznější intelektový deficit mají dívky s delikventním chováním, menší chlapci s delikventním chováním. Srovná-li se úroveň rozumových schopností mezi skupinou vězněných osob a kontrolní skupinou osob stejně starých, stejného pohlaví, pocházejících ze stejného sociálního prostředí, pak se i dnes nacházejí statisticky významné rozdíly mezi delikventními a nedelikventními osobami, i když z obdobných studií prováděných během několika desetiletí vyplývá patrný trend pomalého nárůstu průměrné úrovně rozumových schopností kriminálně se chovajících lidí, který patrně souvisí s tím, jak se vylepšují nástroje k měření inteligence. Avšak ti, kdo se stávají vůdci delikventně jednajících part, mají pravděpodobně nadprůměrnou sociální inteligenci.

Psychopatie je rovněž většinou psychiatrických škol pojmána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. Psychopatie, popřípadě některé další slabší formy odchylek od normy (akcentovaná osobnost, anomální osobnost), jsou diagnostikovány u pachatelů trestné činnosti velmi často. U mladistvých je ovšem velmi nesnadné odlišit povahové změny vyvolané bouřlivěji probíhajícím dospíváním od stálých povahových rysů, popřípadě od projevů psychického onemocnění. Nositel této poruchy má kvůli ní opakované, stereotypní konflikty v sociálním prostředí. Okolím je považován přinejmenším za podivína.

Psychologické vyšetření vězňů nalézá statisticky významné rozdíly mezi nimi a nevězněnými lidmi. Vězni zejména mají sníženou sebekontrolu, nižší toleranci k chování jiných lidí, nižší odpovědnost za svoje chování, vyšší impulzivitu, jsou méně přátelští a méně zralí, častěji mají pocit nadřazenosti.

⁶³ LAKOMÁ, J. *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu*. Praha: Psýché, 1994.

1.4.3.3. *Osobnost*

Delikventním jednáním se mohou také projevovat psychické poruchy a anomálie vzniklé během dalšího života dítěte, především pod vlivem působení vnějších patogenních činitelů (nejčastěji závadného rodinného prostředí). Podle Nezkusila⁶⁴ se psychické poruchy u delikventní mládeže vyskytují v poměru 17,2% ke 3,6% k poruchám u mládeže nedelikventní, přičemž zmíněný autor předpokládá ještě vyšší poměr vzhledem ke skutečnosti, že lékařsky vyšetřeni byli pouze ti mladiství, u nichž se projeví příznaky duševní poruchy.

Často zkoumaným jednotlivým znakem osobnosti, o němž se předpokládá, že se podílí na kriminálním chování mládeže, je impulzivita čili neschopnost odložit uspokojení. Mnoho studií prokázalo, že osoby chovající se delikventně dávají přednost okamžitému uspokojení před uspokojením vzdáleným, a to i v případech, kdy odměna za oddálené uspokojení potřeby je mnohokrát vyšší než zisk, který přinese okamžité uspokojení potřeby.

V delikventní jednání mohou vyústit nevyřešené nitroduševní konflikty nebo konflikty uvnitř rodiny (potlačené nebo neuspokojené potřeby dítěte, nedostatky v rodičovském systému hodnot a chování). Delikvence je v tomto případě symptomem neurotické osobnostní poruchy, vzniklé na základě těchto konfliktů, a ten je zaměřen spíše proti rodině než proti společnosti (zejména u delikvence dětí z rodin s lepším sociálním statusem).

Podrobně tento mechanismus vzniku delikvence analyzovala A. Koudelková.⁶⁵ V rámci konfliktů nitroduševních uvádí několik mechanismů vzniku delikvence:

1. mechanismus nevědomé agrese, kdy trestný čin, např. krádež nahrazuje uspokojení základních potřeb dítěte,
2. mechanismus delikvence z pocitu viny, popsany Freudem, u něhož je delikvence navozena nevědomým pocitem viny a snahou být potrestán (vina nemusí být reálná, ale např. fantazijní),
3. mechanismus potřeby uznání, který je typický zejména pro období dospívání a u jedinců, kteří se cítí být izolováni nebo přehlíženi a antisociální čin má upoutat pozornost ostatních,
4. mechanismus potřeby pomoci, kdy delikvence může upozorňovat na počínající duševní poruchu (deprese, sexuální porucha, apod.), zejména v případě, kdy rodiče závažnost problému podceňují nebo jsou k dítěti nevlídní.

⁶⁴ NEZKUSIL, J. a kol. *Československá kriminologie*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1978.

⁶⁵ KOUDELKOVÁ, A. *Delikvence jako dimenze neurotické poruchy*. *Zákonnost*, 1991 č. 1.

U vnitrorodinných konfliktů rozeznává autorka mechanismy, u nichž defekty v superegu dítěte odpovídají nedostatkům v superegu rodičů, kteří často podvědomě delikvenci svého dítěte podporují a nacházejí v ní zástupné uspokojení:

1. *mechanismus „obětního beránka“* – rodiče neuvědoměle podporují delikvenci jednoho ze svých dětí, nejčastěji nechtěného nebo vyžadujícího z různých důvodů hodně času a výdajů. Takové dítě se pak stává hromosvodem všech rodinných konfliktů a umožňuje rodičům uvolnění zakázaných impulsů,

2. *mechanismus skryté stimulace* – nedostatky ve vývoji svědomí rodičů se pro dítě stávají modelem, s nímž se identifikuje, přitom může jít o postoje ze strany rodičů zjevné (lži, podvody), ale i skryté. Ve druhém případě je chování rodičů zdánlivě pozitivní, své skryté antisociální postoje vyjadřují neverbálně nebo zbytečnými zákazy upozorňují dítě na určité přestupky, dítě vycítí jejich očekávání a přestupků se dopustí, případně dítě obviňuje z činů, kterých se nedopustilo, a to je nakonec provede,

3. *mechanismus skrytého posilování delikventního chování* – ospravedlňování delikvence rodiči působí zpevnění negativních postojů dítěte. Nedůsledné nebo ambivalentní řešení situace dítě považuje za souhlas se svým chováním.

Působení výše zmíněných mechanismů se předpokládá zejména u těch případů, které nelze vysvětlit sociálně ekonomickými důvody nebo výrazně psychopatickými rysy nezletilého.

Kromě jedinců s neurózou se mezi nezletilými delikventy vyskytují častěji i osobnosti s psychopatickými symptomy, nejčastěji osobnosti agresivní nebo nezdrženlivé a jedinci drogově závislí. Význam toxikomanie jakožto kriminogenního faktoru se pravděpodobně v budoucnu ještě zvýší. Zřejmě již nastala doba, kdy naše republika pozvolna přestává být tranzitní zemí pro dodávku drog do západních států a stává se zemí cílovou.⁶⁶

1.4.3.4. Příslušnost k pohlaví

Důležitým faktorem ovlivňujícím kriminalitu je i *pohlaví* jedince. Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na své příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu páchané trestné činnosti. V policejních statistikách stíhaných osob je průměrný poměr mužů k ženám 4:1. Před soudem stane šestkrát více mužů než žen, poměr uvalených vazeb je

⁶⁶ Trestná činnost v souvislosti s nealkoholovou toxikomanií. Metodická příručka. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. 1994.

20:1 a ve výkonu trestu je poměr mužů a žen 30:1.⁶⁷ Nicméně je v posledních desetiletích ve vyspělých západních společnostech patrna tendence snižování dřívějších nepoměrů mezi kvantitativními ukazateli mužské a ženské kriminality, a to díky zvolna narůstající kriminalitě žen.

Rozdíl v mírách mužské a ženské kriminality je připisován vrozeně vyšší agresivitě mužů, jež je ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem, který působí nejen na fungování mozku, ale i na formování těla. Je pozoruhodné, že grafy udávající u mužů výskyt kriminality podle jejich věku dokonale kopírují křivky charakterizující sexuální aktivitu mužů podle věku – v obou případech je vrchol křivek mezi 18-22 roky.

Spíše jako historickou zajímavost je možno uvést abnormalitu genového přenosu, tzv. *XYY syndrom*. Odhaduje se, že tuto genetickou poruchu má jeden z tisíce až dvou tisíc mužů. Muži s tímto syndromem jsou vyšší, a jsou-li ve vězení, jsou ve srovnání s ostatními vězni o něco agresivnější a nebezpečnější a častěji se nacházejí ve věznicích s vyšším stupněm ostrahy. Studie zabývající se mimo jiné i tímto syndromem ve vztahu ke kriminalitě však nepotvrdily, že by muži se syndromem XYY měli významně vyšší násilnou kriminalitu, než velký srovnávaný vzorek mužů bez tohoto syndromu. V nových přehledech biologických faktorů ovlivňujících kriminalitu je proto XYY syndrom již považován za málo významný.

1.4.3.5. *Rasa a etnická skupina*

Po druhé světové válce, během níž byly z rasových důvodů vyvražděny miliony Židů a desetitisíce Romů, se pojem *rasa* z vědecké literatury vytrácí. Mnohými autory je oprávněně poukazováno na to, že kromě rozdílů ve vnějším vzhledu nejsou lidé odlišitelní ani ve vrozených psychických charakteristikách, ani ve zdrcující většině vrozených tělesných znaků. Místo pojmu *rasa* se od šedesátých let dvacátého století ujímá pojem *etnická skupina*, případně *etnická menšina*, a to jako doplněk pojmu většinová společnost. Etnické menšiny existují prakticky ve všech zemích.

Menšiny v jejich nerovnoprávném postavení udržují předsudky většinové společnosti. Příslušníci menšiny jsou ve většinové společnosti typicky popisováni jako líní, nespolehliví, nevypočitatelní, nečistí, nemorální apod. Tyto předsudky jsou vztahovány i na menšiny, které mají ve většinové společnosti fakticky postavení „pozitivní odchylky“, jako jsou například skupiny Japonců a Číňanů žijící v USA, jejichž silná vazba na vlastní kulturu a na rodinu

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L. K problematice zvláštností sociálně patologického vývoje u dívek. In: *Diagnóza, prognóza a resocializace skupin mládeže ohrožených sociálně negativním vývojem*. Praha: Policejní akademie ČR. 1997.

z nich činí vzorné občany, kteří se kriminality dopouštějí mnohem řídkěji než příslušníci „bílé většiny“.

Cikáni (sami sebe nazývají Mánuš, Sintí nebo zejména Rom)⁶⁸ jsou v naší zemi jedinou etnicky odlišnou skupinou, která však vzbuzuje velmi polarizované postoje. Většinová společnost ji vnímá nepříznivě. Romové nejsou jednotnou etnickou menšinou, dělí se na klanová společenství podle toho, odkud do našeho státu přišly. V jejich hierarchii stojí nejvýše Olaši, kteří přišli z Rumunska. Ve srovnání s bílou většinou mají Romové mnohem nepříznivější ukazatele vzdělanosti, nezaměstnanosti, zdravotního stavu a průměrné délky života. Jsou také mnohem častěji než většinová populace vyšetřováni a odsuzováni pro přestoupení zákona. „Odpojení“ romských dětí od majoritní kultury je v některých případech naprosté. Dítě mnohdy nenastoupí ani základní školní docházku, protože je rodiče do školy neposílají. Předčasný konec docházky do základní školy, případně nenastoupení či odpadnutí z učebního poměru nebo jiné formy vzdělávání, jsou předzvěstí dalšího sociálního selhávání.

Na počátku devadesátých let tvořily u nás stíhané osoby podle policejních statistik 2% cizinců, 16% Romů a 82% ostatních tuzemců. *Nejvyšší* odhady udávají počet Romů v populaci ČR na 200-300 tisíc, z čehož je asi polovina mladší 16 let. Zastoupení této etnické menšiny mezi stíhanými osobami je tedy mnohonásobně vyšší, než by odpovídalo početnosti této skupiny v populaci. Romové na začátku devadesátých let představovali dokonce polovinu stíhaných a vyšetřovaných recidivistů.

Také struktura romské kriminality je jiná než struktura kriminality většinové společnosti. Delikventního chování se častěji než ve většinové populaci dopouštějí děti, mladiství a ženy. Velká míra zapojení dětí do kriminálních aktivit je svým způsobem specifická pro romskou kriminalitu.

⁶⁸ KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie*. 2. vydání. Praha: SPN, 1984, s. 108-109.

1.5. Prevence kriminality

Ve své disertační práci se zabývám otázkou trestné činnosti dětí a mládeže. Ve výzkumné části práce jsou velmi podrobně zpracovány statistické údaje o kriminalitě dětí a mládeže jednak v rámci celé České republiky, jednak v rámci Jihočeského kraje. Za nejdůležitější proces boje s kriminalitou považuji, proces **prevence kriminality**.

Z těchto důvodů považuji za nutné v této části práce vysvětlit pojem a význam kriminality mládeže, struktury prevence kriminality, zásady preventivní politiky, cíle a priority prevence kriminality v naší republice, subjekty a objekty prevence kriminality, včetně prevence kriminality Policie České republiky.

1.5.1. *Pojem a význam prevence kriminality*

Prevence kriminality představuje soubor aktivit vyvíjených státními, veřejnoprávními i soukromými subjekty, směřujícími k předcházení trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení nebo znemožnění příčin a podmínek vzniku trestné činnosti. Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality omezením kriminogenních příležitostí nebo působením na potencionální pachatele a oběti trestných činů. Prevence se tedy snaží eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítáním nebo pokračováním.

Prevence kriminality je součástí kriminální politiky, jejíž strategie je **represivní** a **preventivní**. K tomu, aby bylo dosaženo co nejoptimálnějšího či nejkvalitnějšího výsledku, musí na sebe obě strategie navazovat a vzájemně se doplňovat. Represivní politika představuje obrannou strategii kontroly kriminality. Je tedy orientována na minulost, na konkrétní události a trestné činy, které se již staly. Preventivní politika naproti tomu směřuje do budoucnosti. Představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky – omezování motivů a příležitostí k páčání trestné činnosti. Účinná prevence zmenšuje potřebu represe a represe opět zpětně pozitivně posiluje prevenci. V praxi jsou proto nejčastěji strategie smíšené, tj. obsahující jak prvky represe, tak prvky prevence kriminality.

Předmětem aktivit represivního pojetí jsou především orgány systému trestní justice. Jsou vykonávány podle příslušných zákonů, zejména podle zákonů trestního, policejního, vězeňského apod., jsou orientovány jak na jednotlivce, tak i na celé blíže nespecifikované části veřejnosti, které mají být odstrašeny od páčání kriminálních deliktů.

U kriminologicky chápané prevence může být předmětem preventivních aktivit kterákoliv instituce či dokonce jednotlivec. Tyto aktivity mohou být vyvíjeny nejrůznějším způsobem, ovšem nesmí nikdy překračovat hranice zákona. Více než jednotlivců se týkají komplexnějších problémů, případně některých společenských skupin a kategorií. Tyto aktivity jsou orientovány do budoucna, neboť se snaží předejít tomu, co by se mohlo stát. Kriminologicky pojatá prevence počítá se širokou účastí veřejnosti odborné i laické. Od ní je nutno odlišit prevenci expertní, včetně prevence policejní a kriminalistické, o kterou půjde v případě hospodářské kriminality, mezinárodního organizovaného zločinu, kriminalitu korporací a terorismu, kde není účast širší veřejnosti z pochopitelných důvodů vůbec možná nebo je dokonce nežádoucí, což platí dvojnásobně o případné participaci laického prvku.⁶⁹

1.5.2. Zásady preventivní politiky a její systém

Po rozdělení Československa a následným vznikem samostatné České republiky k 1. lednu 1993 začala vláda ČR kromě základních funkcí postupně vytvářet i systém prevence kriminality. Vládu k tomuto kroku vedly předchozí zkušenosti s prevencí kriminality z let minulých (1918 až 1989), ale především společenská diskuse o limitech trestní politiky a její schopnosti reagovat na kvantitativní a kvalitativní změny ve vývoji kriminality a dalších sociálně patologických jevů po roce 1990⁷⁰.

Tři zásadní kroky vlády ČR z let 1993 a 1994:

1. Vláda uložila zainteresovaným orgánům předložit „Návrh programů sociální prevence a prevence kriminality“ (usnesení vlády č. 22 ze dne 20. ledna 1993).
2. Vláda uložila ministrovi vnitra zřídit Republikový výbor pro prevenci kriminality (usnesení vlády č. 617 ze dne 3. listopadu 1993).
3. Vláda schválila „Program sociální prevence a prevence kriminality - aktuální stav a východiska do roku 1996“ a uložila úkol vypracovat příslušné resortní programy v oblasti prevence kriminality (usnesením vlády č. 341 z 15. června 1994).

Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPPK) se stal během 16 let vrcholnou institucí odpovědnou za vytváření koncepce preventivní politiky vlády na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní. RVPPK nese gesci za zpracování materiálů pro jednání vlády z oblasti prevence kriminality, schvaluje žádosti a dotace na projekty prevence

⁶⁹ *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 1998

⁷⁰ BODLÁKOVÁ, I., NĚMEC, J. *Koncepce a program prevence kriminality*. Praha: odbor Public a prevence MV, 1994

kriminality předložené městy a kraji včetně výše finančních prostředků z kapitoly „Všeobecné pokladní zprávy státního rozpočtu“.

V současné době má RVPPK 20 členů. Jeho předsedou je ministr vnitra a ve výboru pracují zástupci ministerstev pro místní rozvoj, dopravy, financí, obrany, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, vnitra, zdravotnictví a dále zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, Policejního prezidia, Generálního ředitelství cel, Generálního ředitelství vězeňské služby, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Správy služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí, Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Probační a mediační služby.

Výsledkem činnosti RVPPK je dobrá meziresortní spolupráce a vybudovaný systém prevence kriminality v ČR, který se opírá o resortní preventivní projekty, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie České republiky, obecních policí, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů.

V říjnu 2007 schválila vláda ČR svým usnesením č. 1150 „Strategii prevence kriminality na léta 2008 až 2011“. Její priority spočívají především:

- ve snižování majetkové a násilné kriminality,
- v eliminaci kriminálně rizikových sociálně patologických jevů,
- v omezování příležitostí k páčání trestné činnosti,
- ve zvyšování rizika pro pachatele, že bude dopaden,
- v informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

Systém prevence kriminality je nyní členěn do tří úrovní:

- 1. Republiková** - úkolem republikové úrovně prevence kriminality je koordinovat preventivní aktivity jednotlivých článků systému, zkvalitňovat systém prevence po stránce personální, metodické a informační, zabezpečovat realizaci meziresortních a celorepublikových projektů, vytvářet podmínky pro finanční zabezpečení realizace úkolů vyplývajících ze Strategie. Pro republikovou úroveň se počítá ročně s částkou cca 8 mil. korun.
- 2. Krajská** – úkolem krajské úrovně je vytvořit preventivní politiku v rámci své působnosti, koordinovat ji a zabezpečovat po metodické, konzultační a částečně po finanční stránce. Pro krajskou úroveň se počítá ročně s částkou cca 40 mil. korun.
- 3. Městská** - úkolem městské úrovně je vytvořit komplexní přístup k prevenci kriminality. Policie se bude orientovat na metodu práce ve smyslu Community policing. Cílem programu města je ochrana lokálních komunit před kriminalitou, posílení pocitu bezpečí občanů, snižování majetkové a násilné kriminality, eliminace

kriminálně rizikových sociálně patologických jevů, kooperace všech institucí, které působí na místní úrovni a větší integrace Policie ČR do preventivních aktivit města. Pro městskou úroveň se počítá ročně s částkou cca 32 mil. korun.

Koordinační roli vůči aktivitám na všech úrovních plní opět RVPPK. V rámci systému je posílena koordinační a metodická role krajů vůči obcím spadajícím do jejich územní působnosti. Městskou úroveň tvoří velká města (nad 25 tisíc obyvatel), která mají možnost, za splnění stanovených podmínek, čerpat finanční prostředky ze státního rozpočtu na prevenci kriminality po dobu trvání Strategie (4 roky).

Úspěšná preventivní politika by měla dodržovat několik vcelku podstatných zásad. Preventivní aktivity by měly vycházet z výsledků kriminologických výzkumů a bezpečnostních analýz na místní, regionální a celostátní úrovni. Těžiště preventivních aktivit se přenáší na místní úroveň, kde jsou tyto aktivity koordinovány samosprávnými orgány. Administrativní zásahy z centra se minimalizují a centrální orgány poskytují zpravidla jen metodické vedení, informace a částečnou ekonomickou podporu orgánům místním. Mezi orgány centrálními a místními by měla existovat naprostá rovnoprávnost, neboť si nejsou navzájem nadřizeny a podřizeny. Důraz se klade na součinnost a vzájemnou informovanost všech subjektů, které se na preventivních aktivitách podílejí. Při realizaci konkrétních programů prevence se spojuje prvek profesionální a laický, přičemž se klade důraz na odbornou připravenost realizátorů jednotlivých programů. Úspěšnost preventivních programů je podmíněna veřejnou podporou a dostatečnou informovaností.

1.5.3. Struktura prevence kriminality

Prevence kriminality zahrnuje veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů. Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potencionální pachatele a oběti trestných činů. V rámci prevence kriminality se setkáváme se širokým spektrem preventivních aktivit, strategií, opatření a programů a lze je členit z rozličných hledisek. Za výchozí je možno považovat členění preventivních aktivit na **přímé**, cílené bezprostředně proti kriminalitě, a **nepřímé**.

V odborné literatuře (např. Osmančík⁷¹, Zapletal⁷² aj.) se převážně prosadilo trojstranné členění prevence na:

⁷¹ OSMANČÍK, O. *I nejmodernější vězení zůstává pouze nejdražší školou zločinu*. Praha: Prevence kriminality. Sborník. Atlas, 1992.

1. **Sociální prevenci** - zaměřenou na sociální faktory kriminality.

Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti.

Koncepce sociální prevence je založena na zjištění, že existuje vztah mezi sociálními podmínkami pachatele a jeho kriminálním chováním. Její opatření spadají z větší části do oblasti sociální politiky. Příslušná opatření přispívají k vypořádání se základními příčinami kriminality a s dispozicemi jedinců k páchaní trestné činnosti. Opatření sociální prevence zahrnují širokou problematiku rodiny, školství, zdravotnictví, zaměstnanosti, volného času, profesní přípravy, urbanismu atd. Významná úloha v těchto procesech přísluší zejména rodině a škole. Předpokládá se, že dosažené zlepšení v oblasti plnění funkce rodiny, zaměstnanosti, bydlení, školství, volného času i zdravotnictví povede k poklesu kriminality. Součástí této prevence je i zdokonalování činnosti subjektů zodpovědných za sociální integraci, resocializaci a rehabilitaci pachatelů. Opatření jsou zaměřena i na změnu nepříznivých společenských, ekonomických, kulturních a dalších podmínek. Ve své podstatě se sociální prevence orientuje na působení na předem nedefinovatelný okruh osob, především však působí na děti a mládež. Vztahuje se zejména ke kriminalitě mládeže. Lze tedy konstatovat, že sociální prevence je především prevencí kriminality mládeže. Jde o **nepřímou strategii prevence kriminality**. Jedná se o širokou paletu aktivit náročných na personální a materiální zabezpečení, převážně s realizací střednědobou až dlouhodobou. Efektivita sociální prevence je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná. Lze na ni jen usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních perspektiv jedinců - objektů sociálního působení. Není snadné vyhodnotit přímý vliv na kriminalitu.

2. **Situační prevenci** - zaměřenou na kriminogenní situace, tj. na zmenšování počtu příležitostí k páchaní trestných činů.

Situační prevence spočívá v opatřeních, jež snižují možnost spáchání trestného činu a zvyšují pravděpodobnost odhalení pachatele. Míra výskytu trestné činnosti v neposlední řadě závisí, vedle počtu potenciálních pachatelů a působení mechanismu vnější sociální kontroly, na počtu nabízejících se příležitostí a na frekvenci výskytu kriminogenních situací. Situační prevence staví na zkušenostech, že se určité druhy kriminality objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Její podstatou je myšlenka

⁷² ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. 3. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2008

změnit strukturu příležitostí ke spáchání trestného činu v neprospěch pachatele. Na rozdíl od sociální prevence, orientované na osobu pachatele a na modifikaci příčin kriminality, se situační prevence zaměřuje na samotný trestní čin. Jde o **přímou strategii prevence kriminality**. Orientuje se tedy na odstraňování příležitostí pro páchaní trestné činnosti, na omezování kriminogenních situací a na zvyšování rizika dopadení a odhalení potenciálního pachatele.

Opatření situační prevence mají převážně technický, organizační a administrativní charakter. Jde o opatření vedoucí například k větší viditelnosti určitého prostředí, ke zdokonalení hlídkové a pořádkové služby policie. Ovšem bylo zjištěno, že existuje přímá závislost mezi vzrůstem policejní aktivity a **přesunem kriminality**. Tímto termínem jsou vyjadřovány nechtěné důsledky působení programů situační prevence, kdy se trestná činnost z místa působení přesouvá do okolí. Jde nejen o přesuny v místě, ale i v taktice, čase spáchání apod.

Situační prevence nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti i při různých mediálních a propagačních kampaních zaměřených na konkrétní problém. Opatření vycházejí z analytických zpráv trestné činnosti a z kriminalistických poznatků. Situační prevence má poměrně rychlý a snadno statisticky měřitelný efekt. Její účinnost je však podmíněna i trváním přiměřených opatření.

3. Prevenci viktimmnosti - která je zaměřena na potenciální oběti trestných činů.

Prevence viktimmnosti a pomoci obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. Cílem je, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Uvedená prevence by měla zahrnovat přípravu lidí na osvojení si a uplatňování preventivních opatření, jimiž by mohli snížit riziko svého ohrožení kriminalitou. Podstatou viktimmologické prevence je především její informační moment, tedy různé formy osvěty, jak se vyhnout kriminogenním situacím anebo jak se v nich chovat. Dále pak jde o vštěpování některých obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob a majetku. Nepochybně k tomu přispívají i různé brožury a letáky, které kvalifikovaně radí občanům, jak zvýšit své bezpečí doma, na ulici, v prostředcích hromadné přepravy, za volantem apod. V praxi se tedy jedná o skupinové a individuální, zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností obrany před trestnou činností. Jak informační, tak poradenská složka prevence viktimmnosti mají být pojaty tak, aby v žádném případě nezvyšovaly v očích občanů strach ze zločinu. Uvedená prevence užívá metody sociální i

situační prevence, a to podle míry ohrožení na **primární, sekundární i terciární úrovni**. Jde o přímé i nepřímé působení podle toho, jak je prevence pojata.

Uvedené členění je kombinováno s další triparticí orientovanou na okruh adresátů jednotlivých preventivních aktivit. Jedná se o:

1. Primární prevenci - kdy je adresátem předem neurčený okruh osob.

Primární prevence spočívá ve vytváření optimálních podmínek pro rozvoj společnosti, jejích institucí a občanů. Zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže (např. využívání volného času, možnosti sportovního využití atd.). Nejširší uplatnění nalézá primární prevence v oblasti prevence sociální. Omezování kriminality není jejím hlavním cílem, proto se jedná o nepřímou strategii prevence kriminality. Primární situační prevence se vyskytuje v opatřeních, která sledují zlepšení bezpečnostní situace na celém území státu. Může jít přitom o opatření informační, technická či ekonomická. Aktivity se zaměřují na fyzické prostředí a na faktory, které ovlivňují příležitosti k páčání trestných činů (osvětlení, uzamykání, kontrola přístupu). Primární prevence viktimmnosti pak spočívá v cílevědomém a systematickém informování veřejnosti na území celého státu. Jedná se o preventivní kampaně v masmédiích, které by měly usilovat o změnu názoru veřejnosti na kriminalitu tak, aby se zvýšil pocit odpovědnosti občanů a jejich ochota podílet se na prevenci kriminality.

2. Sekundární prevenci - určenou rizikovým skupinám potenciálních pachatelů anebo potenciálních obětí.

Sekundární prevence je chápána jako přímá strategie, orientovaná na příčiny kriminogenních situací, na rizikové skupiny a jedince, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou buď pachateli, nebo naopak oběťmi trestných činů. Zaměřuje se i na ochranu materiálních hodnot, které jsou častěji objektem zájmu pachatelů. Těžiště sekundární sociální prevence tak spočívá v cílově zaměřené činnosti informační a poradenské a ve specializovaných aktivitách z oblasti sociální péče, vykonávaných prostřednictvím poraden, linek důvěry, sociálních pracovníků, protidrogových koordinátorů atd. Sekundární situační prevence je co do faktické náplně svých opatření odlišitelná od primární situační prevence jen velmi obtížně. Její sekundárnost je spíše tím, že vede ke zlepšení bezpečnostní situace se zvýšeným ohrožením kriminalitou (sídlíště, průmyslové části). Sekundární prevence viktimmnosti vychází z informování těch sociálních skupin a jednotlivců, kteří jsou vystaveni zvýšenému riziku.

3. Terciární prevenci - obrácenou do řad těch, kteří se v minulosti již trestné činnosti dopustili.

Terciární prevence je přímá preventivní strategie zaměřená na předcházení kriminální recidivě a v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění včetně rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení apod.). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí. Terciární sociální prevence se uplatňuje v rovině resocializační. Jde o informační, organizační, poradenská a sociální opatření, jež ve spojení s aktivitou motivovaných jedinců mají umožnit jejich integraci do společnosti. Situační terciární prevence se týká konkrétních lokalit a komunit, které jsou zasaženy vysokou kriminalitou. Terciární prevence viktimmnosti směřuje k co nejširší rehabilitaci osob, které se staly oběťmi trestné činnosti.

Zamyslíme-li se tedy nad vhodností či efektivností použití každého druhu prevence, mělo by jednoznačně docházet ke vzájemnému prolínání.⁷³

1.5.4. Subjekty prevence kriminality

Prevence kriminality zahrnuje širokou paletu rozličných aktivit, které vyvíjí celá řada subjektů. Podílejí se na ní nejenom orgány státní správy a samosprávy, Ministerstvo vnitra a Policie ČR, městské a obecní policie, státní instituce působící ve sféře sociální kontroly, ale i různá zájmová a politická sdružení, soukromoprávní instituce, občanské iniciativy, nadace, církve, charitativní organizace apod. Významné místo nepochybně přísluší rodině a škole a s určitostí i masmediím. Nositeli preventivních aktivit jsou soukromé bezpečnostní služby, stejně tak i výrobci bezpečnostních zařízení.

Výhodou nestátních institucí v úloze subjektů prevence je, že na rozdíl od systému trestní justice, který může reagovat pouze na porušení norem trestního práva, je v jejich silách působit i na dodržování základních morálních norem, které nepochybně kultivují a humanizují společenské prostředí. Povaha těchto institucí umožňuje, aby rozvíjely preventivní působení diferencovaně a cíleně ve vztahu ke konkrétním poměrům a podmínkám toho kterého místa.

Činnost jednotlivých subjektů prevence je vhodné účelně koordinovat. Předpokladem toho je ovšem úzká spolupráce státních a nestátních institucí, orgánů i obcí. Při koordinaci je plně zachována samostatnost jednotlivých subjektů a jde o lepší využití prostředků a metod, které jsou jim vlastní. Koordinace zahrnuje i kolektivní posuzování možných důsledků jednotlivých kroků v dané oblasti. Subjekty prevence kriminality jsou pak i jednotliví občané.

⁷³ MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2011

Skutečnost, že prevence kriminality je záležitostí nejrůznějších subjektů, působících prakticky ve všech sférách a na všech úrovních života společnosti, je výhodou. Možný dosah preventivních aktivit je totiž téměř neomezený.

1.5.5. Objekty prevence kriminality

Komplex činností prevence kriminality, který je realizován na všech úrovních jednotlivými subjekty prevence, je koncipován tak, aby odpovídajícími prostředky a formami efektivně působil na objekty prevence kriminality.

Objekty prevence můžeme rozdělit na:

1. Kriminogenní faktory - sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality.

V sociálním prostředí jako objektu preventivního působení, směřují preventivní aktivity k ovlivňování rizikových faktorů v rámci sociálních struktur. Jedná se o rozvíjení vzdělanosti a kultury, sledování zaměstnanosti, zdravotního stavu obyvatelstva, sociální zabezpečení, ale i různá ekonomická a zákonodárná opatření.

Významným objektem preventivního působení jsou příčiny a podmínky kriminality a souvisejících patologických jevů. Tomu také odpovídá obsah preventivních aktivit a konkrétních opatření. Jde o opatření technického charakteru, opatření organizační, diagnostická, ekonomická, legislativní aj.

2. Potenciální či skutečné pachatele trestné činnosti

Důležitá část preventivních aktivit ovlivňuje pachatele trestné činnosti. Prostředky a formy preventivního působení jsou určovány druhem páchané trestné činnosti a skutečností, zda se jedná o prvopachatele nebo recidivistu.

Řada preventivních programů je směřována i na potencionální pachatele. Do této skupiny je možné zařadit také osoby sociálně nepřizpůsobivé, neintegrované a rizikové jedince jako například toxikomany, bezdomovce, skupiny mládeže s kriminálním zaměřením apod.

3. Za objekt prevence kriminality lze považovat také oběti a potencionální oběti trestné činnosti.

Jde zejména o ochranu dětí a neutralizaci negativních důsledků deliktu pro oběť. U potencionálních obětí je prevence zaměřena zejména na výchovné a osvětové působení. S určitým zjednodušením je možno říci, že objektem preventivního působení je vždy občan v interakci se sociálním prostředím.

2. VÝZKUMNÁ ČÁST

2.1. Cíl a metodika

Pro disertační práci je zvoleno téma, které je zaměřeno na vývoj trestné činnosti dětí a mládeže s přihlédnutím ke specifikám v jihočeské komunitě. Statistické přehledy, zpracované Policií České republiky za posledních deset let, a použité ve výzkumné části se týkají jednak celé České republiky, jednak Jihočeského kraje. Posledním uváděným rokem je rok 2009, neboť při zpracovávání této práce byl statistiky ukončen tento rok jako poslední. Při ukončení mé práce sice byly známy již výsledky za rok 2010, ty však nemohly být už v disertační práci využity, neboť k 1. 1. 2010 došlo ke zřízení nových krajů, a tím by byly tyto statistické údaje zkresleny (došlo k převedení některých okresů pod jiné kraje). Jedná se o téma, jež je stále aktuální, protože se jedná o rozbor trestné činnosti nejcitlivější věkové kategorie pachatelů, tedy dětí a mládeže. Téma je mi velmi blízké z důvodu mého mnohaletého působení operativního pracovníka Služby kriminální policie a vyšetřování Krajského ředitelství policie v Českých Budějovicích se zařazením na skupině mládeže.

Nejprve jsem se zabýval studiem jak české, tak i vybrané zahraniční odborné literatury a časopisů dané problematiky. Ke studiu jsem použil literaturu a odborné materiály, které jsem získal v rámci svého působení v zaměstnání a z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Poté jsem se zaměřil na shromažďování dat o vývoji trestné činnosti dětí a mládeže, tedy na získání naprosto přesných statistických údajů za posledních deset let, které jsou pravidelně zpracovávány Policií České republiky.

Mezi mé zdroje dat patří:

- 1) sekundární informace
 - a) interní, které jsem získal uvnitř Policie České republiky;
 - b) externí, které představují odborně zaměřené časopisy a statistické ročenky;
- 2) primární informace získané při mém vlastním šetření.

Získaná statistická data jsem zpracoval porovnáním jejich vzájemných souvislostí, pro lepší přehlednost je zhodnotil do grafů a tabulek za použití programu MS Excel a doplnil textovým závěrem v programu MS Word. Prezentace disertační práce je připravena v programu MS PowerPoint.

2.1.1. Cíl

Cílem disertační práce je popsat současný stav vývoje kriminality dětí a mládeže a analyzovat prevenci kriminality a její dopady na zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality.

Disertační práce zahrnuje:

- regionální rozložení kriminality dětí a mládeže podle jednotlivých krajů
- dynamiku vývoje kriminality dětí a mládeže v letech 2000-2009
- strukturu kriminality dětí a mládeže podle jednotlivých skutků

Pro objasnění vývoje kriminality dětí a mládeže je nezbytné uvést rovněž údaje o celkovém vývoji kriminality v České republice a na základě vyhodnocení statistických dat provést odhad předpokládaného vývoje kriminality pro další období.

Dalším úkolem práce je zpracovat analýzu prevence kriminality zaměřené na děti a mládež v Jihočeském kraji a provést podrobný rozbor konkrétních preventivních opatření realizovaných v tomto regionu v rámci Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje. Na základě takto získaných poznatků pak vypracování souboru návrhů pro zlepšení rozsahu a účinnosti prevence kriminality dětí a mládeže. Analýza a návrhy by se měly omezit na působnost Policie České republiky.

2.1.2. Metody

K dosažení vytyčených cílů v práci jsem si zvolil v teoretické části zejména metody analýzy, syntézy, metodu historickou, interdisciplinárního přístupu a metodu komparace.

Výzkum je zaměřen exploračně, v praktické části je použita metoda sekundární analýzy statistických dat.

Zdrojem dat potřebných pro rozbor kriminality dětí a mládeže byla „Statistika kriminality na území České republiky“, kterou zpracovává Policejní prezidium Policie České republiky. Vyhodnocená data mají kvalitativní a kvantitativní vlastnosti a zahrnují deset let (2000-2009). V policejních statistikách se objevují pouze údaje o skutcích, které policie posoudila jako kriminální delikty. Vyplývá z toho tedy, že dané údaje jsou ovlivněny mírou objasňenosti trestné činnosti a nezahrnují skutečné počty trestných činů, které děti a mládež spáchaly.

Základní metodou byl kvantitativní rozbor policií evidovaných trestných činů. Pro porovnání statistických údajů v rámci celé České republiky s ohledem na posouzení vývoje kriminality v jednotlivých krajích bylo potřebné provést indexaci počtu skutků na počet obyvatel a věkovou kategorii. Index byl přepočítán na 10 000 obyvatel stejných věkových

kategorií. Údaje o kriminalitě dětí a mladistvých byly přepočítány na počet osob ve věku 6-14 let (děti) a věku 15-18 let (mladiství). K uvedeným výpočtům byla použita statistická data zahrnující počet obyvatel v daných věkových kategoriích a regionech, které zveřejňuje Český statistický úřad.

Pro vyjádření dynamiky vývoje kriminality dětí a mládeže (nezletilých a mladistvých) byl použit index nárůstu počtu stíhaných osob v letech 2000-2009. Jako výchozí stav byl zvolen rok 1989, pro nějž byla stanovena hodnota indexu 100. Počet stíhaných osob byl sledován z důvodu, aby nedocházelo ke zkreslování rozsahu kriminality. Pro vysvětlení, v policejních evidencích jedna a tatáž stíhaná či vyšetřovaná osoba by měla být uvedena pouze jednou za rok, zatímco jednomu pachateli může být prokázáno více skutků.

Studium struktury kriminality se zabývalo podílem dětí a mladistvých na deliktech podle jejich typu. Podrobně byly zpracovány počty skutků spáchaných dětmi a mladistvými v porovnání s počtem stíhaných dětí a mladistvých za uvedené skutky. Dalším kritériem pro hodnocení struktury bylo rozdělení počtu jednotlivých skutků spáchaných podle věku a pohlaví.

Struktura kriminality dětí a mládeže byla rozdělena do těchto základních kategorií:

- celková kriminalita
- obecná kriminalita
- násilná kriminalita
- mravnostní kriminalita
- hospodářská kriminalita

Tyto základní kategorie byly dále podrobně specifikovány na jednotlivé druhy skutků:

- vraždy
- loupeže
- znásilnění
- krádeže vloupáním
- krádeže prosté
- krádeže vloupáním do bytů
- krádeže vloupáním do chat
- krádeže motorových vozidel

2.2. Jihočeský kraj

Jihočeský kraj je geograficky poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Na jihozápadě je obklopena Šumavou, na severozápadě výběžky Brd, na severu Středočeskou vrchovinou, na východě Českomoravskou vrchovinou a na jihovýchodě Novohradskými horami. V jihočeské kotlině se rozkládají dvě pánve, Českobudějovická a Třeboňská.

Podstatnou část státní hranice tvoří hranice s Rakouskem a Německem (v celkové délce 323 km). Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti úzké spolupráce se sousedními zeměmi. Turisticky je využívána celková atraktivita kraje s nenarušenou přírodou a množstvím kulturních a historických památek.

Rozloha kraje 10 057 km² představuje 12,8 % rozlohy státu. V kraji žije 626 042 obyvatel, z čehož vyplývá nejnižší hustota osídlení v zemi - 62 obyvatel na km². V Jihočeském kraji je 623 obcí, z toho 53 měst. Jihočeský kraj jako vyšší územní samosprávný celek České republiky byl vytvořen v roce 2000. Do května 2001 se jmenoval Budějovický kraj.

Vznikem vyšších územně samosprávných celků došlo k odtržení okresu Pelhřimov od Jihočeského kraje a k jeho zařazení pod správu kraje Vysočina. Tato administrativní změna se však promítla do územní působnosti a činnosti orgánů policie až od 1. 1. 2009, neboť do té doby přesně kopírovala strukturu dalších orgánů činných v trestním řízení, jako jsou státní zastupitelství a soudy. Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích je vymezen územím okresů České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Pelhřimov (do 31. 12. 2008), Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor.

Převážná část území leží v nadmořské výšce 400 – 600 metrů, s čímž souvisejí poněkud drsnější klimatické podmínky. Nejvyšším bodem na území Jihočeského kraje je šumavský vrchol Plechý (1 378 m), naopak nejnižším místem (330 m) je hladina Orlické přehrady v okrese Písek. V kraji je více než 7 000 rybníků, jejichž výměra představuje více než 30 000 hektarů. Největšími z nich jsou rybníky Rožmberk s rozlohou 490 ha, Bezdrev se 450 ha a Horusický rybník se 415 ha, které jsou zároveň největšími rybníky v České republice. Kromě toho byla na území kraje vybudována vodní díla Lipno, Orlík s rozsáhlými rekreačními oblastmi a Římov, který zásobuje pitnou vodou značnou část kraje. V souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín byla vybudována vodní nádrž Hněvkovice.

Jihočeský kraj je krásný pro svou rozmanitost krajiny, faunu a floru i čisté životní prostředí.

Co se týče obyvatelstva jihočeského regionu, majoritní skupinu samozřejmě tvoří obyvatelé české národnosti, avšak již řadu let se počet obyvatel rozrostl i o zde trvale žijící cizince, zejména o osoby vietnamské a ukrajinské národnosti. Tento trend se nijak nevymyká národnostnímu složení ostatních regionů. V současné době je hustota obyvatel dána hodnotou 63,4 % na 1 km². Celkem v jižních Čechách žije 638 706 obyvatel. Počet žen mírně převažuje (323 826), mužů je nahlášeno k trvalému pobytu 314 880. Z posledních zveřejněných statistických údajů vyplývá, že nezletilých osob (ve věku 0 – 14 let) zde žije 92 715, mladistvých občanů je 38 565.

Policisté Jihočeského kraje jsou řízeni z Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje.⁷⁴ V jeho regionu je rozmístěno 7 územních odborů, je zde dislokováno 47 obvodních oddělení Policie ČR, 1 oddělení hlídkové služby České Budějovice. Na území nepůsobí žádná poříční policie, ale na přehradních nádržích Lipno a Orlík provádí dozor místně příslušné obvodní oddělení pomocí policejních člunů. Z celkového počtu 48 útvarů odboru pořádkové policie jsou oddělení I. typu 1, II. typu 8, III. typu 33, IV. typu 5.

⁷⁴ Informační bulletin a příklady dobré praxe Policie ČR Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje, Publikace o práci jihočeských policistů – příloha č. 1

2.3. Výsledky

2.3.1. *Obecné hodnocení vývoje celkové kriminality*

Kriminalita se za posledních 20 let stala rozšířeným sociálním a ekonomickým jevem, odrážejícím stav společnosti a jejích materiálních a sociálních vztahů. Týká se to nejvýrazněji majetkové kriminality, jejíž podíl na celkové kriminalitě se pohybuje v posledních 10 letech kolem 70 % (tabulka 1). Protože se jedná v mnoha případech o trestnou činnost s nízkou škodou, řada občanů, kteří jsou majetkovou kriminalitou poškozeni, ji nenahlásí. S ohledem na její latentnost lze usuzovat, že její podíl bude pravděpodobně mnohem vyšší.

Kriminální statistiky Policie České republiky potvrzují, že nejvyšší kriminalita je ve velkých městech a průmyslových aglomeracích, kde je vysoký počet migrantů, osob bez trvalého bydliště. Tento fakt dokládají i nejvyšší počty celkových trestných činů na území hl. m. Prahy, v Severomoravském, Jihomoravském, Severočeském a Středočeském kraji (tabulka 2). V Severočeském a Severomoravském kraji se významně podílejí na kriminalitě i sociální jevy. Ve zmíněných oblastech žije téměř třetina obyvatel České republiky. Městské obyvatelstvo nejvíce ohrožuje pouliční kriminalita, zejména kapesní krádeže, vloupání spojené s krádežemi, krádeže aut a vloupání do aut a nebezpečné loupeže, často doprovázené brutálním napadením. Významná je i trestná činnost spojená s alkoholem a drogami.

Celkový nárůst kriminality v porovnání s rokem 1989 (celková kriminalita 120 768) byl zhruba na začátku 21. století trojnásobný. Trend nárůstu kriminality za posledních 10 let se zastavil, dokonce od roku 2005 dochází k mírnému poklesu. Zda se bude skutečně jednat o pokles, bude patrné až za delší časové období. Na základě analýzy dat v tabulce 1 je možné konstatovat, že se výrazně nemění podíl násilné a mravnostní kriminality, který je 6 -7 % a podíl hospodářské kriminality 9 – 10 %. Klesá podíl majetkové kriminality - ze 70 % na hodnoty nižší než 65 %.

K nejvýraznějšímu poklesu celkové kriminality v České republice došlo v roce 2009. V porovnání s rokem 2000 bylo v roce 2009 spácháno o 15 % méně trestných činů (tabulka 3). Snížení kriminality bylo zaznamenáno ve všech krajích, nejznatelněji se to týkalo tří krajů: Jihočeského (28,7 %), Východočeského (27,8 %) a Západočeského (17,2 %). V ostatních krajích rok 2009 nebyl rokem s nejnižší hodnotou výskytu celkové kriminality za posledních 10 let. Výjimkou bylo hl. m. Praha, ve které dva roky po sobě (2008 a 2009) se hodnoty celkové kriminality pohybovaly okolo hodnoty 22 %, čímž se hl. m. Praha v poklesu přiblížilo třem krajům s nejnižší kriminalitou.

Tabulka 1 – Celková kriminalita v České republice

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	391 469	358 577	372 341	357 740	351 629	344 060	336 446	357 931	343 799	332 829
Index nárůstu	324	297	308	296	291	285	279	296	284	276
Majetková	284 295	255 897	256 308	253 372	243 808	229 279	221 707	228 266	219 347	212 168
Podíl v %	72,6	71,4	68,8	70,8	69,4	66,6	65,9	63,8	63,8	63,7
Násilná a mrav	23 852	23 664	25 601	24 256	25 488	23 533	20 786	21 240	19 757	18 798
Podíl v %	6,1	6,6	6,9	6,8	7,2	6,8	6,1	5,9	5,7	5,6
Hospodářská	37 632	35 262	40 213	31 451	33 464	43 882	39 473	37 981	32 474	29 774
Podíl v %	9,6	9,8	10,8	8,8	9,5	12,8	11,7	10,6	9,4	8,9

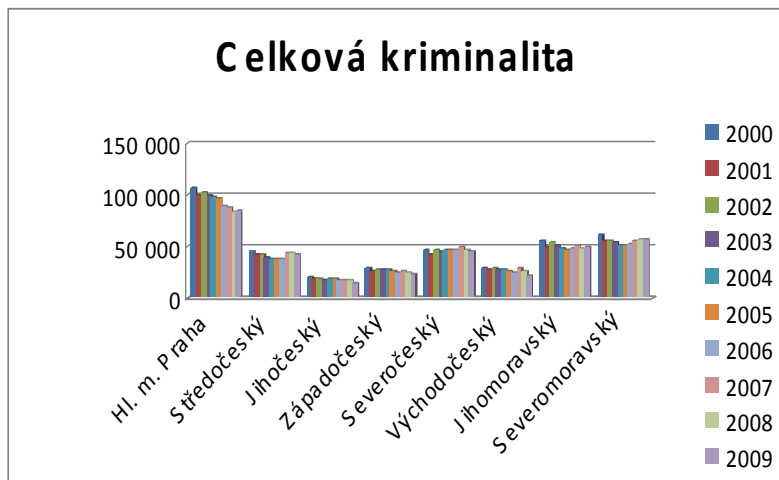
Tabulka 2 - Celková kriminalita v jednotlivých krajích České republiky

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	106 974	99 966	102 873	99 119	97 343	95 731	89 618	87 319	83 125	84 133
Středočeský	45 463	41 125	42 149	38 567	37 776	37 208	37 188	43 956	42 601	41 171
Jihočeský	20 037	18 198	17 467	17 198	17 769	17 966	17 377	17 071	17 137	14 283
Západočeský	27 944	25 753	27 230	26 845	27 309	25 343	23 478	26 004	24 183	23 130
Severočeský	46 360	42 266	45 907	44 731	45 901	45 934	45 897	48 657	46 680	44 362
Východočeský	28 600	26 715	28 083	26 618	26 487	25 366	24 360	27 920	26 051	20 661
Jihomoravský	55 159	49 299	53 030	50 431	47 824	45 791	47 007	51 001	48 187	49 123
Severomoravský	60 932	55 255	55 602	54 231	51 220	50 721	51 521	55 463	55 835	55 966

Tabulka 3 – Pokles celkové kriminality v České republice v % v roce 2009 v porovnání s rokem 2000

	pokles v %		pokles v %
Hl. m. Praha	21,3	Severočeský	4,3
Středočeský	9,4	Východočeský	27,8
Jihočeský	28,7	Jihomoravský	10,9
Západočeský	17,2	Severomoravský	8,2

Graf 1 - Celková kriminalita v krajích České republiky

2.3.2. *Hodnocení celkové kriminality nezletilých a mladistvých*

V tabulkách 4 až 7 jsou uvedeny hodnoty celkové kriminality nezletilých a mladistvých v České republice a jednotlivých krajích.

Podíl kriminality nezletilých na celkové kriminalitě byl nejvyšší v letech 2000 (2,6 %) a 2001 (3,0 %), v absolutních číslech to bylo více než 10 000 trestných činů. Nejvyšší měrou se na těchto hodnotách podílely kraje Severomoravský, Jihomoravský, Severočeský a hl. m. Praha. Za kladný jev v naší společnosti lze považovat pokles uvedených hodnot během posledních 10 let, i když v roce 2004 se téměř zastavil. Významné bylo snížení počtu trestných činů nezletilých v roce 2009 na hodnotu 2 333, což představuje pokles o 77,2 % oproti roku 2000. Nejvíce se na tomto snížení podílelo hl. m. Praha svými 90,4 % a Středočeský kraj 88,3 %.

Podobně i podíl mladistvých na celkové kriminalitě byl nejvyšší v letech 2000 (3,5 %) a 2001 (3,6 %), v absolutních číslech to bylo kolem hodnoty 13 000. Podíl jednotlivých krajů je shodný, nejvyšší byl v Severomoravském, Jihomoravském, Severočeském kraji a hl. m. Prahu vystřídal Středočeský kraj. V roce 2004 se podíl mladistvých na celkové kriminalitě ustálil na hodnotě 2,2 % a v následujících letech prakticky již k dalšímu poklesu nedošlo. Přesto pokles o 47,3 % v roce 2009 v porovnání s rokem 2000 není zanedbatelný.

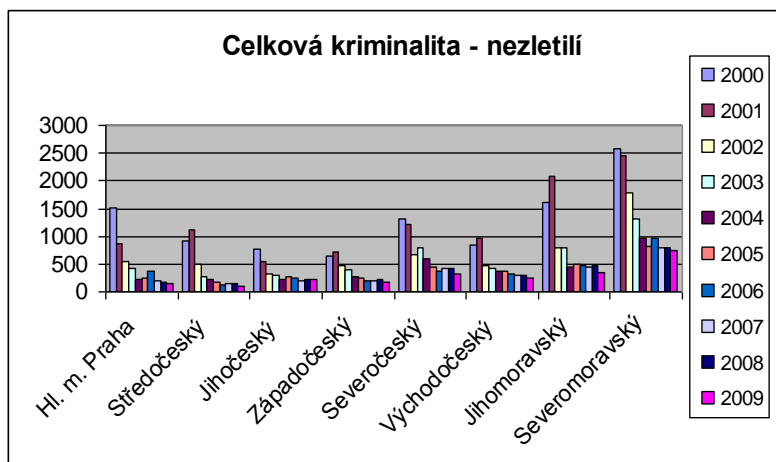
Tabulka 4 - Celková kriminalita nezletilých v České republice a jednotlivých krajích

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	1512	856	543	413	215	253	372	208	185	145
Středočeský	929	1115	501	268	234	173	136	156	146	109
Jihočeský	775	538	326	286	224	284	260	203	228	231
Západočeský	657	716	459	405	284	236	200	198	230	175
Severočeský	1317	1210	672	785	587	454	382	415	424	327
Východočeský	833	955	459	414	369	366	316	293	306	242
Jihomoravský	1613	2090	788	802	446	507	459	450	463	352
Severomoravský	2580	2446	1793	1319	960	813	965	787	801	752
Celkem ČR	10216	10642	5541	4692	3319	3086	3090	2710	2968	2333
Podíl v %	2,6	3,0	1,5	1,3	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,7

Tabulka 5 – Pokles kriminality nezletilých v jednotlivých krajích v % v roce 2009 v porovnání s rokem 2000

	pokles v %			pokles v %
Hl. m. Praha	90,4		Severočeský	75,2
Středočeský	88,3		Východočeský	70,9
Jihočeský	70,2		Jihomoravský	78,2
Západočeský	62,2		Severomoravský	70,9

Graf 2 - Celková kriminalita nezletilých v jednotlivých krajích České republiky

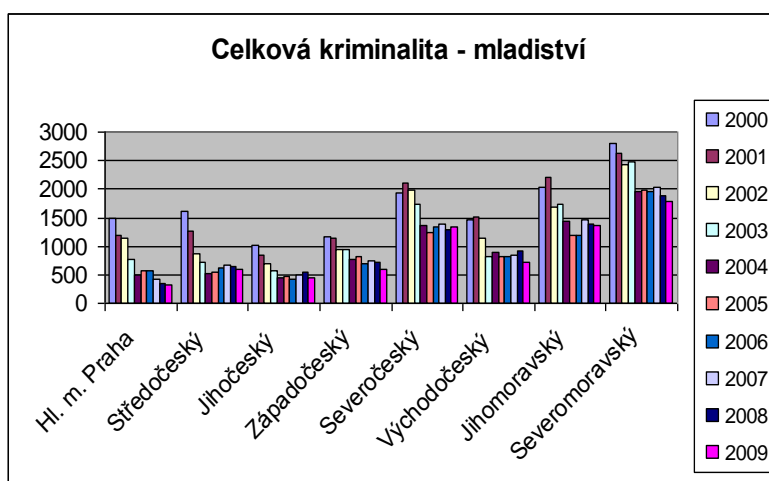
Tabulka 6 - Celková kriminalita mladistvých v České republice a jednotlivých krajích

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	1483	1197	1148	775	498	573	569	431	355	311
Středočeský	1611	1255	879	728	512	554	625	673	649	607
Jihočeský	1007	853	693	558	436	471	430	493	543	434
Západočeský	1164	1149	944	930	778	810	699	754	718	585
Severočeský	1938	2119	1992	1747	1366	1235	1328	1382	1279	1339
Východočeský	1465	1510	1133	826	902	806	812	852	912	709
Jihomoravský	2043	2195	1694	1730	1443	1189	1192	1455	1380	1358
Severomoravský	2796	2635	2418	2485	1951	1976	1950	2039	1892	1780
Celkem ČR	13507	12913	10901	9779	7886	7614	7605	8079	7728	7123
Podíl v %	3,5	3,6	2,9	2,7	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1

Tabulka 7 – Pokles kriminality nezletilých v jednotlivých krajích v % v roce 2009 v porovnání s rokem 2000

	pokles v %			pokles v %
Hl. m. Praha	79,0		Severočeský	30,9
Středočeský	62,3		Východočeský	51,6
Jihočeský	56,9		Jihomoravský	33,5
Západočeský	49,7		Severomoravský	36,3

Graf 3 - Celková kriminalita mladistvých v jednotlivých krajích České republiky

2.3.3. Počet stíhaných osob se zřetelem na nezletilé a mladistvé

Pod pojmem stíhaná osoba se rozumí osoba, která byla Policií České republiky vyšetřována. Nejedná se vždy o osobu obžalovanou, popřípadě odsouzenou. V policejních evidencích jedna stíhaná (u nezletilých vyšetřovaná) osoba se během jednoho roku objevuje pouze jednou, i když spáchá více skutků. Pro sledování vývoje v počtu stíhaných osob byl zvolen za výchozí rok 1989. Hodnotě 71 069 byl přiřazen koeficient 100 a hodnoty v průběhu let 2000 až 2009 byly přepočítány na koeficienty ve vztahu k uvedenému roku (tabulka 8).

V průběhu let 2000 až 2009 celkový počet stíhaných osob byl 1,7 až 1,8 x vyšší než v roce 1989 a nezaznamenal žádné velké změny. Jiná situace byla zaznamenána ve vývoji stíhaných osob nezletilých a mladistvých. Jak u nezletilých, tak mladistvých se objevil alarmující vzestup v letech 2000 a 2001, u nezletilých 2,5 x a u mladistvých 1,5 x vyšší nárůst v porovnání s rokem 1989. V roce 2001 hodnoty kulminovaly a v roce 2002 u nezletilých byl zaznamenán pokles absolutních četností pachatelů o 108 % u nezletilých a o 28 % u mladistvých. Za významné roky v pozitivním smyslu lze považovat rok 2004 a 2005, kdy se dostal počet stíhaných nezletilých a mladistvých na úroveň roku 1989 a u nezletilých pokračoval pokles až do roku 2009 na absolutní četnost pachatelů 59 %, u mladistvých zůstal počet přibližně po celou dobu na stejné úrovni.

Za zmínku stojí změny v absolutních číslech v porovnání roku 2000 (2001), kdy počet stíhaných nezletilých byl kolem 9 000 a roku 2009, kdy se se přiblížil 2 000. Počet stíhaných mladistvých v roce 2000 (2001) byl stejný kolem 9 000 a v roce 2009 klesl k 5 000.

Tabulka 8 - Vývoj počtu stíhaných osob v České republice v průběhu let 2000 až 2009 v porovnání s rokem 1989

ČR	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	71 069	130 334	127 856	123 964	121 393	121 531	121 511	122 753	127 718	122 053	123 235
Index nárůstu	100	183	179	174	171	171	171	173	180	172	173
Nezletilí	3 576	8 899	9 032	5 185	5 148	3 734	3 341	3 027	2 635	2 723	2 094
Index nárůstu	100	249	253	145	144	104	93	85	74	76	59
Mladiství	5 625	8 905	9 273	7 698	7 558	6 197	5 654	5 808	6 322	6 014	5 339
Index nárůstu	100	158	165	137	134	110	101	103	112	107	95

V Jihočeském kraji vyšší hodnoty v počtu stíhaných osob byly stejně jako v celé České republice zaznamenány v letech 2000 a 2001, okolo 9 000. V průběhu dalších let až do roku 2009 se hodnoty pohybovaly kolem 8 000. Vyjádřeno v procentech, podíl celkového

počtu stíhaných osob v Jihočeském kraji se na celkovém počtu stíhaných osob v celé České republice pohyboval v rozmezí 6,5 – 7,0 %, podíl nezletilých byl 6,6 – 9,9 % a mladistvých 5,5 – 8,5 %. Celkově i zde byl zaznamenán trend poklesu.

Tabulka 9 - Vývoj počtu stíhaných osob v Jihočeském kraji v průběhu let 2000 až 2009 v porovnání s rokem 1989

Jčk	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	5 225	9 148	8 780	8 040	7 902	8 048	8 237	7 937	8 280	8 307	7 836
Index nárůstu	100	175	168	153	151	154	157	151	158	158	149
Nezletilí	376	879	600	362	356	268	314	243	201	233	184
Index nárůstu	100	234	160	96	94	71	83	65	53	62	49
Mladiství	505	757	653	523	459	338	395	374	420	452	350
Index nárůstu	100	150	129	104	91	67	78	74	83	90	69

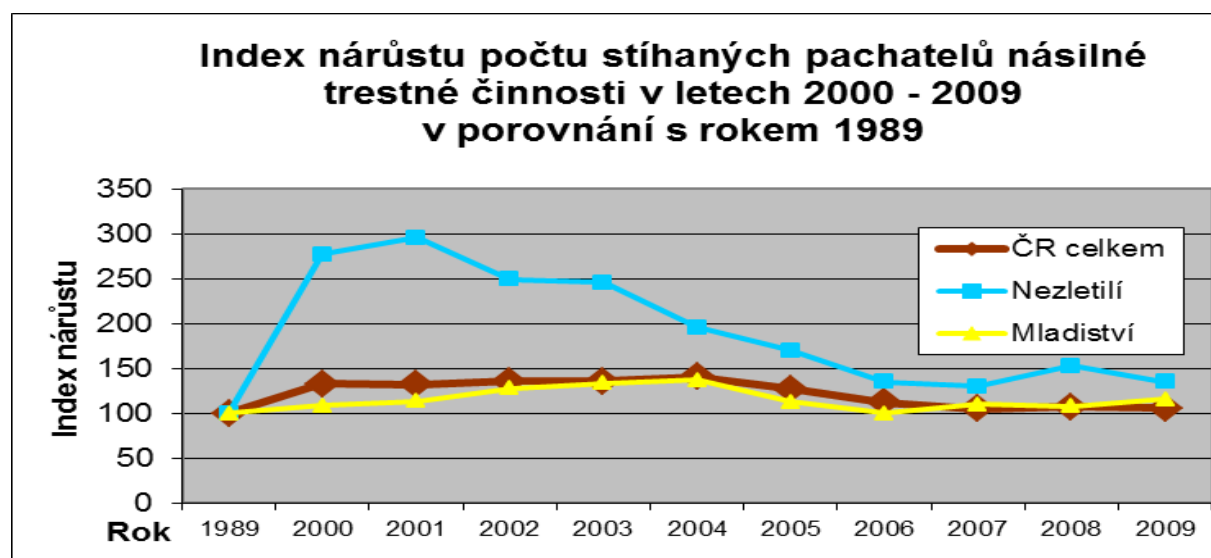
2.3.4. Dynamika vývoje kriminality nezletilých a mladistvých v letech 2000 – 2009 v České republice v porovnání s rokem 1989

Vývoj *násilné trestné činnosti v České republice* v letech 2000 až 2009 byl sledován v porovnání s rokem 1989. Nejvyšší absolutní četnost pachatelů – nezletilých (až 296 %) byla zaznamenána v letech 2000 a 2001. Dokonce bylo stíháno více nezletilých než mladistvých. Od roku 2002 počet klesal až na hodnotu absolutní četnosti 135 v roce 2009. U mladistvých počet i v roce 1989 nebyl nízký, dvojnásobný v porovnání s nezletilými, kulminoval až v letech 2003 až 2004 a od roku 2005 klesá v podstatě na úroveň roku 1989. Výkyvy v absolutních četnostech byly malé od 100 % do 137 % (tabulka 10).

Tabulka 10 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů násilné trestné činnosti v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

ČR	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	12 713	17 003	16 790	17 356	17 314	17 920	16 145	14 196	13 297	13 611	13 427
Index nárůstu	100	133	132	136	136	141	127	112	105	107	106
Nezletilí	412	1 143	1 218	1 024	1 014	806	700	555	537	631	556
Index nárůstu	100	277	296	249	246	196	170	135	130	153	135
Mladiství	905	989	1 035	1 157	1 215	1 244	1 027	907	998	981	1 050
Index nárůstu	100	109	114	128	134	137	113	100	110	108	116

Graf 4 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů násilné trestné činnosti České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

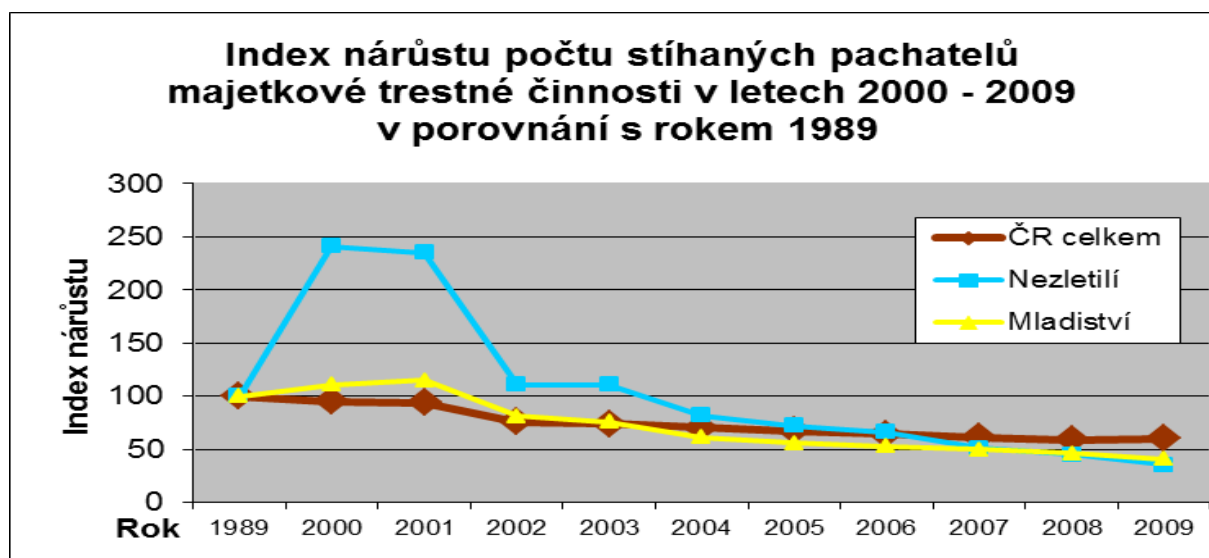

Vývoj *majetkové trestné činnosti v České republice* u nezletilých kopíroval násilnou trestnou činnost. Nejvyšší absolutní četnosti bylo dosaženo v letech 2000 (241 %) a 2001 (235 %). V roce 2000 bylo stíháno více nezletilých než mladistvých. Od roku 2002 došlo k poklesu až dokonce na absolutní četnost 35 v roce 2009. U mladistvých nebyl zanedbatelný počet stíhaných osob už v roce 1989 (5 830), v následujících dvou letech (2000 a 2001) se tento počet ještě nevýrazně zvýšil až na hodnotu 6678. Pak již následoval pokles, v roce 2009 na 41 % (tabulka 11).

Tabulka 11 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů majetkové trestné činnosti v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

ČR	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	55 311	52 328	52 255	41 879	41 005	38 904	37 130	35 474	33 826	32 588	32 987
Index nárůstu	100	95	94	76	74	70	67	64	61	59	60
Nezletilí	2 774	6 699	6 517	3 074	3 083	2 273	1 990	1 830	1 410	1 260	967
Index nárůstu	100	241	235	111	111	82	72	66	51	45	35
Mladiství	5 830	6 499	6 678	4 703	4 456	3 539	3 251	3 088	2 914	2 662	2 392
Index nárůstu	100	111	115	81	76	61	56	53	50	46	41

Graf 5 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů majetkové trestné činnosti v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

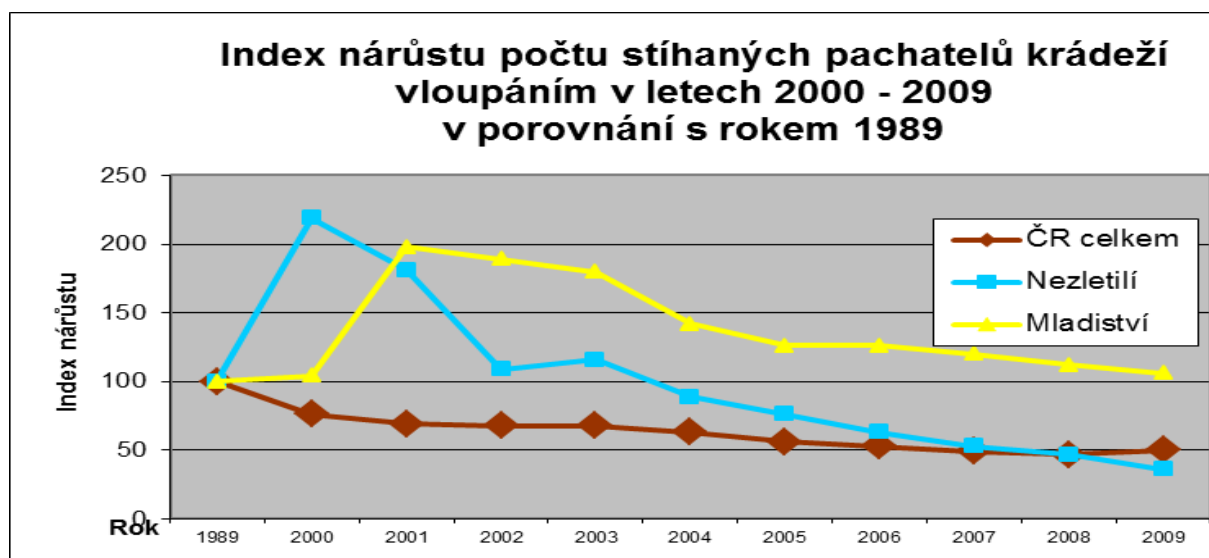

Vývoj *trestné činnosti krádeží vloupáním v České republice* v letech 2000 až 2009 byl také sledován v porovnání s rokem 1989. Nejvyšší absolutní četnost pachatelů – nezletilých (až 219 %) byla zaznamenána v roce 2000. Dokonce bylo podobně jako u násilné a majetkové trestné činnosti stíháno více nezletilých než mladistvých. Od roku 2002 počet s některými výjimkami klesal (2003) až na hodnotu absolutní četnosti 36 v roce 2009. U mladistvých byl počet v roce 1989 o něco nižší v porovnání s nezletilými, kulminoval až v letech 2001 až 2003 a od roku 2004 klesá v podstatě na úroveň roku 1989. Výkyvy v absolutních četnostech byly od 100 % do 198 % (tabulka 12).

Tabulka 12 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží vloupáním v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

ČR	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	17 043	13 024	11 778	11 556	11 584	10 783	9 547	8 957	8 374	8 042	8 450
Index nárůstu	100	76	69	68	68	63	56	53	49	47	50
Nezletilí	1 184	2 596	2 148	1 286	1 370	1 053	894	746	632	559	429
Index nárůstu	100	219	181	109	116	89	76	63	53	47	36
Mladiství	926	962	1 831	1 752	1 664	1 312	1 168	1 163	1 115	1 039	986
Index nárůstu	100	104	198	189	180	142	126	126	120	112	106

Graf 6 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží vloupáním v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

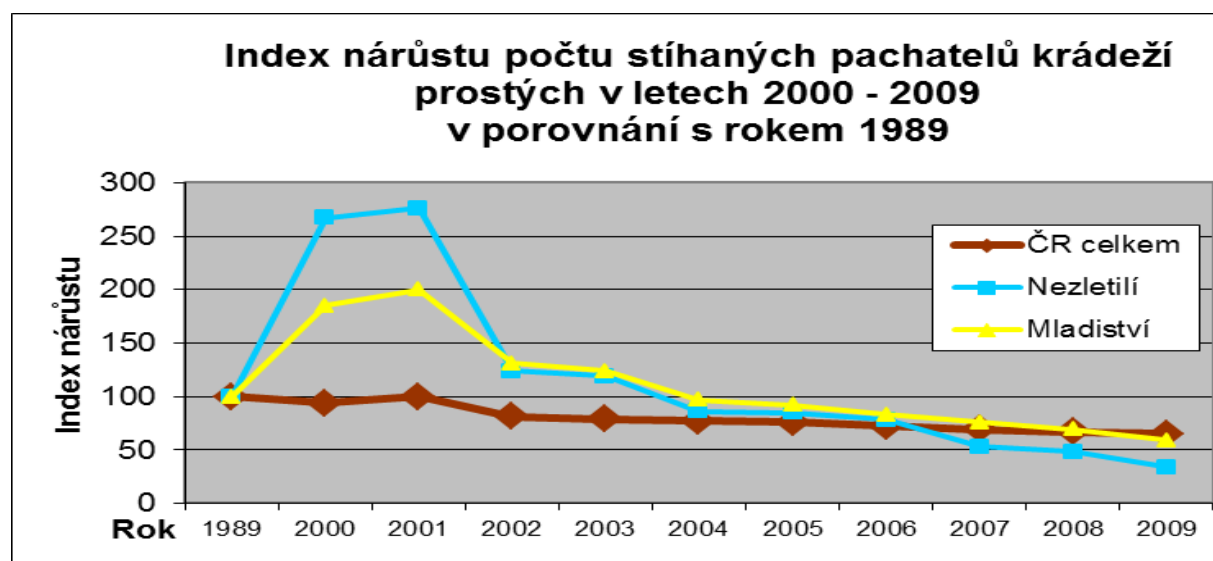

Vývoj *trestné činnosti krádeží prostých v České republice* v letech 2000 až 2009 byl jako všechny předchozí sledován v porovnání s rokem 1989. Nejvyšší absolutní četnost pachatelů – nezletilých (až 276 %) byla zaznamenána v letech 2001 a 267 % v roce 2000. U tohoto jediného druhu trestné činnosti bylo stíháno více mladistvých než nezletilých pachatelů. Od roku 2002 počet neustále klesal až na hodnotu absolutní četnosti 34 v roce 2009. U mladistvých byl počet v roce 1989 takřka dvojnásobný v porovnání s nezletilými, kulminoval až v letech 2002 a 2003 a od roku 2004 klesá až na hodnotu 59 %. Výkyvy v absolutních četnostech byly od 59 % do 200 % (tabulka 13).

Tabulka 13 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží prostých v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

ČR	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	29 727	27 999	29 690	23 955	23 519	22 768	22 542	21 547	20 574	19 795	19 361
Index nárůstu	100	94	100	81	79	77	76	72	69	67	65
Nezletilí	1 108	2 954	3 060	1 377	1 316	953	944	863	582	527	381
Index nárůstu	100	267	276	124	119	86	85	78	53	48	34
Mladiství	2 030	3 764	4 062	2 677	2 510	1 978	1 859	1 684	1 551	1 402	1 203
Index nárůstu	100	185	200	131	124	97	92	83	76	69	59

Graf 7 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží prostých v České republice v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

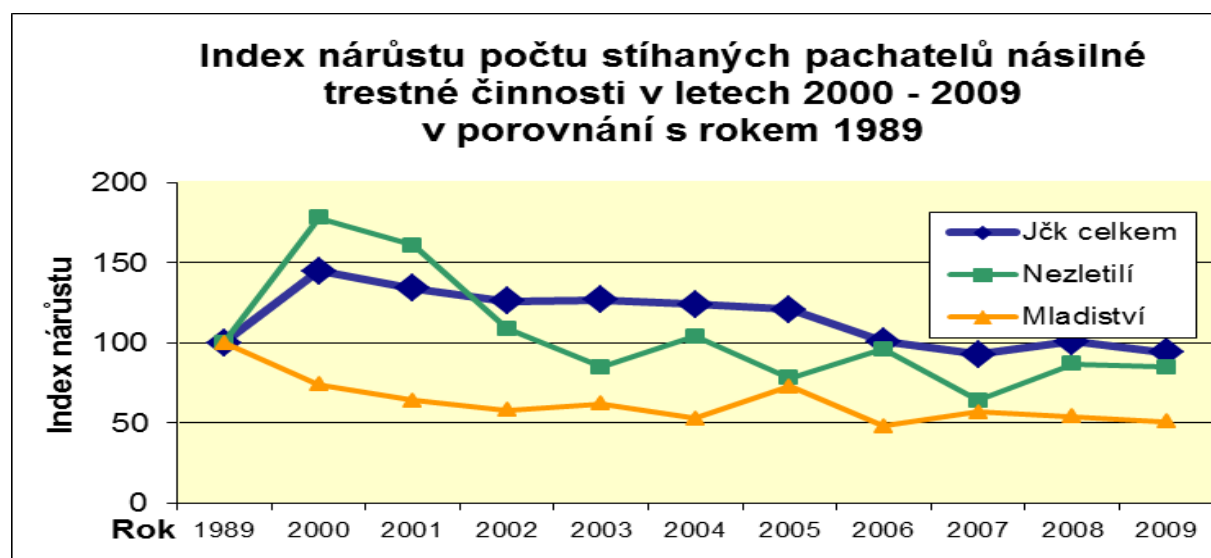
2.3.5. Dynamika vývoje kriminality nezletilých a mladistvých v letech 2000 – 2009 v Jihočeském kraji v porovnání s rokem 1989

Vývoj *násilné trestné činnosti v Jihočeském kraji* v letech 2000 až 2009 byl podobně jako v České republice sledován v porovnání s rokem 1989. Nejvyšší absolutní četnost pachatelů – nezletilých (až 178 %) byla zaznamenána v roce 2000. Dokonce v několika sledovaných letech bylo stíháno více nezletilých než mladistvých. Od roku 2000 počet klesal až na hodnotu absolutní četnosti 85 v roce 2009. U mladistvých je počet v roce 1989 vyšší v porovnání s nezletilými, kulminoval v letech 2000 a 2005 a od roku 2005 klesá v podstatě až na hodnotu 51 %. Výkyvy v absolutních četnostech byly malé od 48 % do 74 % (tabulka 14).

Tabulka 14 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů násilné trestné činnosti v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

Jčk	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	925	1 338	1 236	1 164	1 177	1 143	1 119	937	863	933	871
Index nárůstu	100	145	134	126	127	124	121	101	93	101	94
Nezletilí	55	98	89	60	47	57	43	53	35	48	47
Index nárůstu	100	178	161	109	85	104	78	96	64	87	85
Mladiství	89	66	57	52	55	47	65	43	51	48	45
Index nárůstu	100	74	64	58	62	53	73	48	57	54	51

Graf 8 – Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů násilné trestné činnosti v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

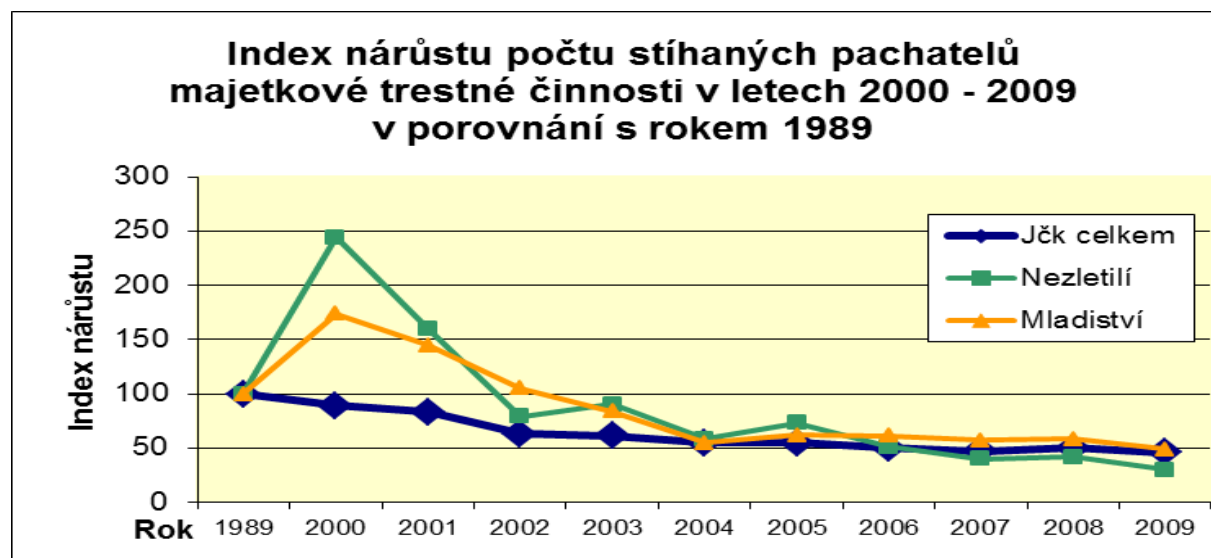

Vývoj *majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji* u nezletilých má vyšší hodnoty než u násilné trestné činnosti. Nejvyšší absolutní četnosti bylo dosaženo v letech 2000 (244 %) a 2001 (160 %), kdy bylo stíháno více nezletilých než mladistvých. Od roku 2000 došlo k poklesu až dokonce na absolutní četnost 30 v roce 2009. U mladistvých byl nižší počet stíhaných osob už v roce 1989 (337), v následujících dvou letech (2000 a 2001) se tento počet ještě výrazně zvýšil až na hodnotu 585. Pak již následoval neustálý pokles, kromě roku 2005 a 2006, až na hodnotu 49 % v roce 2009 (tabulka 15).

Tabulka 15 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

Jčk	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	4 123	3 661	3 405	2 617	2 525	2 275	2 286	2 041	1 958	2 063	1 887
Index nárůstu	100	89	83	63	61	55	55	50	47	50	46
Nezletilí	275	672	440	218	247	160	202	139	111	116	83
Index nárůstu	100	244	160	79	90	58	73	51	40	42	30
Mladiství	337	585	489	355	282	184	210	204	192	197	165
Index nárůstu	100	174	145	105	84	55	62	61	57	58	49

Graf 9 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

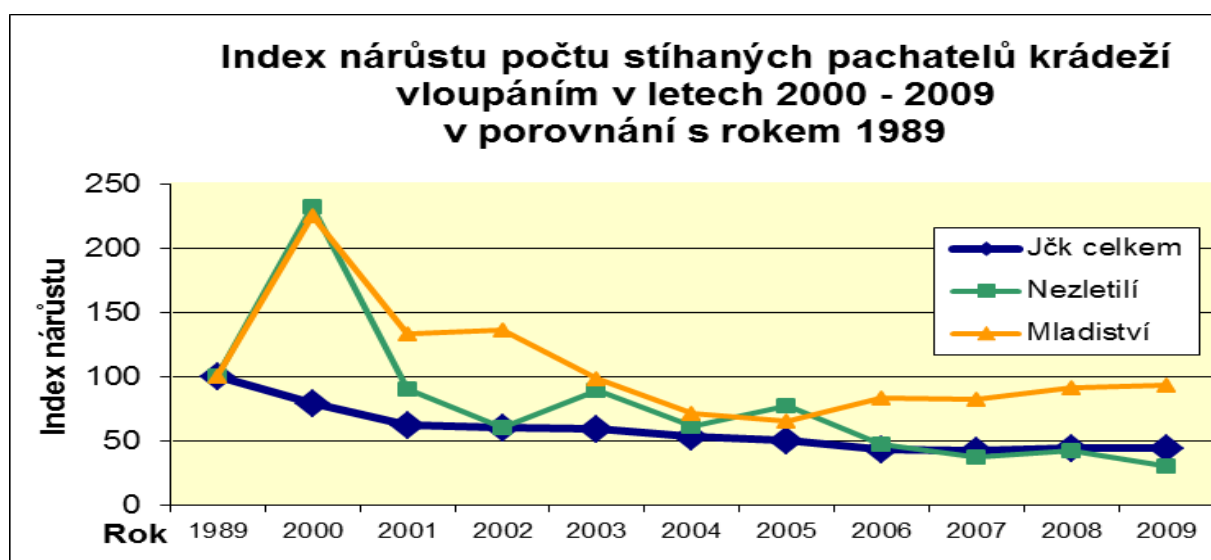

Vývoj *trestné činnosti krádeží vloupáním v Jihočeském kraji* v letech 2000 až 2009 byl jako ostatní sledován v porovnání s rokem 1989. Nejvyšší absolutní četnost pachatelů – nezletilých (až 232 %) byla zaznamenána v roce 2000. Bylo stíháno méně nezletilých než mladistvých. Od roku 2000 počet s některými výjimkami (2003, 2005 a 2008) klesal až na hodnotu absolutní četnosti 30 v roce 2009. U mladistvých byl počet v roce 1989 podstatně nižší v porovnání s nezletilými, kulminoval až v letech 2000 až 2002 a od roku 2003 klesá v podstatě na úroveň roku 1989. Výkyvy v absolutních četnostech byly od 65 % do 225 % (tabulka 16).

Tabulka 16 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží vloupáním v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

Jčk	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	1 375	1 081	855	819	807	734	688	591	579	604	598
Index nárůstu	100	79	62	60	59	53	50	43	42	44	44
Nezletilí	135	313	122	81	120	82	104	64	50	57	41
Index nárůstu	100	232	90	60	89	61	77	47	37	42	30
Mladiství	92	207	122	125	90	65	60	76	75	84	86
Index nárůstu	100	225	133	136	98	71	65	83	82	91	93

Graf 10 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží vloupáním v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

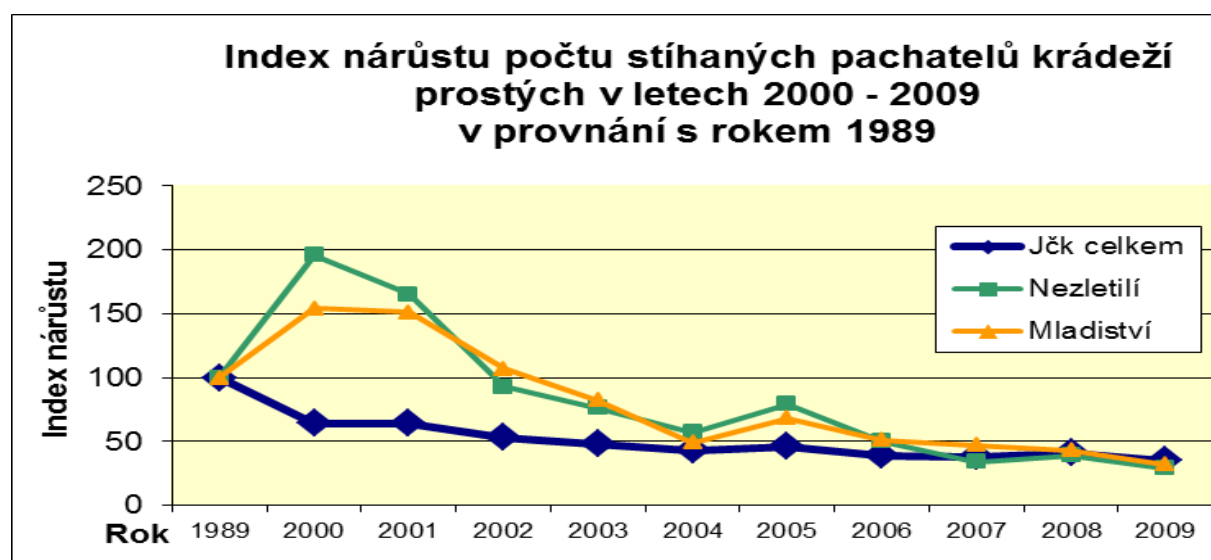

Vývoj *trestné činnosti krádeží prostých v Jihočeském kraji* v letech 2000 až 2009 byl jako u všech předchozích sledován v porovnání s rokem 1989. Nejvyšší absolutní četnost pachatelů – nezletilých (až 196 %) byla zaznamenána v letech 2000 a 165 % v roce 2001. U tohoto druhu trestné činnosti bylo stíháno více mladistvých než nezletilých pachatelů. Od roku 2002 počet neustále klesal, s výjimkou roku 2005 (79 %), až na hodnotu absolutní četnosti 29 v roce 2009. U mladistvých byl počet v roce 1989 takřka dvojnásobný v porovnání s nezletilými, kulminoval až v letech 2000 a 2001 a od roku 2005 klesá až na hodnotu 32 %. Výkyvy v absolutních četnostech byly od 32 % do 154 % (tabulka 17).

Tabulka 17 - Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží prostých v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

Jčk	1989	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	2 852	1 821	1 830	1 514	1 370	1 231	1 304	1 122	1 091	1 177	1 000
Index nárůstu	100	64	64	53	48	43	46	39	38	41	35
Nezletilí	107	210	177	100	81	61	84	53	36	42	31
Index nárůstu	100	196	165	93	76	57	79	50	34	39	29
Mladiství	202	311	306	217	166	99	138	104	94	87	64
Index nárůstu	100	154	151	107	82	49	68	51	47	43	32

Graf 11 – Index nárůstu počtu stíhaných pachatelů krádeží prostých v Jihočeském kraji v letech 2000 – 2009 v porovnání s rokem 1989

2.3.6. *Struktura kriminality nezletilých a mladistvých*

Strukturu pro účely této práce je možné rozdělit do čtyř hlavních kategorií, což je násilná kriminalita, mravnostní kriminalita, majetková kriminalita a soubor deliktů, které v sobě zahrnují tzv. ostatní delikty, kde se jedná hlavně o hospodářskou kriminalitu a zbývající delikty. Podrobněji je proveden rozbor struktury kriminality stíhaných osob v roce 2000, 2005 a 2009 v těchto hlavních kategoriích a porovnáme-li ji se strukturou celkového počtu stíhaných osob, pak jsou zde patrné zásadní rozdíly, a to zejména v oblasti majetkové trestné činnosti. Podrobnější údaje o trestné a jinak trestné činnosti a o známých pachatelích této činnosti je proveden v tabulce 18 za rok 2000, 19 za rok 2005 a 20 za rok 2009.

Tabulka 18 – Vybraná kriminalita nezletilých a mladistvých za rok 2000

2000	Spácháno nezletilým	%	Spácháno mladistvým	%	Spácháno celkově	Stíháno nezletilých	%	Stíháno mladistvých	%	Stíháno celkově
Vraždy	0	0	5	1,8	279	0	0	5	1,9	262
Loupeže	201	4,3	366	7,9	4 644	285	12,4	341	14,8	2 298
Ublížení na zdraví	264	3,7	350	4,9	7 194	276	4,3	330	5,1	6 445
Vydírání, vyhrož....	597	8,0	344	4,6	7 475	562	9,7	259	4,5	5 813
Násilná – zbylá	21	0,1	46	0,3	14 521	20	0,2	54	0,5	11 190
Znásilnění	15	3,0	20	4,0	500	20	5,6	23	6,4	360
Mravnostní – zbylá	156	11,5	184	13,6	1 356	97	9,2	166	15,7	1 054
Krádeže vloupáním	2 178	2,9	3 024	4,1	74 231	2 596	19,9	1 962	15,1	13 024
Krádeže prosté	4 624	2,6	6 157	3,4	178 964	2 954	10,6	3 764	13,4	27 999
Vloupání do bytů	203	2,9	239	3,4	7 077	177	14,0	206	16,2	1 268
Vloupání do chat	323	2,6	534	4,3	12 519	381	18,9	270	13,4	2 011
Kapesní krádeže	523	4,6	181	1,6	11 465	220	1,9	119	1,0	858
Krádeže z aut	1 696	2,7	1 738	2,8	62 005	524	14,2	579	15,7	3 682
Poškoz. cizí věci	687	4,7	618	4,2	14 665	865	26,2	469	14,2	3 298
Požáry	107	15,0	10	1,4	712	148	60,4	9	3,7	245
Hospodářská krim.	165	0,4	199	0,5	37 632	22	0,1	108	0,5	37 632
Obecná krim.	9 839	3,0	12 979	4,0	327 989	8 654	10,1	8 535	10,0	327 989

Skutkem, kterého se děti nejčastěji v roce 2000 dopouštějí v rámci násilné kriminality, je vydírání, které zahrnuje i nebezpečné vyhrožování, omezování a zbavení osobní svobody a porušování domovní svobody. Pod tímto pojmem se nejčastěji skrývá tzv. šikana. V kategorii mladistvých je počet těchto skutků takřka o polovinu nižší (děti 8,0%, mladiství 4,6%), což je způsobeno tzv. „dokonalejším“ prováděním tohoto skutku mezi starší mládeží. Mladiství se nejčastěji dopouštějí skutku loupeže (děti 4,3%, mladiství 7,9%) a úmyslného ublížení na zdraví (děti 3,7%, mladiství 4,9%).

V oblasti ostatní, zbývající a hospodářské kriminality se děti, ale také mladiství nejčastěji dopouštějí skutků obecné kriminality. Oproti tomu je minimální procento účasti dětí

mladistvých na páchaní skutků hospodářské kriminality. Od roku 2000 se počet osob stíhaných pro tyto skutky, evidovaných v rámci policejních statistik, několikanásobně zvýšil.

Jak již bylo uvedeno, děti a mladiství se nejčastěji dopouštějí majetkové trestné činnosti, přičemž jsou v rámci této kategorie skutků mezi dětskými a mladistvými pachateli rozdíly, jež však vyplývají spíše z tzv. „dostupnosti“ objektů, které jsou těmito pachateli napadány. Struktura kategorií skutků, kterých se děti a mladiství nejčastěji dopouštějí, se výrazně liší pouze v oblasti kapesních krádeží. Děti se častěji dopouštějí krádeží prostých (děti 4,6%, mladiství 1,6%), mladiství se častěji dopouštějí krádeží vloupáním (děti 2,9%, mladiství 4,1%). Dalšími páchanými skutky jsou krádeže vloupáním do bytů (děti 2,9%, mladiství 3,4%).

Tabulka 19 – Vybraná kriminalita nezletilých a mladistvých za rok 2005

2005	Spácháno nezletilým	%	Spácháno mladistvým	%	Spácháno celkově	Stíháno nezletilých	%	Stíháno mladistvých	%	Stíháno celkově
Vraždy	1	0,5	2	1,1	186	6	3,2	4	2,1	187
Loupeže	215	4,0	543	10,1	5 368	295	10,5	482	17,1	2 815
Ublížení na zdraví	152	2,3	327	5,1	6 439	166	2,8	320	5,5	5 827
Vydírání, vyhrož....	208	3,0	238	3,5	6 896	229	4,6	183	3,7	4 955
Násilná – zbylá	5	0,2	39	1,4	2 795	4	0,2	38	1,6	2 361
Znásilnění	7	1,1	26	4,4	596	7	1,7	22	5,2	422
Mravnostní – zbylá	97	7,7	164	13,1	1 253	78	8,3	150	15,9	945
Krádeže vloupáním	683	1,1	1 722	3,0	57 956	894	9,4	1 168	12,2	9 547
Krádeže prosté	999	0,6	2 674	1,7	154 124	944	4,2	1 859	8,2	22 542
Vloupání do bytů	67	1,2	131	2,4	5 537	87	9,8	90	10,2	884
Vloupání do chat	106	1,6	193	2,9	6 511	120	1,2	112	10,8	1 035
Kapesní krádeže	176	1,0	254	1,4	17 917	171	12,4	186	13,5	1 375
Krádeže z aut	112	0,2	387	0,7	51 624	93	3,9	171	7,1	2 399
Poškoz. cizí věci	78	0,8	141	1,4	9 908	123	8,6	132	9,2	1 436
Požáry	32	4,3	15	2,0	748	54	34,2	8	5,1	158
Hospodářská krim.	100	0,2	248	0,6	43 882	96	1,0	178	1,8	10 089
Obecná krim.	2 905	1,0	7 179	2,6	277 504	3 166	4,3	5 311	7,2	73 915

Skutkem, kterého se děti a mladiství nejčastěji v roce 2005 dopouštějí v rámci násilné kriminality, je loupež. V kategorii mladistvých je počet těchto skutků takřka o polovinu vyšší (děti 4,0%, mladiství 10,1%), což je způsobeno agresivitou prováděním tohoto skutku mezi starší mládeží. Mladiství se dále nejčastěji dopouštějí skutku úmyslného ublížení na zdraví (děti 2,3%, mladiství 5,1%).

V oblasti ostatní, zbývající a hospodářské kriminality se děti, ale také mladiství nejčastěji dopouštějí skutků obecné kriminality. Oproti tomu je minimální procento účasti dětí a mladistvých na páchání skutků hospodářské kriminality (děti 0,2%, mladiství 0,6%).

Jak již bylo uvedeno za rok 2000, tak i v roce 2005 se děti a mladiství nejčastěji dopouštějí majetkové trestné činnosti. Struktura kategorií skutků, kterých se děti a mladiství nejčastěji dopouštějí, se výrazně liší pouze v oblasti krádeží vloupáním (děti 1,1%, mladiství 3,0%). Děti se nedopouštějí častěji žádné majetkové trestné činnosti oproti mladistvým. Mladiství se častěji dopouštějí krádeží vloupáním (děti 1,1%, mladiství 3,0%).

Tabulka 20 – Vybraná kriminalita nezletilých a mladistvých za rok 2009

2009	Spácháno nezletilým	%	Spácháno mladistvým	%	Spácháno celkově	Stíháno nezletilých	%	Stíháno mladistvých	%	Stíháno celkově
Vraždy	0	0	5	2,8	181	0	0	7	3,8	182
Loupeže	225	4,8	433	9,2	4 687	208	8,1	386	15,0	2 578
Ublížení na zdraví	87	1,8	298	6,2	4 756	86	2,1	294	7,2	4 070
Vydírání, vyhrož....	132	2,6	191	3,7	5 165	170	4,7	161	4,5	3 608
Násilná – zbylá	11	0,5	42	2,0	2 098	10	0,6	30	1,7	1 756
Znásilnění	13	2,7	19	4,0	480	7	2,2	20	6,3	315
Mravnostní – zbylá	87	7,0	155	12,4	1 250	75	9,0	145	17,3	836
Krádeže vloupáním	442	0,8	1 412	2,6	54 848	429	5,1	986	11,7	8 450
Krádeže prosté	602	0,4	1 847	1,3	138 369	381	2,0	1 203	6,2	19 361
Vloupání do bytů	54	1,1	97	2,0	4 826	40	5,1	73	9,4	777
Vloupání do chat	52	1,0	148	3,0	4 975	55	6,7	103	12,6	817
Kapesní krádeže	122	0,7	172	1,0	18 641	66	6,9	124	12,9	961
Krádeže z aut	81	0,2	220	0,5	46 613	29	1,5	109	11,3	1 878
Poškoz. cizí věci	86	0,7	138	1,2	11 665	145	7,9	141	7,7	1 832
Požáry	27	2,5	21	1,9	1 063	36	23,7	19	12,5	152
Hospodářská krim.	67	0,2	221	0,7	29 774	48	0,3	170	1,1	15 627
Obecná krim.	2 136	0,9	5 808	2,3	249 975	1 902	3,2	4 239	7,1	60 055

Poznámka:

Statistika vydírání obsahuje: Nebezpečné vyhrožování, vydírání, omezování a zbavení osobní svobody, porušování domovní svobody

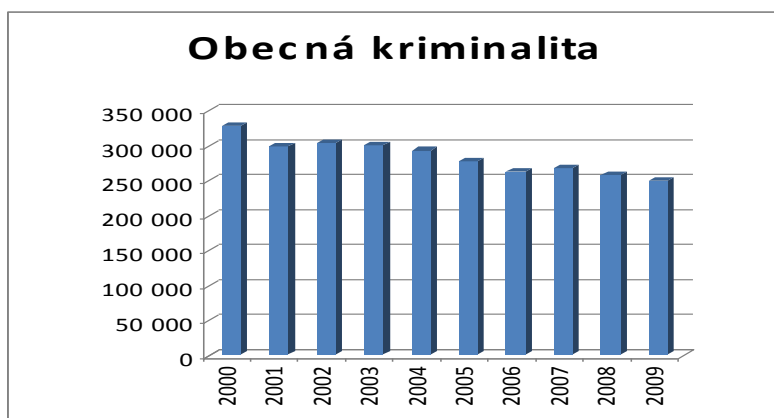
Skutkem, kterého se děti a mladiství nejčastěji v roce 2009 dopouštějí v rámci násilné kriminality, je loupež. V kategorii mladistvých je počet těchto skutků takřka o polovinu vyšší (děti 4,8%, mladiství 9,2%). Mladiství se dále nejčastěji dopouštějí skutku úmyslného ublížení na zdraví (děti 1,8%, mladiství 6,2%).

V oblasti ostatní, zbývající a hospodářské kriminality se děti, ale také mladiství nejčastěji dopouštějí skutků obecné kriminality. Oproti tomu je minimální procento účasti dětí a mladistvých na páchání skutků hospodářské kriminality (děti 0,2%, mladiství 0,7%).

Jak již bylo uvedeno za rok 2000 a 2005, i v roce 2009 se děti a mladiství nejčastěji dopouštějí majetkové trestné činnosti. Struktura kategorií skutků, kterých se děti a mladiství nejčastěji dopouštějí, se výrazně liší pouze v oblasti krádeží vloupáním (děti 0,8%, mladiství 2,6%). Děti se nedopouštějí častěji žádné majetkové trestné činnosti oproti mladistvým. Mladiství se častěji dopouštějí krádeží vloupáním do chat (děti 1,0%, mladiství 3,0%).

2.3.7. Hodnocení vývoje obecné kriminality nezletilých a mladistvých

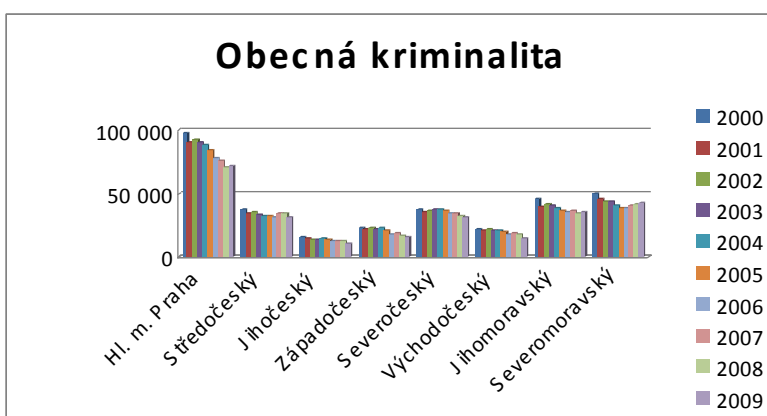
Graf 12 – Celková obecná kriminalita

Tabulka 21 – Celková obecná kriminalita

Obecná kriminalita	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	327 989	298 947	304 273	300 811	293 190	277 504	263 371	268 301	257 763	249 975

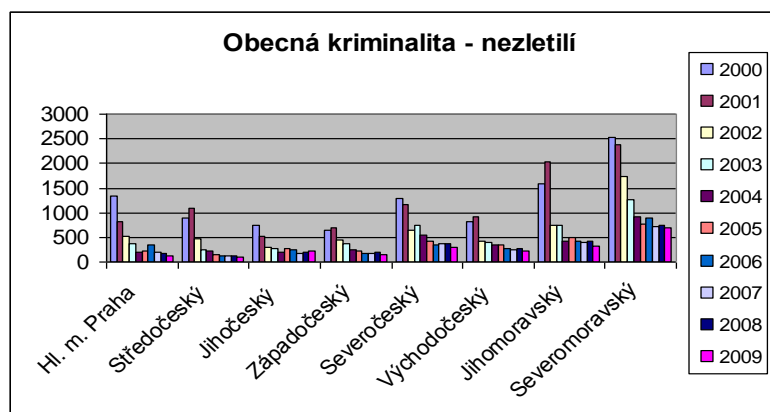
Graf 13 – Celková obecná kriminalita podle krajů

Tabulka 22 – Celková obecná kriminalita podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	97 494	90 024	91 621	90 308	88 040	83 211	77 891	75 389	70 510	71 549
Středočeský	37 379	34 136	35 381	33 031	31 893	31 460	30 422	34 083	33 668	31 314
Jihočeský	15 755	14 534	13 540	13 669	13 788	13 553	12 629	11 945	11 989	9 911
Západočeský	22 996	21 305	22 045	21 980	22 563	20 369	17 596	18 289	16 793	15 784
Severočeský	37 545	34 558	36 160	37 050	37 549	35 851	33 667	34 274	31 790	30 806
Východočeský	21 830	20 588	21 348	20 948	20 629	19 000	17 392	18 664	17 519	14 060
Jihomoravský	45 086	38 757	40 932	40 568	38 388	35 862	35 484	35 701	33 878	34 723
Severomoravský	49 904	45 045	43 246	43 257	40 340	38 198	38 290	39 956	41 616	41 828

Graf 14 – Obecná kriminalita - nezletilí

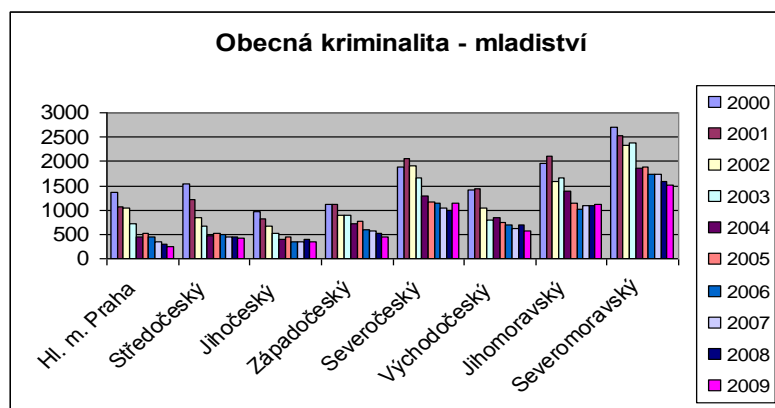

Tabulka 23 – Obecná kriminalita nezletilých

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	1351	827	525	384	190	227	345	203	171	130
Středočeský	882	1081	475	246	226	153	119	134	125	89
Jihočeský	754	518	294	262	209	270	248	185	206	219
Západočeský	634	694	434	380	255	222	182	167	202	160
Severočeský	1282	1168	638	745	553	427	347	373	380	300
Východočeský	811	923	422	399	342	352	285	249	263	222
Jihomoravský	1584	2036	752	739	421	488	416	402	419	319
Severomoravský	2541	2370	1732	1267	913	766	903	714	735	697
Celkem ČR	9839	9617	5272	4422	3109	2905	2845	2427	2501	2136

Obecná kriminalita nezletilých v Jihočeském kraji se od roku 2000 snižovala (mezi lety 2000 až 2002 poměrně prudce), v roce 2005 však opět stoupla, načež se začala opět snižovat, a to až do roku 2008, kdy se oproti předchozímu roku znovu zvýšila. Nejnížší byla v roce 2007 a nejvyšší v roce 2000. Od roku 2000 do roku 2009 se obecná kriminalita nezletilých v Jihočeském kraji snížila přibližně o 71%.

Graf 15 – Obecná kriminalita – mladiství

Tabulka 24 – Obecná kriminalita mladistvých

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	1375	1071	1034	716	456	530	447	353	295	246
Středočeský	1533	1219	840	677	476	520	502	448	449	430
Jihočeský	973	826	663	529	409	435	353	348	404	339
Západočeský	1122	1107	886	884	730	763	585	578	533	458
Severočeský	1879	2051	1911	1656	1296	1176	1140	1030	992	1133
Východočeský	1416	1450	1053	782	842	748	682	628	695	574
Jihomoravský	1969	2105	1593	1652	1388	1133	1019	1093	1087	1114
Severomoravský	2712	2535	2319	2374	1855	1874	1739	1736	1585	1514
Celkem ČR	12979	12364	10299	9270	7452	7179	6467	6214	6040	5808

Obecná kriminalita mladistvých v Jihočeském kraji v letech 2000 až 2009 vcelku plynule klesala, výjimku tvoří roky 2005 a 2008, kdy naproti tomu mírně stoupla. Nejnížší byla v roce 2009 a nejvyšší v roce 2000. Od roku 2000 do roku 2009 se obecná kriminalita mladistvých v Jihočeském kraji snížila přibližně o 65%.

2.3.8. Hodnocení vývoje násilné kriminality nezletilých a mladistvých

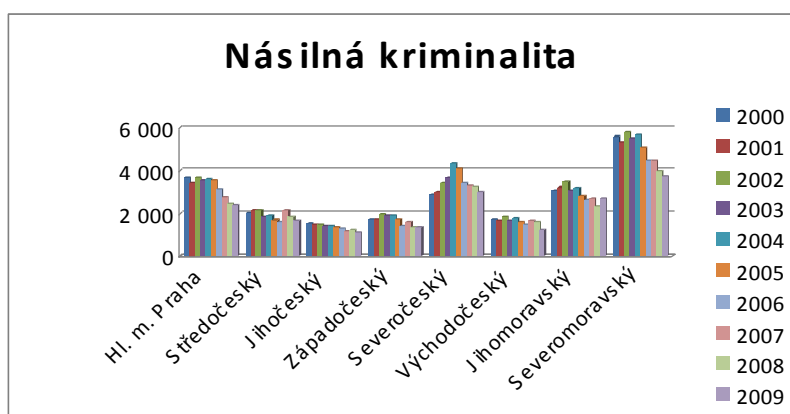
Graf 16 – Celková násilná kriminalita

Tabulka 25 – Celková násilná kriminalita

Násilná	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
kriminalita	21 996	21 709	23 555	22 358	23 579	21 684	19 171	19 551	17 875	16 887

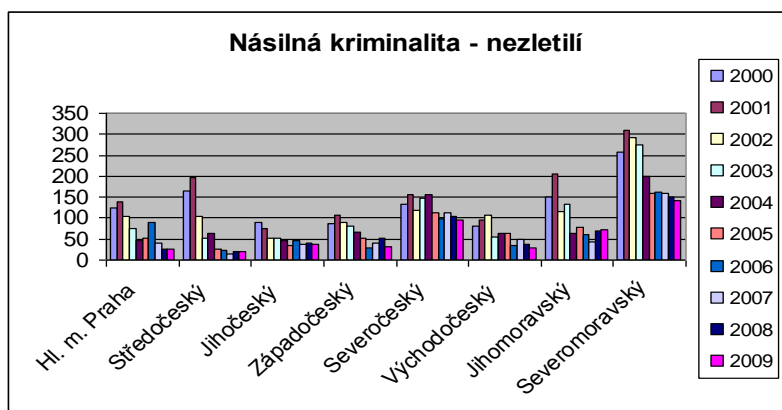
Graf 17 – Celková násilná kriminalita podle krajů

Tabulka 26 – Celková násilná kriminalita podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	3 650	3 373	3 625	3 541	3 594	3 542	3 085	2 748	2 435	2 337
Středočeský	1 981	2 134	2 122	1 796	1 898	1 659	1 546	2 093	1 833	1 622
Jihočeský	1 516	1 446	1 423	1 364	1 374	1 348	1 234	1 126	1 228	1 067
Západočeský	1 705	1 677	1 920	1 888	1 854	1 663	1 380	1 585	1 326	1 322
Severočeský	2 851	2 970	3 414	3 613	4 299	4 041	3 408	3 295	3 224	2 981
Východočeský	1 684	1 632	1 811	1 618	1 739	1 581	1 459	1 649	1 560	1 215
Jihomoravský	3 049	3 183	3 442	3 048	3 165	2 816	2 620	2 650	2 318	2 639
Severomoravský	5 560	5 294	5 798	5 490	5 656	5 034	4 439	4 405	3 951	3 704

Graf 18 – Násilná kriminalita - nezletilí

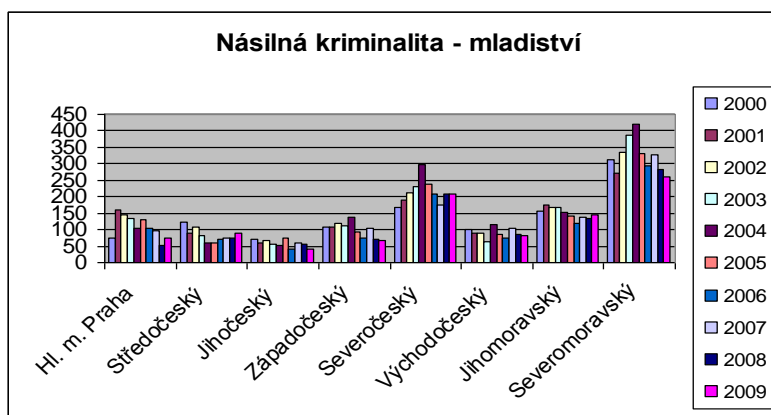

Tabulka 27 – Násilná kriminalita nezletilých

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	123	139	104	75	45	53	90	41	27	25
Středočeský	164	198	103	53	63	25	23	15	19	19
Jihočeský	91	76	51	52	47	36	46	37	41	39
Západočeský	86	106	90	80	66	52	29	40	53	33
Severočeský	132	155	119	148	156	114	97	112	103	96
Východočeský	80	95	107	55	63	65	36	50	38	28
Jihomoravský	150	206	115	134	65	77	60	43	69	73
Severomoravský	257	310	293	276	200	159	163	160	149	142
Celkem ČR	1083	1285	982	873	705	581	544	498	499	455

Násilná kriminalita nezletilých se v Jihočeském kraji snižovala v letech 2000 až 2005, zatímco v letech 2006 až 2009 střídavě klesala a znovu stoupala. Nejvyšší byla opět v roce 2000 a nejnižší v roce 2005. Od roku 2000 do roku 2009 se násilná kriminalita nezletilých v Jihočeském kraji snížila přibližně o 57,1%.

Graf 19 – Násilná kriminalita - mladiství

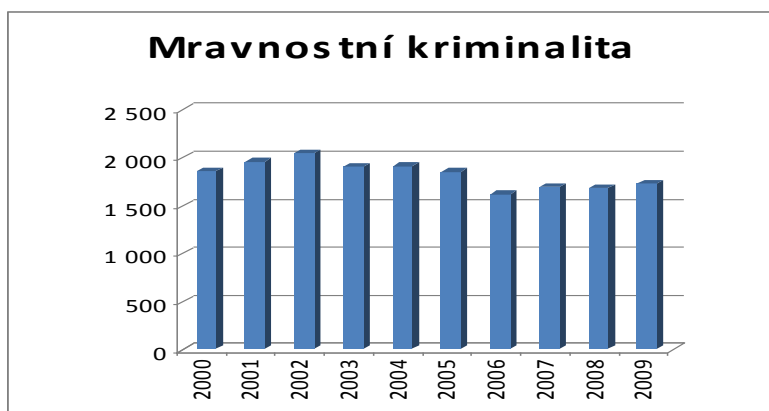
Tabulka 28 – Násilná kriminalita mladistvých

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	75	160	146	134	104	129	105	98	52	76
Středočeský	124	91	108	83	61	59	69	75	73	89
Jihočeský	69	58	67	56	53	75	42	60	56	41
Západočeský	108	108	118	113	139	92	76	105	69	66
Severočeský	167	190	211	230	296	238	210	175	207	210
Východočeský	99	88	90	65	114	84	76	104	87	82
Jihomoravský	155	174	166	167	152	140	118	139	133	145
Severomoravský	314	272	335	387	422	332	294	326	281	260
Celkem ČR	1111	1141	1241	1235	1341	1149	990	1082	958	969

Násilná kriminalita mladistvých v Jihočeském kraji se sice celkově od roku 2000 do roku 2009 snížila (o zhruba 40,6%), nicméně v těchto letech plynule neklesala. Například v roce 2005 byla o 8% vyšší než v roce 2000. Nejvyšší byla v roce 2005 a nejnižší v roce 2009.

2.3.9. Hodnocení vývoje mravnostní kriminality nezletilých a mladistvých

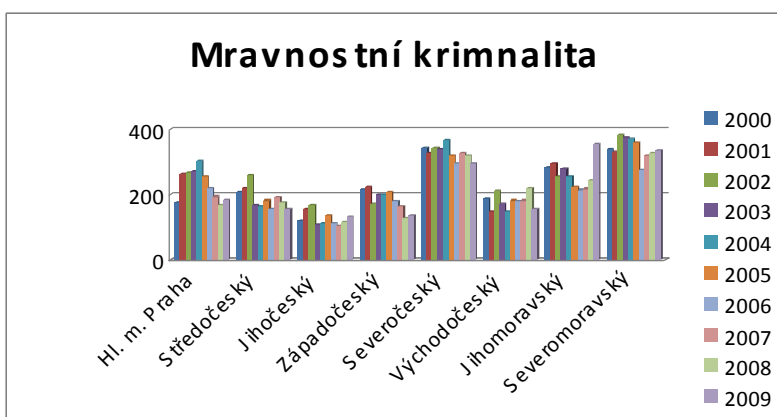
Graf 20 – Celková mravnostní kriminalita

Tabulka 29 – Celková mravnostní kriminalita

Mravnostní kriminalita	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
celková kriminalita	1 856	1 955	2 046	1 898	1 909	1 849	1 615	1 689	1 680	1 730

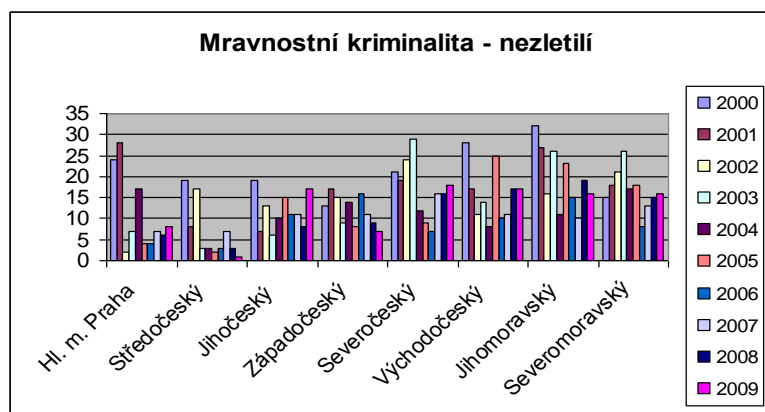
Graf 21 – Celková mravnostní kriminalita podle krajů

Tabulka 30 – Celková mravnostní kriminalita podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	173	262	267	268	301	253	217	192	165	183
Středočeský	206	219	257	168	161	180	154	191	175	153
Jihočeský	119	156	165	108	109	136	109	101	113	129
Západočeský	213	223	172	198	198	206	177	164	126	133
Severočeský	343	327	342	337	367	316	293	326	316	292
Východočeský	186	145	210	169	148	180	179	180	218	153
Jihomoravský	280	292	252	277	254	221	212	216	242	355
Severomoravský	336	331	381	373	371	357	274	319	325	332

Graf 22 – Mravnostní kriminalita - nezletilí

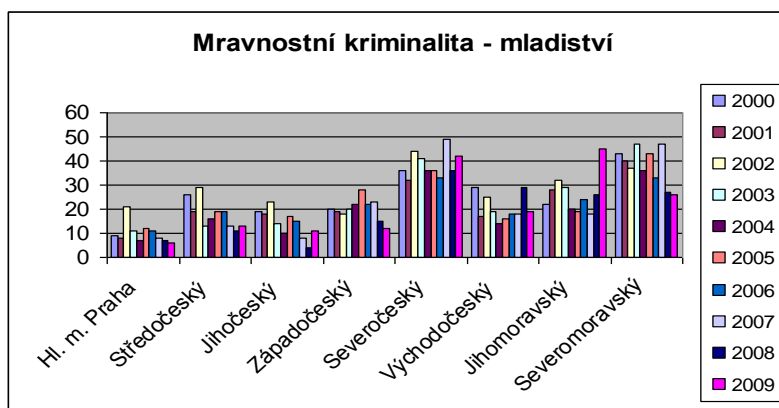

Tabulka 31 – Mravnostní kriminalita nezletilých

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	24	28	2	7	17	4	4	7	6	8
Středočeský	19	8	17	3	3	2	3	7	3	1
Jihočeský	19	7	13	6	10	15	11	11	8	17
Západočeský	13	17	15	9	14	8	16	11	9	7
Severočeský	21	19	24	29	12	9	7	16	16	18
Východočeský	28	17	11	14	8	25	10	11	17	17
Jihomoravský	32	27	16	26	11	23	15	10	19	16
Severomoravský	15	18	21	26	17	18	8	13	15	16
Celkem ČR	171	141	119	120	92	104	74	86	93	100

Mravnostní kriminalita nezletilých v Jihočeském kraji se v letech 2000 až 2009 měnila dosti nepravidelně. I když nejvyšší byla opět v roce 2000, v roce 2009 byla jen o 10,5% nižší, zatímco v roce 2003, kdy byla také celkově nejnižší, byla oproti roku 2000 nižší o celých 68,4%. Velký skok byl také mezi lety 2008 a 2009. Zatímco v roce 2008 byla relativně nízká, v roce 2009 stoupla zhruba o 53%.

Graf 23 – Mravnostní kriminalita - mladiství

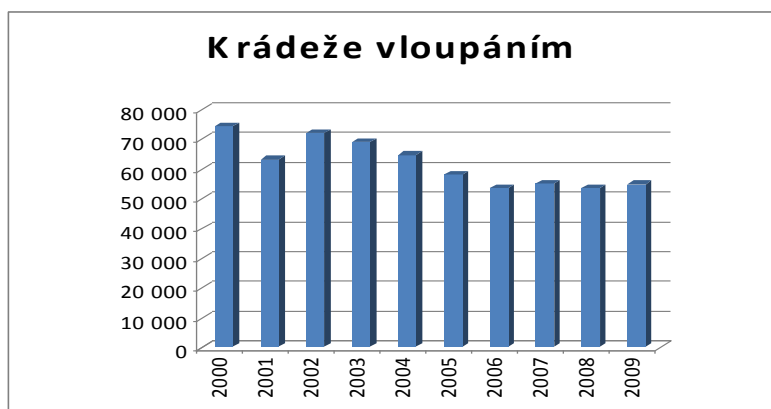
Tabulka 32 – Mravnostní kriminalita mladistvých

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	9	8	21	11	7	12	11	8	7	6
Středočeský	26	19	29	13	16	19	19	13	11	13
Jihočeský	19	18	23	14	10	17	15	8	4	11
Západočeský	20	19	18	20	22	28	22	23	15	12
Severočeský	36	32	44	41	36	36	33	49	36	42
Východočeský	29	17	25	19	14	16	18	18	29	19
Jihomoravský	22	28	32	29	20	19	24	18	26	45
Severomoravský	43	40	37	47	36	43	33	47	27	26
Celkem ČR	204	181	229	194	161	190	175	184	155	174

Mravnostní kriminalita mladistvých v Jihočeském kraji se měnila opět nepravidelně, i když celkově spíše klesala. Výjimku tvoří rok 2002, kdy byla celkově nejvyšší, odtud znovu klesala až do roku 2005, kdy opět vcelku výrazně stoupla, načež klesala až do roku 2008, kdy byla celkově nejnižší. V roce 2009 pak opět stoupla (zhruba o 63,6%).

2.3.10. Hodnocení vývoje krádeže vloupáním nezletilých a mladistvých

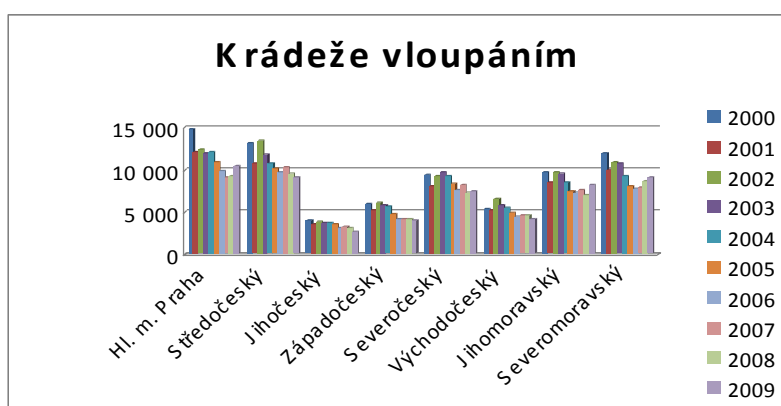
Graf 24 – Celkově krádeže vloupáním

Tabulka 33 – Krádeže vloupáním – celkově

Krádeže	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
vloupáním	74 231	63 167	72 040	68 901	64 695	57 956	53 503	54 925	53 381	54 848

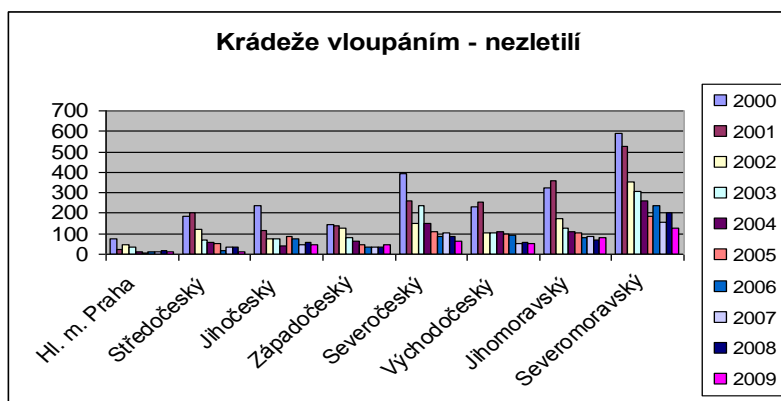
Graf 25 – Celkově krádeže vloupáním podle krajů

Tabulka 34 – Krádeže vloupáním podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	14 885	12 071	12 347	11 959	12 154	10 928	9 857	9 153	9 171	10 464
Středočeský	13 213	10 796	13 500	11 748	10 777	10 129	9 704	10 282	9 606	9 044
Jihočeský	3 907	3 566	3 879	3 673	3 622	3 517	2 990	3 155	3 003	2 531
Západočeský	5 892	5 152	6 063	5 742	5 603	4 687	4 090	4 164	4 151	4 019
Severočeský	9 334	8 034	9 302	9 755	9 211	8 297	7 537	8 131	7 302	7 377
Východočeský	5 309	5 126	6 447	5 729	5 511	4 875	4 348	4 549	4 570	4 075
Jihomoravský	9 747	8 442	9 662	9 551	8 517	7 434	7 318	7 555	6 995	8 189
Severomoravský	11 944	9 980	10 840	10 744	9 300	8 089	7 659	7 936	8 583	9 149

Graf 26 – Krádeže vloupáním – nezletilí

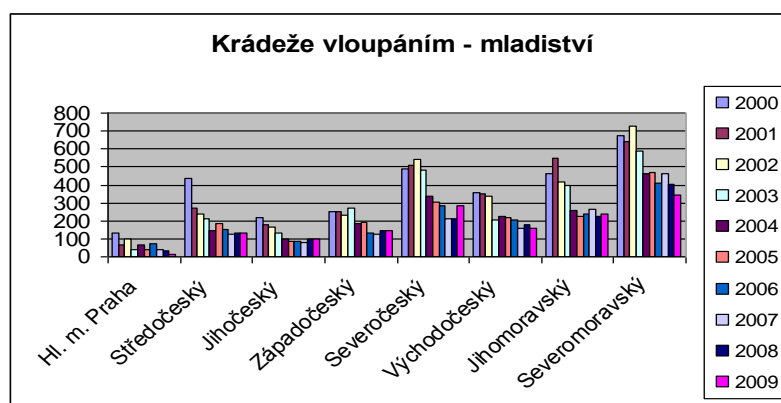

Tabulka 35 – Krádeže vloupáním – nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	74	22	49	32	9	6	13	11	15	9
Středočeský	187	202	124	68	60	50	20	32	34	12
Jihočeský	235	114	74	74	42	88	78	46	56	49
Západočeský	145	136	129	83	66	49	36	36	34	46
Severočeský	392	260	153	236	151	108	84	107	84	63
Východočeský	231	254	105	102	108	96	95	54	55	53
Jihomoravský	325	358	174	126	110	102	80	84	69	82
Severomoravský	589	525	355	306	262	184	236	156	202	128
Celkem ČR	2178	1871	1163	1027	808	683	642	526	549	442

Počet krádeží vloupáním spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji se od roku 2000 snižoval, a to až do roku 2004. V roce 2005 pak oproti předchozímu roku stoupl zhruba na dvojnásobek, načež střídavě stoupl a klesal až do roku 2009. Nejvyšší byl v roce 2000 a nejnižší v roce 2004, přičemž v roce 2009 byl o celých 79,1% nižší než v roce 2000.

Graf 27 – Krádeže vloupáním - mladiství

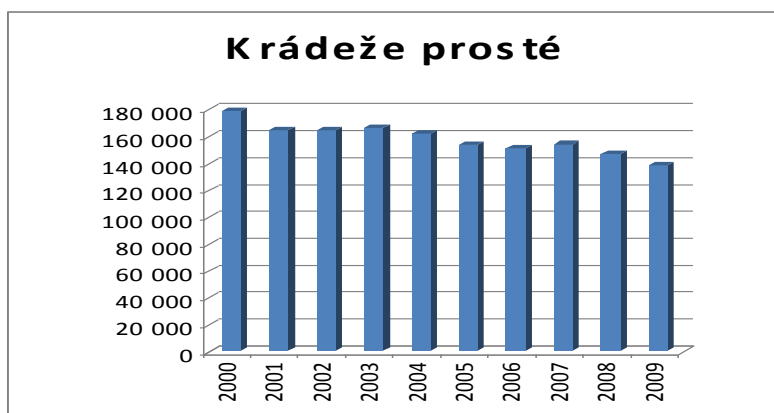
Tabulka 36 – Krádeže vloupáním – mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	135	69	97	39	63	42	70	39	31	15
Středočeský	438	270	236	210	146	183	149	126	132	134
Jihočeský	216	178	167	133	100	86	88	82	101	100
Západočeský	249	252	229	271	185	192	133	127	144	145
Severočeský	492	509	541	480	338	304	285	213	209	283
Východočeský	354	352	338	204	223	219	202	156	180	158
Jihomoravský	464	549	415	396	256	228	237	267	228	236
Severomoravský	676	643	726	590	464	468	408	462	401	341
Celkem ČR	3024	2822	2749	2323	1775	1722	1572	1472	1426	1412

Počet krádeží vloupáním spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji víceméně plynule klesal v letech 2000 až 2007, poté se začal opět zvyšovat až do roku 2009. Nejvyšší byl v roce 2000 a nejnižší v roce 2007. V roce 2009 byl o 53,7% menší než v roce 2000.

2.3.11. Hodnocení vývoje krádeže prosté nezletilých a mladistvých

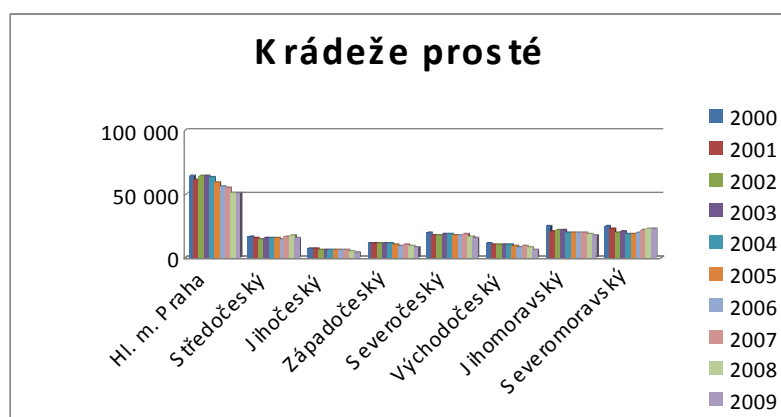
Graf 28 – Celkově krádeže prosté

Tabulka 37 – Krádeže prosté – celkově

Krádeže	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prosté	178 964	164 638	164 631	166 654	162 139	154 124	151 136	154 207	147 292	138 369

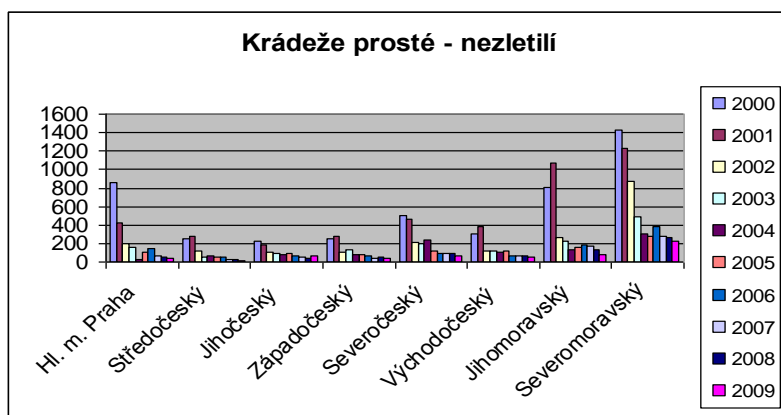
Graf 29 – Celkově krádeže prosté podle krajů

Tabulka 38 – Krádeže prosté podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	64 114	60 800	64 369	64 367	63 028	58 822	56 183	54 287	50 674	50 546
Středočeský	16 222	15 219	14 711	15 060	14 861	14 869	14 709	16 159	16 855	15 167
Jihočeský	7 373	7 086	6 099	6 441	6 411	6 306	6 240	5 599	5 228	4 080
Západočeský	11 533	10 765	10 841	11 072	11 604	10 281	9 014	9 723	8 673	7 799
Severočeský	19 462	17 814	17 853	17 980	17 921	17 325	17 177	17 906	16 105	15 084
Východočeský	11 145	10 354	9 886	10 260	10 059	9 111	8 444	9 479	8 464	6 098
Jihomoravský	24 173	19 977	21 139	21 179	19 912	19 166	19 481	19 422	18 343	17 140
Severomoravský	24 942	22 623	19 733	20 295	18 343	18 244	19 888	21 632	22 950	22 455

Graf 30 – Krádeže prosté - nezletilí

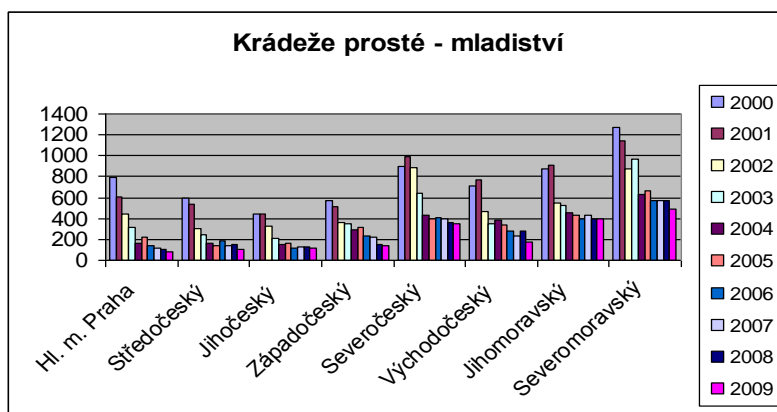

Tabulka 39 – Krádeže prosté – nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	862	420	204	154	32	105	141	66	54	44
Středočeský	253	276	120	56	68	47	47	31	31	18
Jihočeský	222	186	102	87	74	87	63	47	44	72
Západočeský	245	279	108	130	83	79	62	44	51	42
Severočeský	503	459	205	198	236	122	99	93	99	66
Východočeský	310	389	124	123	102	114	72	70	69	55
Jihomoravský	801	1075	263	228	126	162	181	166	126	82
Severomoravský	1428	1226	879	492	306	283	379	283	259	223
Celkem ČR	4624	4310	2005	1468	1027	999	1044	800	733	602

Počet prostých krádeží spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji klesal v letech 2000 až 2008 s výjimkou roku 2005, kdy oproti roku předchozímu stoupl o zhruba 17,6%. V roce 2009 byl pak o 63,6% vyšší než v roce 2008. Nejvyšší byl v roce 2000 a nejnižší v roce 2008. Oproti roku 2000 byl v roce 2009 nižší o celých 67,6%.

Graf 31 – Krádeže prosté - mladiství

Tabulka 40 – Krádeže prosté – mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	791	605	447	313	164	219	141	117	105	81
Středočeský	594	541	299	243	165	138	186	135	146	109
Jihočeský	446	448	322	215	150	162	114	133	133	111
Západočeský	569	519	366	352	289	319	237	216	154	139
Severočeský	900	993	884	646	427	396	408	399	366	345
Východočeský	707	767	462	350	390	336	278	238	285	174
Jihomoravský	877	909	548	529	460	435	396	426	401	399
Severomoravský	1273	1141	878	972	635	669	573	574	573	489
Celkem ČR	6157	5923	4206	3620	2680	2674	2333	2238	2163	1847

Počet prostých krádeží spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji byl v letech 2000 a 2001 víceméně stejný. Od roku 2002 pak začal významně klesat, a to až do roku 2004. V letech 2005 až 2009 se střídavě snižoval a zvyšoval, přičemž v roce 2009 byl celkově nejnižší. Nejvyšší byl v roce 2001. V roce 2009 byl o 75,1% nižší než v roce 2000, tedy čtvrtinový.

2.3.12. Hodnocení vývoje hospodářské kriminality nezletilých a mladistvých

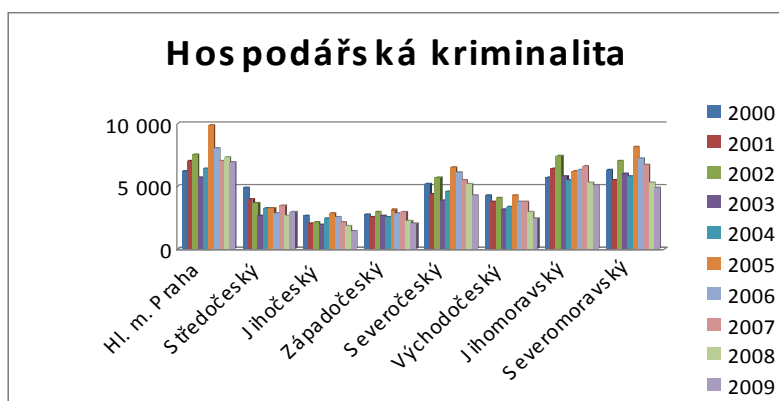
Graf 32 – Celkově hospodářská kriminalita

Tabulka 41 – Hospodářská kriminalita – celkově

Hospodářská	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
kriminalita	37 632	35 262	40 213	31 451	33 464	43 882	39 473	37 981	32 474	29 774

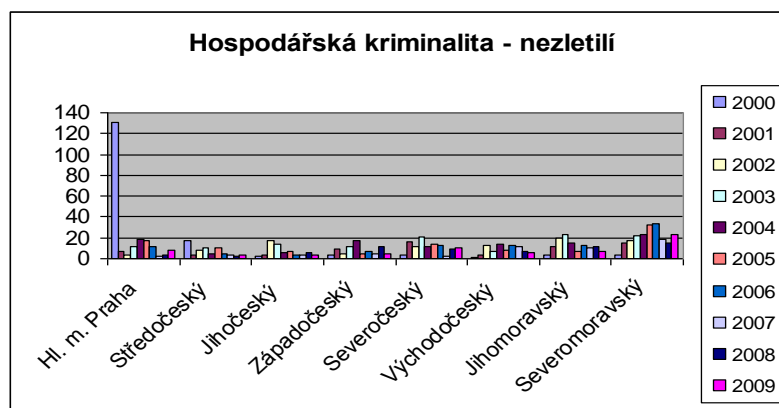
Graf 33 – Celkově hospodářská kriminalita podle krajů

Tabulka 42 – Hospodářská kriminalita podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	6 188	6 990	7 522	5 661	6 326	9 810	8 044	6 984	7 242	6 855
Středočeský	4 894	3 943	3 644	2 609	3 203	3 248	2 849	3 446	2 636	2 939
Jihočeský	2 613	1 972	2 125	1 901	2 387	2 833	2 546	2 136	1 845	1 374
Západočeský	2 689	2 472	2 884	2 645	2 478	3 070	2 812	2 907	2 198	2 015
Severočeský	5 122	4 310	5 624	3 830	4 561	6 475	6 096	5 453	5 178	4 285
Východočeský	4 243	3 742	4 048	3 149	3 315	4 200	3 700	3 772	2 935	2 396
Jihomoravský	5 632	6 365	7 415	5 723	5 472	6 169	6 277	6 610	5 208	5 049
Severomoravský	6 251	5 468	6 951	5 933	5 722	8 077	7 149	6 673	5 232	4 861

Graf 34 – Hospodářská kriminalita - nezletilí

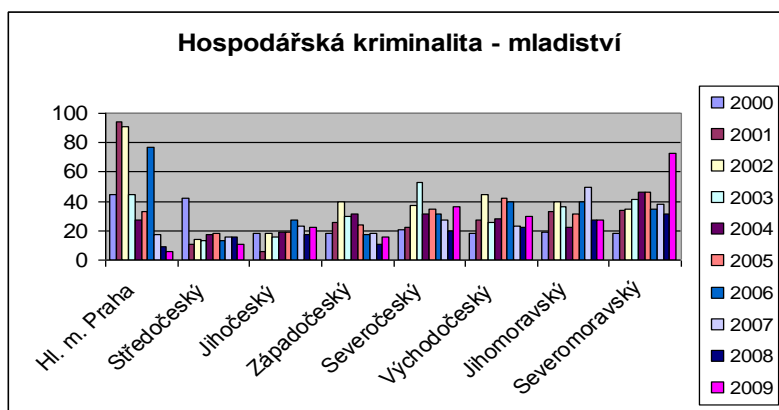

Tabulka 43 – Hospodářská kriminalita - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	131	7	3	12	18	17	12	2	4	8
Středočeský	17	4	8	10	5	10	5	4	2	4
Jihočeský	2	4	17	14	6	7	4	4	6	4
Západočeský	3	9	5	11	17	5	7	5	11	5
Severočeský	3	16	11	21	12	14	13	2	9	10
Východočeský	1	3	13	7	14	8	13	11	7	6
Jihomoravský	4	12	20	23	15	7	13	10	11	7
Severomoravský	4	15	17	22	23	32	34	19	15	23
Celkem ČR	165	70	94	120	110	100	101	57	65	67

Hospodářská kriminalita nezletilých v Jihočeském kraji se měnila poměrně dynamicky. Nejvyšší byla v roce 2002 a nejnižší v roce 2000. Nejvyšší nárůst byl mezi léty 2001 a 2002, kdy vzrostla více než čtyřnásobně, poté už však spíše klesala. V roce 2009 byla oproti roku 2000 dvojnásobná.

Graf 35 – Hospodářská kriminalita - mladiství

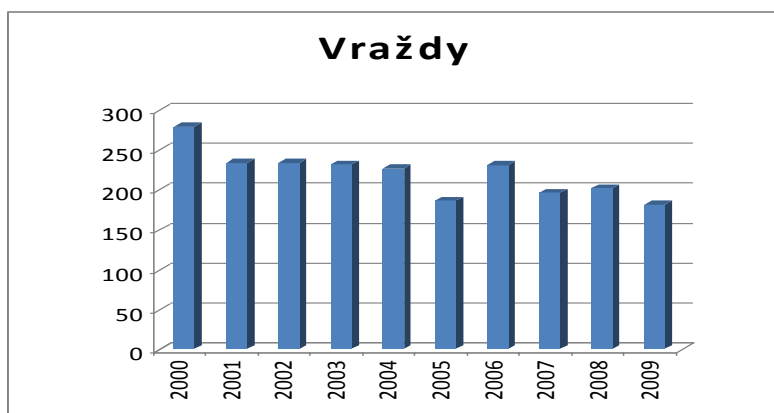
Tabulka 44 – Hospodářská kriminalita - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	45	94	91	45	27	33	77	17	9	6
Středočeský	42	11	14	13	17	18	13	16	16	11
Jihočeský	18	6	18	16	19	19	27	23	17	22
Západočeský	18	26	40	30	31	24	17	18	11	16
Severočeský	21	22	37	53	31	35	31	27	20	36
Východočeský	18	27	45	26	28	42	40	23	22	30
Jihomoravský	19	33	40	36	22	31	40	50	27	27
Severomoravský	18	34	35	41	46	46	35	38	31	73
Celkem ČR	199	253	320	260	221	248	280	212	153	221

Hospodářská kriminalita mladistvých v Jihočeském kraji se v průběhu let 2000 až 2009 měnila dosti nepravidelně. Největší skok byl mezi lety 2000 a 2001, kdy klesla na třetinu. Další rok se však opět ztrojnásobila a poté víceméně rostla až do roku 2009, kdy byla oproti roku 2000 vyšší o 22,2%. Nejvyšší byla v roce 2006 a nejnižší v roce 2001.

2.3.13. Hodnocení vývoje vražd nezletilých a mladistvých

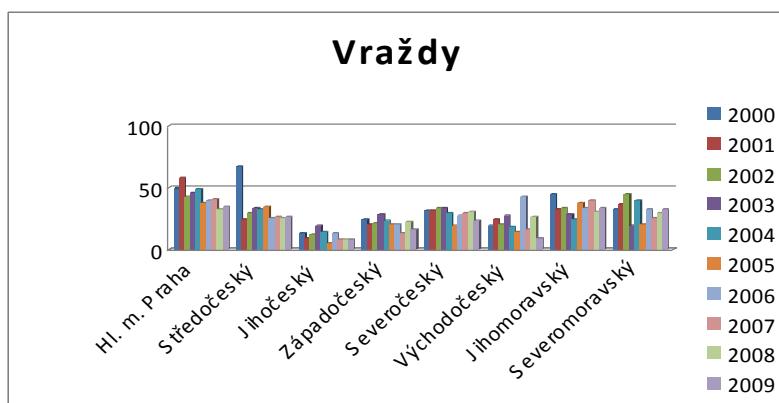
Graf 36 – Celkově vraždy

Tabulka 45 – Vraždy - celkově

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Vraždy	279	234	234	232	227	186	231	196	202	181

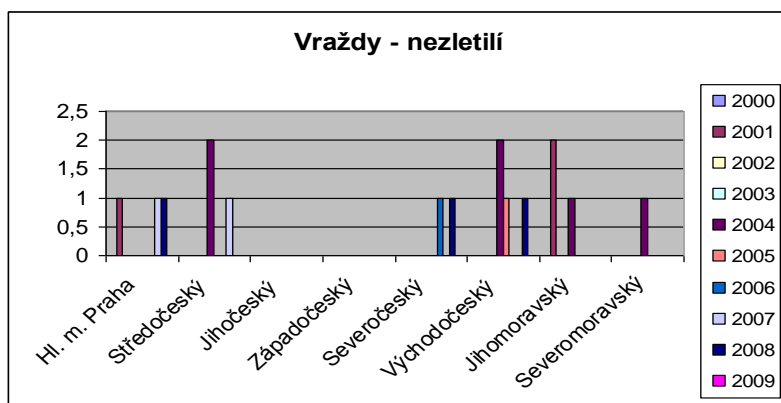
Graf 37 – Celkově vraždy podle krajů

Tabulka 46 – Vraždy podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	49	58	42	45	48	37	39	40	32	34
Středočeský	67	24	29	33	32	34	25	26	25	26
Jihočeský	13	9	12	19	14	5	13	8	8	8
Západočeský	24	20	21	28	23	20	20	13	22	16
Severočeský	31	31	33	33	29	19	27	29	30	23
Východočeský	19	24	20	27	18	14	42	16	26	9
Jihomoravský	44	32	33	28	24	37	33	39	30	33
Severomoravský	32	36	44	19	39	20	32	25	29	32

Graf 38 – Vraždy - nezletilí

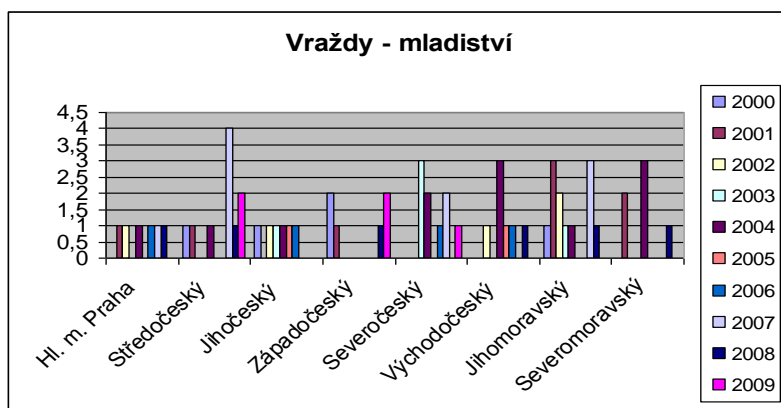

Tabulka 47 – Vraždy - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0
Středočeský	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0
Jihočeský	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Západočeský	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Severočeský	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
Východočeský	0	0	0	0	2	1	0	0	1	0
Jihomoravský	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0
Severomoravský	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Celkem ČR	0	3	0	0	6	1	1	2	3	0

Co se týče počtu vražd spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji, v letech 2000 až 2009 jich bylo evidováno nula.

Graf 39 – Vraždy - mladiství

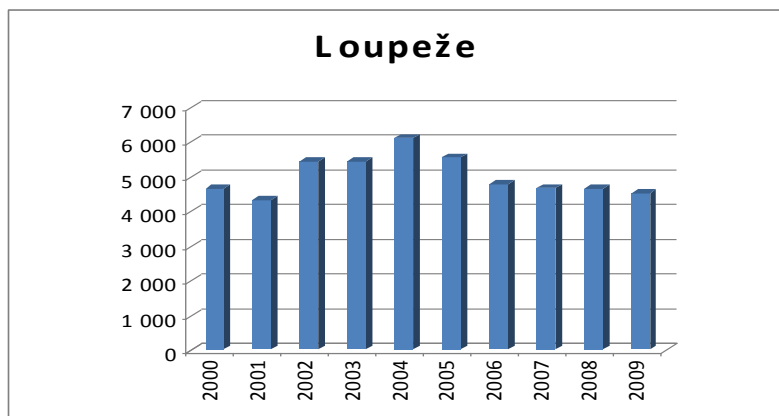
Tabulka 48 – Vraždy - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0
Středočeský	1	1	0	0	1	0	0	4	1	2
Jihočeský	1	0	1	1	1	1	1	0	0	0
Západočeský	2	1	0	0	0	0	0	0	1	2
Severočeský	0	0	0	3	2	0	1	2	0	1
Východočeský	0	0	1	0	3	1	1	0	1	0
Jihomoravský	1	3	2	1	1	0	0	3	1	0
Severomoravský	0	2	0	0	3	0	0	0	1	0
Celkem ČR	5	8	5	5	12	2	4	10	6	5

Co se týče počtu vražd spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji, bylo jich evidováno po jedné v letech 2000, 2002, 2003, 2004, 2005 a 2006.

2.3.14. Hodnocení vývoje loupeže nezletilých a mladistvých

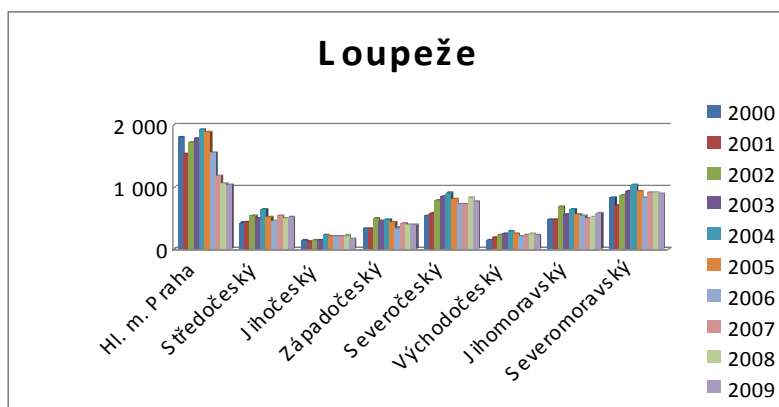
Graf 40 – Celkově loupeže

Tabulka 49 – Loupeže - celkově

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Loupeže	4 644	4 321	5 434	5 443	6 107	5 550	4 783	4 668	4 641	4 515

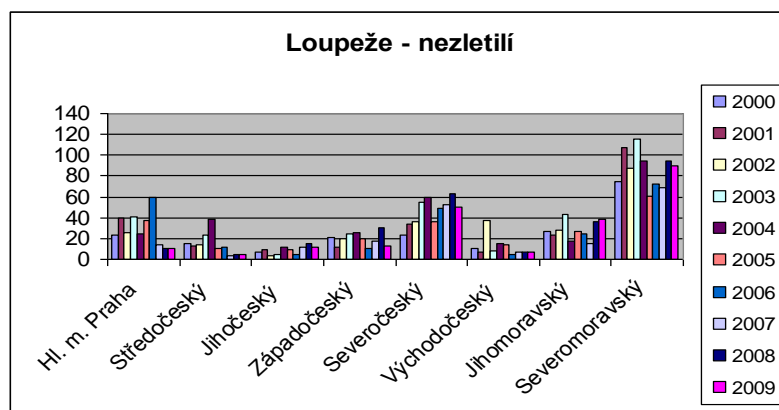
Graf 41 – Celkově loupeže podle krajů

Tabulka 50 – Loupeže podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	1 790	1 537	1 718	1 774	1 915	1 873	1 543	1 180	1 056	1 023
Středočeský	419	435	526	496	639	510	448	532	482	509
Jihočeský	144	118	140	147	226	192	195	199	212	168
Západočeský	322	327	497	445	464	434	336	403	391	393
Severočeský	528	569	787	854	896	810	724	722	828	761
Východočeský	145	180	231	245	294	248	195	231	250	213
Jihomoravský	478	465	669	548	634	546	524	500	512	568
Severomoravský	818	690	866	934	1 039	937	818	901	910	880

Graf 42 – Loupeže - nezletilí

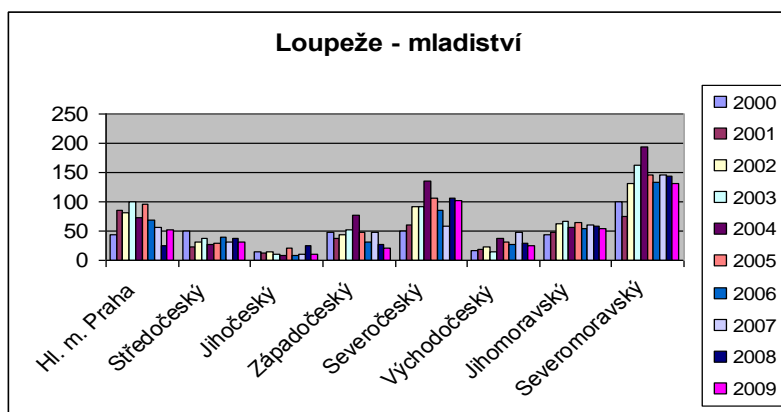

Tabulka 51 – Loupeže - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	23	40	26	41	24	37	59	14	10	10
Středočeský	15	13	14	23	38	11	12	3	5	5
Jihočeský	7	9	3	5	12	9	5	12	15	12
Západočeský	21	12	20	25	26	20	11	17	30	13
Severočeský	23	34	36	55	59	36	49	53	63	50
Východočeský	10	7	37	8	15	14	5	7	7	7
Jihomoravský	27	23	28	43	18	27	25	15	36	38
Severomoravský	75	107	87	115	95	61	72	69	94	90
Celkem ČR	201	245	251	315	287	215	238	190	260	225

Počet loupeží spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji se měnil nepravidelně. Nejvíce vzrostl mezi lety 2003 a 2004 a stejně tak mezi 2006 a 2007 (v obou případech o 140%). Celkově se spíše zvyšoval. Nejvyšší byl v roce 2008 a nejnižší v roce 2002. Oproti roku 2000 byl roce 2009 o 71,4% vyšší.

Graf 43 – Loupeže - mladiství

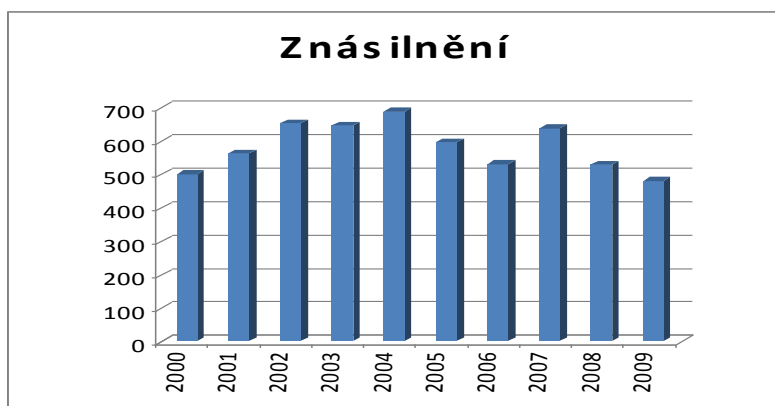
Tabulka 52 – Loupeže - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	43	85	82	101	73	96	69	57	26	52
Středočeský	50	23	32	38	28	30	39	32	37	32
Jihočeský	14	13	14	10	9	21	8	11	26	11
Západočeský	48	37	43	52	77	48	32	48	28	21
Severočeský	50	61	92	92	135	107	85	58	106	103
Východočeský	16	19	23	15	38	32	28	48	29	26
Jihomoravský	44	48	63	67	57	64	55	61	59	54
Severomoravský	101	75	131	163	194	145	134	145	143	132
Celkem ČR	366	361	480	538	611	543	450	460	454	431

Počet loupeží spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji byl v letech 2000 až 2002 víceméně konstantní. V letech 2003 až 2009 se pak střídavě zvyšoval a snižoval. Nejvíce se zvýšila mezi lety 2007 a 2008 (o 136,4%) a největší snížení proběhlo mezi lety 2005 a 2006 (o 61,9%). Celkově byl nejvyšší v roce 2008 a nejnižší v roce 2006.

2.3.15. Hodnocení vývoje znásilnění nezletilých a mladistvých

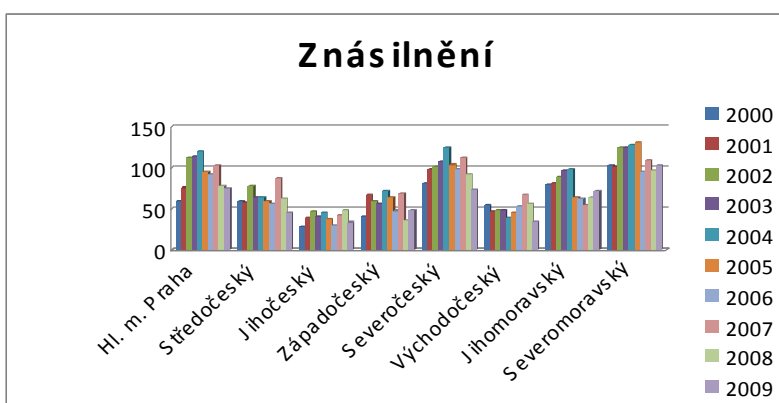
Graf 44 – Celkově znásilnění

Tabulka 53 – Znásilnění - celkově

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Znásilnění	500	562	653	646	687	596	530	637	529	480

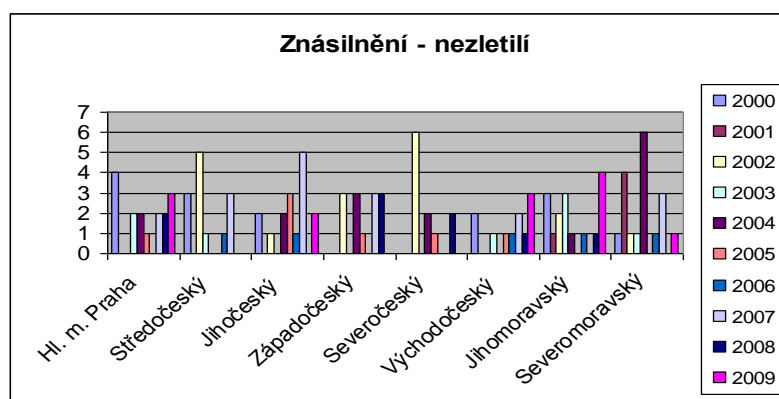
Graf 45 – Celkově znásilnění podle krajů

Tabulka 54 – Znásilnění podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	58	75	111	113	120	94	91	102	78	74
Středočeský	59	57	77	63	63	59	55	87	62	45
Jihočeský	28	39	46	40	45	37	29	41	48	33
Západočeský	40	66	59	55	71	64	47	68	36	48
Severočeský	80	97	100	107	124	103	98	111	91	73
Východočeský	54	46	48	48	39	45	53	66	55	34
Jihomoravský	79	81	88	96	98	64	62	54	63	71
Severomoravský	102	101	124	124	127	130	95	108	96	102

Graf 46 – Znásilnění - nezletilí

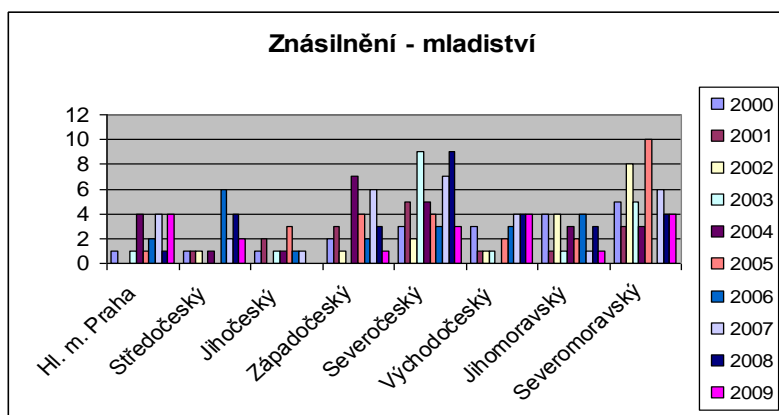

Tabulka 55 – Znásilnění - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	4	0	0	2	2	1	0	2	2	3
Středočeský	3	0	5	1	0	0	1	3	0	0
Jihočeský	2	0	1	0	2	3	1	5	0	2
Západočeský	0	0	3	0	3	1	0	3	3	0
Severočeský	0	0	6	0	2	1	0	0	2	0
Východočeský	2	0	0	1	0	1	1	2	1	3
Jihomoravský	3	1	2	3	1	0	1	0	1	4
Severomoravský	1	4	1	1	6	0	1	3	0	1
Celkem ČR	15	5	18	8	16	7	5	18	9	13

Počet znásilnění spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji se měnil nepravidelně. Nejvyšší byl v roce 2007, v letech 2001, 2003 a 2008 pak nebyl žádný evidována. V roce 2009 jich bylo evidováno stejně jako v roce 2000.

Graf 47 – Znásilnění - mladiství

Tabulka 56 – Znásilnění - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	1	0	0	1	4	1	2	4	1	4
Středočeský	1	1	1	0	1	0	6	2	4	2
Jihočeský	1	2	0	1	1	3	1	1	0	0
Západočeský	2	3	1	0	7	4	2	6	3	1
Severočeský	3	5	2	9	5	4	3	7	9	3
Východočeský	3	1	1	1	0	2	3	4	4	4
Jihomoravský	4	1	4	1	3	2	4	1	3	1
Severomoravský	5	3	8	5	3	10	0	6	4	4
Celkem ČR	20	16	17	18	24	26	21	31	28	19

Počet znásilnění spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji byl v letech 2000 až 2009 poměrně neměnný. Nejvyšší byl v roce 2005, kdy byl oproti předcházejícímu a následujícímu roku trojnásobný. V letech 2002, 2008 a 2009 jich bylo evidováno nula. Ve zbytku potom pouze jeden (respektive 2 v roce 2001).

2.3.16. Hodnocení vývoje krádeže vloupáním do bytů nezletilých a mladistvých

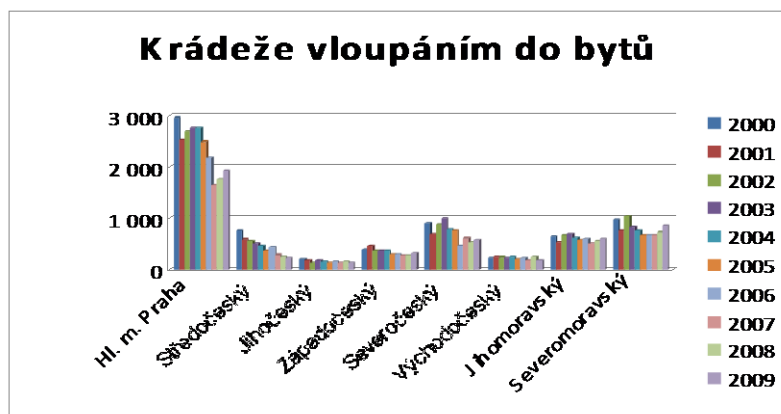
Graf 48 – Celkově krádeže vloupáním do bytů

Tabulka 57 – Krádeže vloupáním do bytů - celkově

Krádeže	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
vl. do bytů	7 077	6 010	6 592	6 565	6 193	5 537	5 047	4 322	4 477	4 826

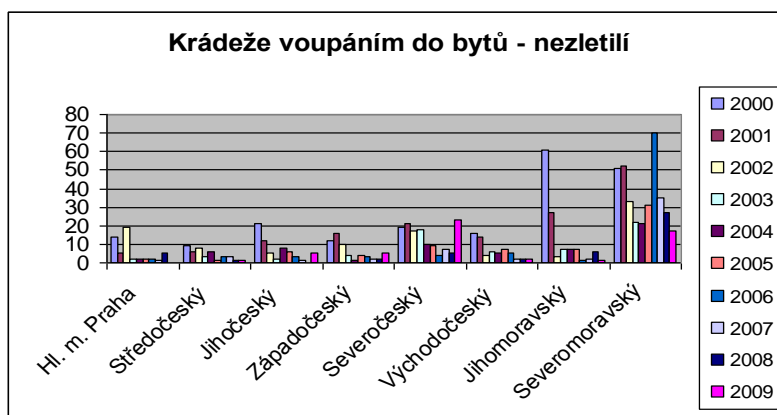
Graf 49 – Celkově krádeže vloupáním do bytů podle krajů

Tabulka 58 – Krádeže vloupáním do bytů podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	2 972	2 536	2 702	2 767	2 767	2 505	2 194	1 654	1 758	1 924
Středočeský	774	589	544	513	463	363	447	284	239	232
Jihočeský	197	178	141	169	160	142	161	143	160	123
Západočeský	388	454	376	371	371	299	291	264	268	326
Severočeský	894	704	884	989	796	771	449	612	529	581
Východočeský	224	259	238	234	255	194	224	185	241	183
Jihomoravský	655	536	660	686	622	582	608	499	554	598
Severomoravský	973	754	1 047	836	759	681	673	681	728	859

Graf 50 – Krádeže vloupáním do bytů - nezletilí

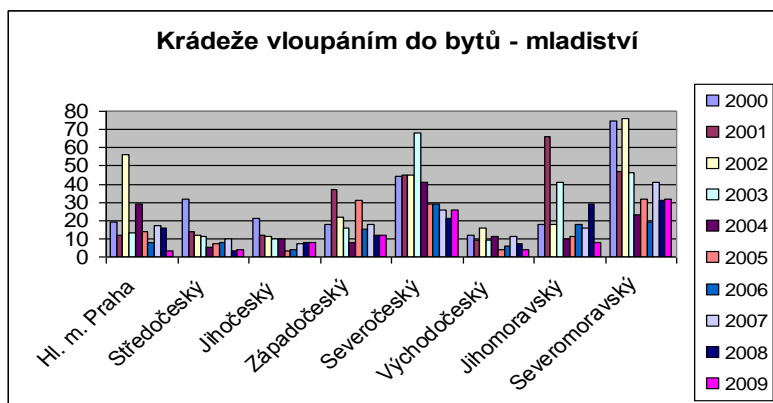

Tabulka 59 – Krádeže vloupáním do bytů - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	14	5	19	2	2	2	2	1	5	0
Středočeský	9	6	8	3	6	1	3	3	1	1
Jihočeský	21	12	5	2	8	6	3	1	0	5
Západočeský	12	16	10	4	1	4	3	2	2	5
Severočeský	19	21	17	18	10	9	4	7	5	23
Východočeský	16	14	4	6	5	7	5	2	2	2
Jihomoravský	61	27	3	7	7	7	1	2	6	1
Severomoravský	51	52	33	22	21	31	70	35	27	17
Celkem ČR	203	153	99	64	60	67	91	53	48	54

Počet krádeží vloupáním do bytů spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji se zejména v letech 2000 až 2003 významně snížil. V dalším roce se však znovu zvýšil na čtyřnásobek, odtud se však znovu snižoval až do roku 2008. V roce 2009 pak znovu došlo ke zvýšení. Nejvyšší byl v roce 2000, nejnižší v roce 2008 (dokonce 0 evidovaných případů). V roce 2009 byl oproti roku 2000 nižší o 76,2% (tedy přibližně o čtvrtinu).

Graf 51 – Krádeže vloupáním do bytů - mladiství

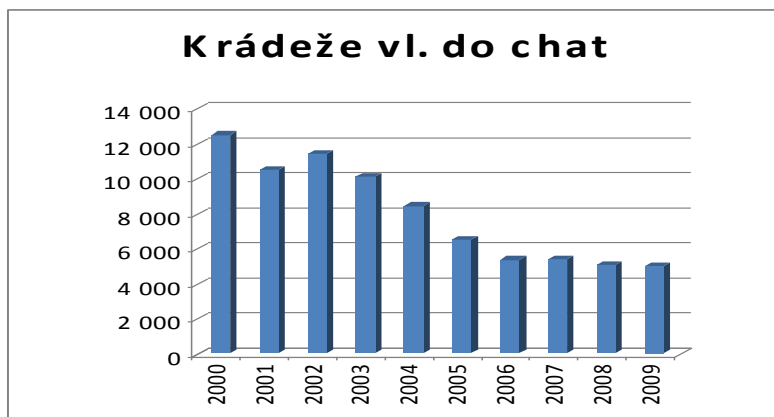
Tabulka 60 – Krádeže vloupáním do bytů - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	19	12	56	13	29	14	8	17	16	3
Středočeský	32	14	12	11	5	7	8	10	3	4
Jihočeský	21	12	11	10	10	3	4	7	8	8
Západočeský	18	37	22	16	8	31	15	18	12	12
Severočeský	44	45	45	68	41	29	29	26	21	26
Východočeský	12	9	16	9	11	4	6	11	7	4
Jihomoravský	18	66	18	41	10	11	18	16	29	8
Severomoravský	75	47	76	46	23	32	19	41	31	32
Celkem ČR	239	242	256	214	137	131	107	146	127	97

Počet krádeží vloupáním do bytů spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji se snižoval v letech 2000 až 2005, poté se začal znovu zvyšovat, a to až do roku 2009. Nejvyšší byl v roce 2000 a nejnižší v roce 2005. V roce 2009 byl oproti roku 2000 nižší o 61,9%.

2.3.17. Hodnocení vývoje krádeže vloupáním do chat nezletilých a mladistvých

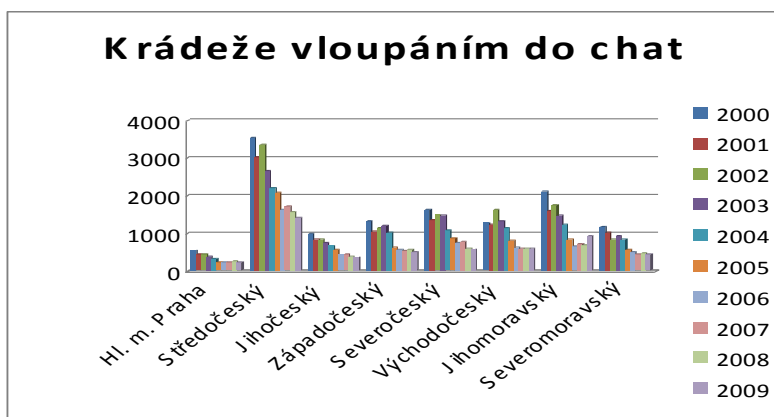
Graf 52 – Celkově krádeže vloupáním do chat

Tabulka 61 – Krádeže vloupáním do chat - celkově

Krádeže	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
vl. do chat	12 519	10 510	11 426	10 128	8 452	6 511	5 361	5 377	5 068	4 975

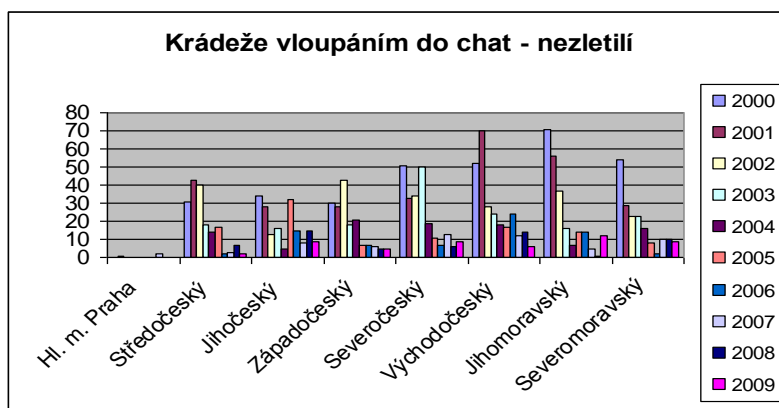
Graf 53 – Celkově krádeže vloupáním do chat podle krajů

Tabulka 62 – Krádeže vloupáním do chat podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	540	432	441	380	324	224	228	230	246	211
Středočeský	3 525	3 014	3 364	2 646	2 202	2 066	1 631	1 702	1 564	1 407
Jihočeský	978	839	820	726	662	561	417	421	370	358
Západočeský	1 304	1 039	1 144	1 196	1 010	622	560	528	547	481
Severočeský	1 626	1 358	1 484	1 461	1 073	855	748	766	598	571
Východočeský	1 270	1 217	1 613	1 325	1 140	796	620	592	593	588
Jihomoravský	2 107	1 599	1 732	1 480	1 220	835	656	708	689	929
Severomoravský	1 169	1 012	828	914	821	552	501	430	461	430

Graf 54 – Krádeže vloupáním do chat - nezletilí

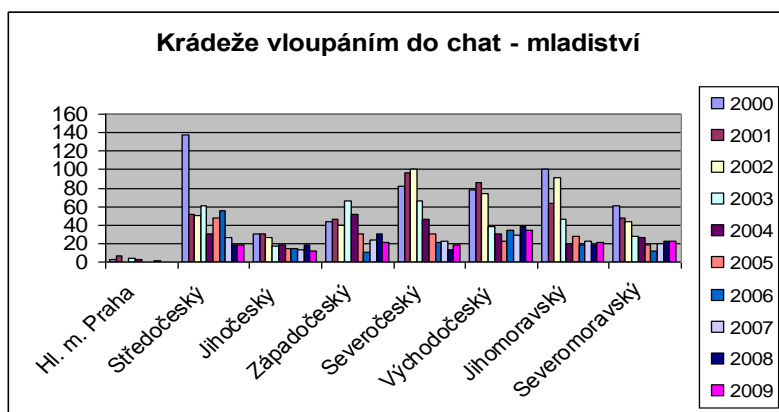

Tabulka 63 – Krádeže vloupáním do chat - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0
Středočeský	31	43	40	18	14	17	2	3	7	2
Jihočeský	34	28	13	16	5	32	15	8	15	9
Západočeský	30	28	43	18	21	7	7	6	5	5
Severočeský	51	33	34	50	19	11	7	13	6	9
Východočeský	52	70	28	24	18	17	24	12	14	6
Jihomoravský	71	56	37	16	7	14	14	5	1	12
Severomoravský	54	29	23	23	16	8	2	10	10	9
Celkem ČR	323	288	218	165	100	106	71	59	58	52

Počet krádeží vloupáním do chat spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji se měnil dosti nepravidelně. V letech 200 až 2003 se poměrně významně snižoval, poté se však začal střídavě zvyšovat a znovu snižovat. K největšímu zvýšení došlo mezi lety 2004 a 2005, kdy byl nárůst více než šestinásobný. Oproti roku 2000 byl v roce 2009 o 73,5% nižší, tedy téměř čtvrtinový.

Graf 55 – Krádeže vloupáním do chat - mladiství

Tabulka 64 – Krádeže vloupáním do chat - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	2	7	0	4	3	0	0	1	0	0
Středočeský	137	52	50	61	31	47	55	27	18	19
Jihočeský	30	30	26	17	19	15	14	13	18	12
Západočeský	43	46	40	66	51	31	11	24	30	21
Severočeský	82	96	101	66	46	31	21	23	13	18
Východočeský	78	86	74	39	30	23	34	29	39	34
Jihomoravský	101	64	91	46	20	28	18	22	18	21
Severomoravský	61	47	43	28	27	18	12	20	23	23
Celkem ČR	534	428	425	327	227	193	165	159	159	148

Počet krádeží vloupáním do chat spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji se snižoval v letech 2000 až 2009 (s výjimkou let 2004 a 2008, kdy se mírně zvýšil). Nejvyšší byl v roce 2000 a 2001, nejnižší v roce 2009. Oproti roku 2000 byl v roce 2009 o 60% nižší.

2.3.18. Hodnocení vývoje krádeže motorových vozidel dvoustopých nezletilých a mladistvých

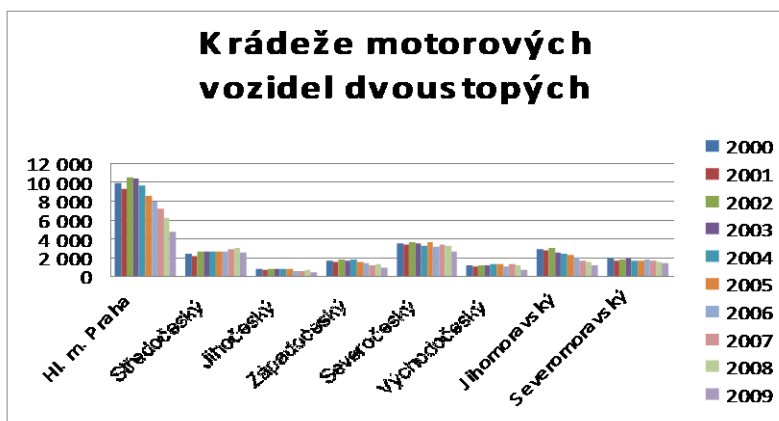
Graf 56 – Celkově krádeže motorových vozidel dvoustopých

Tabulka 65 - Krádeže motorových vozidel dvoustopých - celkově

Krádeže	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
mot. vozidel	23 839	22 139	24 977	24 174	23 133	21 980	20 175	19 501	18 011	13 954

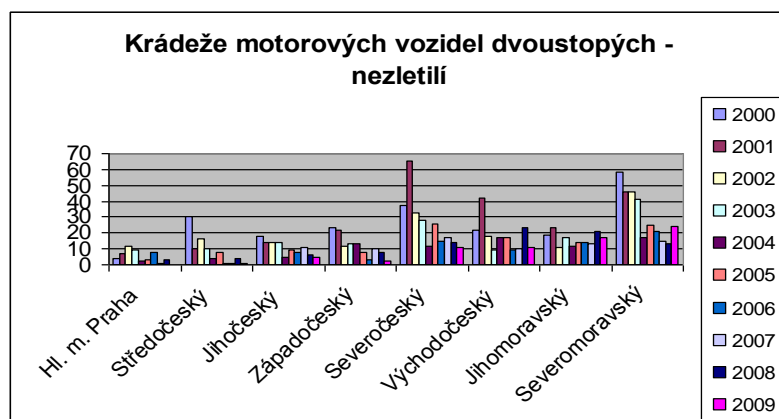
Graf 57 – Celkově krádeže motorových vozidel dvoustopých podle krajů

Tabulka 66 - Krádeže motorových vozidel dvoustopých podle krajů

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	9 930	9 238	10 500	10 349	9 657	8 563	7 978	7 218	6 196	4 729
Středočeský	2 400	2 139	2 566	2 563	2 590	2 615	2 540	2 827	2 923	2 414
Jihočeský	704	635	775	737	717	697	536	520	581	366
Západočeský	1 576	1 489	1 699	1 619	1 686	1 448	1 351	1 170	1 203	891
Severočeský	3 442	3 315	3 644	3 490	3 247	3 619	3 093	3 385	3 156	2 565
Východočeský	1 067	983	1 116	1 142	1 278	1 190	970	1 203	1 070	566
Jihomoravský	2 852	2 721	2 995	2 457	2 407	2 199	1 951	1 607	1 429	1 092
Severomoravský	1 868	1 619	1 682	1 817	1 551	1 649	1 756	1 571	1 453	1 331

Graf 58 – Krádeže motorových vozidel dvoustopých - nezletilí

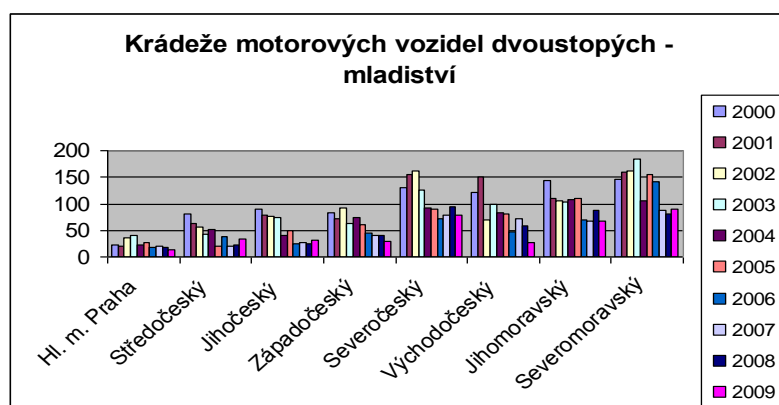

Tabulka 67 - Krádeže motorových vozidel dvoustopých - nezletilí

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	4	7	12	9	2	3	8	1	3	0
Středočeský	30	10	16	10	4	8	1	1	4	1
Jihočeský	18	14	14	14	5	9	8	11	6	5
Západočeský	23	22	12	13	13	8	3	10	8	2
Severočeský	37	65	33	28	12	26	15	17	14	11
Východočeský	22	42	18	9	17	17	9	10	23	11
Jihomoravský	19	23	11	17	12	14	14	13	21	17
Severomoravský	58	46	46	41	17	25	21	15	13	24
Celkem ČR	211	229	162	141	82	110	79	78	92	71

Počet krádeží motorových vozidel dvoustopých spáchaných nezletilými v Jihočeském kraji se nejprve v letech 2000 až 2004 snižoval, poté se v dalších dvou letech začal opět zvyšovat, aby nakonec v letech 2008 a 2009 opět klesl. Nejvyšší byl v roce 2000, nejnižší v roce 2004 a 2009. K největšímu poklesu došlo mezi lety 2003 a 2004 – o celých 64,3%. Oproti roku 2000 byl tento počet v roce 2009 o 72,2% nižší.

Graf 59 – Krádeže motorových vozidel dvoustopých - mladiství

Tabulka 68 - Krádeže motorových vozidel dvoustopých - mladiství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hl. m. Praha	22	20	36	40	23	26	18	21	17	13
Středočeský	82	62	56	42	51	20	38	21	22	34
Jihočeský	91	79	76	74	40	49	25	26	25	32
Západočeský	83	72	92	64	75	60	45	41	41	29
Severočeský	130	156	162	126	93	89	72	79	95	78
Východočeský	122	150	70	98	83	80	47	71	59	26
Jihomoravský	144	110	105	103	107	109	70	67	87	67
Severomoravský	147	160	161	184	106	156	141	88	82	89
Celkem ČR	821	809	758	731	578	589	456	414	428	368

Počet krádeží motorových vozidel dvoustopých spáchaných mladistvými v Jihočeském kraji se v letech 2000 až 2008 snižoval (s výjimkou roku 2005), přičemž nejvýrazněji mezi lety 2000 a 2001 a poté 2003 a 2004. V roce 2009 se pak oproti předchozímu roku znovu zvýšil. Nejvyšší byl v roce 2000 a nejnižší v roce 2006 a 2008. Oproti roku 2000 byl pak v roce 2009 o 64,8% nižší.

2.3.19. Kriminalita pod vlivem alkoholu a drog v Jihočeském kraji – podíl nezletilých a mladistvých za posledních deset let

Tabulka 69 – Kriminalita pod vlivem alkoholu a drog v ČR a Jčk

ČR	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	9136	9184	9840	10143	10916	11020	14075	22030	22826	22277
Nezletilí	33	41	46	45	27	40	37	25	46	27
Mladiství	562	494	471	511	459	400	528	497	468	398

Jčk	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celkem	801	917	791	800	765	816	1027	1572	1878	1675
Nezletilí	0	5	8	5	2	5	4	0	5	13
Mladiství	38	42	30	40	12	28	40	31	48	44

Podíl nezletilých na kriminalitě pod vlivem alkoholu a drog v Jihočeském kraji se nejprve v letech 2000 až 2002 zvyšoval, poté v letech 2003 až 2004 znovu klesnul, načež se střídavě zvyšoval a snižoval až do roku 2009. Nejvyšší byl v roce 2002 (1,01%), nejnižší v roce 2000 a 2007 (0%). V roce 2009 byl tento podíl 0,77%.

Podíl mladistvých na kriminalitě pod vlivem alkoholu a drog v Jihočeském kraji klesal v letech 2000 až 2002. V roce 2003 pak opět stoupl na celkové maximum (5%), v dalším roce pak naopak výrazně klesnul na celkové minimum (1,57%). Poté rostl až do roku 2006, kdy opět poměrně výrazně klesl. Poté znovu stoupal až do roku 2009, kdy činil 2,63%.

2.4. Diskuse

Pokud pravidelně sledujeme podrobné kriminální statistiky, zpracovávané analytiky jednotlivých Krajských ředitelství policie krajů České republiky a současně i analytiky Policejního prezidia České republiky, zjistíme, že delikvence mládeže a dětí mladších patnácti let dosahuje stále velkých absolutních čísel. Z historie takto statisticky uložených dat vyplývá, že kriminalita dětí a mladistvých měla v osmdesátých letech relativně setrvalý stav. Teprve po roce 1989, tedy v devadesátých letech 20. století, dochází k výraznému nárůstu zaznamenaného delikventního jednání těchto osob. Absolutní čísla takových případů se zvyšují více než dvojnásobně a kulminují v roce 1996, kdy probíhalo trestní stíhání u 13 392 mladistvých pachatelů a protiprávní jednání bylo zjištěno u 9 747 dětí mladších patnácti let. V porovnání s rokem 1989 došlo ke zvýšení nárůstu absolutních četností počtu mladistvých o 138%. V dalších letech, zejména v letech 1997 a 1998, dochází k mírnému poklesu (15%) v absolutních číslech 8 824 dětí a 10 549 mladistvých.⁷⁵

V časovém období, které je v práci sledováno, tedy v rozmezí let 2000 – 2009 se ukazuje, že celková kriminalita bez ohledu na věk pachatele na území České republiky stagnuje, dokonce počínaje rokem 2005 dochází k jejímu mírnému poklesu. Rozbor též prokázal, že největší podíl kriminality obyvatelstva je opakovaně zjišťován v krajích, kde se soustřeďuje těžký průmysl a žije zde téměř třetina obyvatel země. Zde osídlené okrajové aglomerace jsou velmi anonymní, s velkou fluktuací osob, absencí silných sociálních vazeb, vyznačující se rovněž i zhoršenou sociální situací zde žijících osob.⁷⁶ Jedná se zejména o Severočeský a Severomoravský kraj. Není nepodstatné, pokud přihlédneme k sociálně psychologickým a sociologickým aspektům příčin vzniku delikventního chování a jednání jedinců, uvést, že viktimogenní lokality sehrávají velkou úlohu. V těchto lokalitách žije velké procento osob se slabým sociálním statutem, rodiny s mnoha dětmi, kde rodiče selhávají v pozitivním a morálně nezávadném posilování zdravých sociálních návyků a vštípení kladných etických norem svým potomkům. Z těchto negativních jevů vyplývají další možné příčinné souvislosti vzniku sociálně patologického jednání mladistvých a dětí, resp. jejich protiprávního jednání. Tento fakt dokládají závěry předních odborníků v oblasti kriminologie, sociologie a forenzní psychologie, jejichž jména ve své práci cituji. Současně jsou tato zjištění shodně podpořena samotnými číselnými daty uvedenými ve výsledcích mého rozboru

⁷⁵ Novotný, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 379-381, srov. Večerka, K., Holas, J., Štěchová, M., Diblíková, S. *Sociálně patologické jevy u dětí. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 37

⁷⁶ Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2009, s. 99

policejních statistik. Obecně lze zhodnotit, že závěry teoretických statí se plně ztotožňují s empirickými zjištěními, konkrétně že na kriminalitě mladistvých a dětí se podílí mixáž publikovaných teorií sociálních deviací. Nelze v žádném případě generalizovat pouze jednu z nich.

Je pozitivní, že zjištěná čísla ukazují na pokles ve všech oblastech delikventního jednání zaznamenaného u dětí a mládeže, byť nelze zcela jednoznačně říct, že tento pokles je přímočarý, stále platí pravidlo vysoké dynamičnosti kriminality dětí a mladistvých. V absolutních číslech bez ohledu na indexikaci na počet obyvatel se kriminalita v Jihočeském regionu ve všech oblastech kriminálního jednání zkoumaných osob drží na posledním žebříčku mezi ostatními kraji. Na doplnění a zpřesnění je však nutno podotknout, že nejvyšší procentuální zatížení ve stíhání mladistvých pachatelů a řešení činů jinak trestných u dětí mladších patnácti let je dlouhodobě prokazatelně zjištěno na okrese České Budějovice. Na dokreslenou, policisté Územního odboru České Budějovice zpracovávají 40% nápadu trestné činnosti celého Jihočeského kraje.

Struktura kriminality dětí a mladistvých zůstává rovněž téměř neměnná, mění se snad pouze její formy a přibývá případů, kdy modus operandí mladistvého či dětského pachatele vykazuje znaky vyšší agresivity a brutality. Těžiště delikvence zde leží v oblasti majetkové trestné činnosti, nejvyšší měrou jsou zastoupeny samozřejmě drobné krádeže, krádeže v obchodech, poškozování, ničení věcí, přibývá však i loupežných přepadení. Tento fakt souvisí právě s novými charakteristikami způsobů páchaní trestné činnosti mladistvými a osobami mladšími patnácti let, tedy se zvýšenou intenzitou útoků a agresivitou. Přibývá pachatelů, kteří v rámci citové deprivace, nedostatečného kladně nabitého emocionálního posilování ze strany svých vychovatelů, bez stabilního sociálního ukotvení ve své nukleární rodině, v touze po rychlém uspokojení svých potřeb (kterého se jim bohužel nedostává jinak) sahají po prostředcích, které jsou v rozporu nejméně s dobrými mravy, ale ve většině případů v rozporu se zákony právního státu. Struktura trestné činnosti dětí mladších osmnácti let odpovídá i specifčnosti jejího páchaní. Konkrétně, jejich protiprávní jednání se vyznačuje neplánovitostí útoku, chaosem na místě činu, na kterém zůstává řada stop. V řadě případů není možno dohledat ani motiv jejich jednání, kterým může být i nuda, ale na druhé straně i přesycení potřeb. V policii zpracovaných statistikách se tedy objevují i nezanedbatelná čísla zaznamenávající násilnou a rovněž tak mravnostní kriminalitu. Vedle loupeží je nutno zmínit i trestný čin vydírání, který se objevuje v rámci spáchání dětmi a mladistvými jako všem dobře známá šikana.

V souvislosti se zvýšením počtu nezletilých delikventů a snížením věkové hranice při zahajování pohlavního života byla při rekodifikaci nového trestního zákoníku – zákona č. 40/2009 Sb. probírána i otázka možnosti snížení věkové hranice trestní odpovědnosti na 14 let. Tento záměr však neprošel. Zajímavé jsou v tomto směru i výsledky výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže,“ ve kterém byli dotazováni k otázkám s předmětným tématem předsedové okresních soudů a vedoucí státní zástupci okresních státních zastupitelství v České republice. Z výsledků tohoto empirického měření vyplývá, že většina těchto právních odborníků nepovažuje ponechání věkové hranice trestní odpovědnosti na 15 let za překážku pro právně efektivní postupy ke snížení kriminality mládeže. Domnívají se, že současný stav i s ohledem na historickou tradici odpovídá v plné míře psychickému a rozumovému vývoji mládeže. Rovněž tak stanovení a uložení sankce mladistvé od páčání trestné činnosti neodrazuje, takže samotná nižší hranice trestní odpovědnosti jejich kriminalitu nemůže snížit. Nelze opominout názor, že věková hranice trestní odpovědnosti by neměla být snížena plošně, nýbrž pouze u vybraných provinění, např. u pohlavního zneužití, a to s ohledem na urychlený sexuální vývoj mládeže. Na otázku pátrající po příčinách vzniku kriminálního jednání u dětí a mládeže respondenti uvedli, že rodina je nejdůležitějším faktorem, který tento negativní fenomén ovlivňuje. Na druhém místě označili vrstevnické party a na třetím požívání alkoholu a psychoaktivních látek. Následovaly vrozené osobnostní dispozice, dále trávení volného času a teprve jako poslední stanovili vliv školy.⁷⁷

Nedá se říci, že statisticky Jihočeský kraj by co do struktury kriminality dětí a mladistvých se nějak výrazně lišil od ostatních krajů. Stejně je tomu v případech zjištěných trestných činů spáchaných v oblasti hospodářské kriminality. V České republice je podíl na této trestné činnosti u nezletilých pouhých 0,3% a u mladistvých 1,1%. Podobný trend platí pro všechny kraje. Tato čísla jsou ve srovnání s majetkovou trestnou činností zanedbatelná. Pro ilustraci: v Jihočeském kraji byly v absolutních číslech zjištěny v roce 2000 dva případy u nezletilých, v roce 2009 pak případy čtyři, u mladistvých v roce 2000 jich bylo osmnáct a v roce 2009 dvacet dva. Nelze ale říci, že by se jejich počet zvyšoval. I tato kriminalita odpovídá zjištění dynamičnosti kriminality dětí a mladistvých. Jako zajímavost lze uvést, že zcela jistě zde bude přibývat prokázání spáchaní provinění, např. porušování autorských práv v rámci pirátského stahování hudby a filmové produkce z internetových portálů, příp. spočívající v hackerských aktivitách, kde právě vynikají mladiství a osoby blízké věku mladistvému.

⁷⁷ srov. Kuchta, J., Kalvodová, V., Horká, K., Chromý, J., Štefánek, O. *Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže. Závěrečná zpráva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 2011

Závěry mých empirických zjištění nejsou nikterak v rozporu s kriminologickými teoriemi a studiemi, ani se závěry výzkumů jiných autorů. Struktura kriminality dětí a mladistvých zůstává v podstatě neměnná a odpovídá tak i jejím kriminalistickým a forenzně psychologickým charakteristikám, byť každá jmenovaná věda vychází z jiných premis a používá ke svému výzkumu jiné metody. Jedná se však o vědy, kterou jsou si zejména předmětem svého bádání velmi blízké a lze je zařadit mezi právní vědy.⁷⁸ Aby bylo možno prozkoumat delikventní chování dětí a mladistvých beze zbytku, je nutno tento vážný celospolečenský problém zkoumat ze všech úhlů pohledu, tedy prostřednictvím zmiňovaných vědních oborů. Cílem mé práce nebylo postihnout tuto oblast takto komplexně, což prakticky ani není možné v rozsahu dizertační práce. Pohled na danou problematiku uvedený v mé práci je především kriminologický.

Nelze se zabývat delikvencí našich dětí a mládeže, aniž bychom se prostřednictvím sociální a právní kontroly a současně i preventivní politiky nesnažili tento společensko - patologický jev minimalizovat. Nástrojem jsou pak preventivní opatření.

Při utváření koncepcí prevence kriminality a při jejich praktickém uskutečňování by měly být respektovány určité principy. Jedná se například o komplexnost preventivního působení. Cílem je zapojení co nejširšího okruhů subjektů prevence, působení na všechny objekty prevence a v neposlední řadě také různorodost preventivních postupů. Dalším principem je vědeckost. To znamená uplatnit takové preventivní postupy, které jsou výsledkem vědeckého poznání a jsou ověřeny v praxi. Efektivnost preventivního působení sehrává při hodnocení preventivních výsledků jednu z nejdůležitějších rolí, stává se prvořadým vůdčím principem. Pro vyjádření této míry efektivnosti však dosud nejsou k dispozici spolehlivá kritéria. Cílem preventivní strategie kontroly kriminality je například omezení výskytu trestných činů. Pokles či stagnace kriminality se pak jeví jako základní kritérium efektivnosti prevence. Našemu poznání je však dostupná pouze registrovaná kriminalita, nikoliv ta skutečná. Nárůst statistických údajů o kriminalitě jako výraz větší úspěšnosti práce instancí kontroly kriminality anebo vyšší míry oznamování trestných činů občany, představující přesun z oblasti latence do sféry registrované kriminality, tak nemusí znamenat snížení efektivnosti preventivního působení oproti předchozímu období. I při zjevném poklesu kriminality nebo zmírnění její tíže či poklesu strachu občanů z kriminality bývá ovšem obtížné prokázat, že tyto pozitivní změny byly vyvolány právě příslušnými

⁷⁸ Čírtková, L. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2009, s. 11

preventivními aktivitami. Správné vyhodnocení efektivnosti tak patří k nejproblematictějším aspektům preventivních aktivit vůbec.

Celkově lze konstatovat, že jednotlivé resorty Republikového výboru pro prevenci kriminality se ve svých programech zaměřují především na zkvalitňování rodinné, vzdělávací a zaměstnanecké politiky, ale i politiky týkající se mládeže. Specifickou úlohu zaujímá Ministerstvo vnitra, které jednak akcentuje problematiku situační prevence, jednak podporuje preventivní politiku měst a preventivní činnost Policie ČR.

Cílem prevence kriminality v České republice je zejména snižování míry a závažnosti trestné činnosti na jedné straně a zvyšování pocitu bezpečnosti občanů na straně druhé a současně i jejich aktivní spoluúčast. Patří sem i spolupráce mezi orgány státní správy a samosprávy, Policií ČR, občany a nevládními organizacemi, včetně racionálního využívání personálních a finančních zdrojů. Náleží sem i obohacování práce Policie ČR o sociálně preventivní prvky, včetně poradenských a informačních služeb občanům a prohlubování povědomí veřejnosti o legálních možnostech ochrany před trestnou činností. Transparentním příkladem takové činnosti policie je zejména zavedení metody Community policing do praxe Policie ČR, a to závazným pokynem policejního prezidenta 211/2008 ze dne 29. 12. 2008, kde jedním z hlavních principů jsou následující teze: „*za bezpečnost a veřejný pořádek není odpovědná pouze policie, nýbrž celá veřejnost...*“, „*policie zaměřuje svou činnost na preventivní působení, které předchází represí a vede své partnery ke společnému identifikování bezpečnostních rizik a současně usiluje o omezení příčin jejich vzniku...*“ Tato metoda v našem kraji byla ve vynikajícím zpracování využívána jako jedna z prvních na Obvodním oddělení ve Volarech, kde spolupráce orgánů činných v trestním řízení (Policie ČR, Okresního státního zastupitelství, Okresního soudu) a orgánů místní samosprávy přinášela hmatatelné výsledky právě při snížení kriminality v dané lokalitě.

Priority prevence kriminality můžeme rozdělit do dvou částí:

1. První jsou priority v oblasti sociální a situační prevence a jejich vzájemná propojenost zejména na místní úrovni. V oblasti sociální prevence se jedná o prevenci kriminality a dalších sociálně patologických jevů mezi dětmi a mládeží, o prevenci recidivy trestné činnosti a primární prevenci drogových závislostí – snížení poptávky po drogách. V oblasti situační prevence jde o prevenci vloupání do obydlí, prevenci krádeží a vykrádání motorových vozidel, prevenci trestné činnosti páchané na seniorech, v oblasti kriminality na veřejných prostranstvích a v obchodech a v neposlední řadě rovněž informování občanů o možnostech ochrany před trestnou

činností. Nelze opomenout ani pomoc obětem trestných činů a prevenci kriminality na místní úrovni.

2. Do druhé oblasti lze zařadit aktivity, které vedou ke zkvalitňování celého preventivního systému v České republice. Jedná se zejména o racionální vynakládání finančních prostředků ze státního rozpočtu na podporu programů prevence kriminality a prevence drogových závislostí a jejich sdružování s jinými finančními zdroji, spolupráce na všech úrovních, vzdělávání pracovníků, kriminologický výzkum, budování informačního systému, mezinárodní spolupráce, podpora nevládních aktivit a mediální politika.

Policie České republiky věnuje mimo své základní úkoly vymezené zákonem významnou pozornost prevenci zejména sekundární, situační a informativní. Nejznámější a nejméně frekventovanější jsou preventivní akce zaměřené na snížení nehodovosti v silničním provozu. V praxi jde o vytváření programů a projektů, které vycházejí z hlavních principů preventivní politiky, omezující příležitosti k páchání trestné činnosti a současně snižující i její míru a závažnost. V teoretické části své práce se zabývám taktéž prevencí terciární, jejímž cílem je předcházení kriminální recidivy a následná resocializace. Zmíněnou oblast prevence zaštiťují sice především pracovníci Probační a mediační služby v intencích zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě a o změně některých zákonů, nicméně i zde Policie ČR participuje.⁷⁹

V působnosti Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje České Budějovice pracuje celkem sedm preventivně informačních skupin (dále jen PIS) a jedno preventivně informační oddělení na úrovni krajského ředitelství (dále jen PIO). Všichni preventivní pracovníci jsou aktivně zapojeni do celorepublikových preventivních projektů. Pro děti 1. stupně základních škol jsou určeny akce pod názvem:

1) Ajaxův zápisník

Projekt určený pro žáky II. a III. třídy základních škol. Děti jsou prostřednictvím policejního pejska Ajaxe postupně seznamovány nejenom s policejní činností, ale získávají i základní vědomosti o tom, jak se správně chovat na vozovce, jak pomoci kamarádovi v nouzi apod.;

2) Jezdíme s úsměvem

Dopravně preventivní projekt určený pro I. stupeň základních škol. Dopravní policisté společně s dětmi kontrolují dodržování stanovené rychlosti v blízkosti základních škol.,

⁷⁹ srov. Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě a o změně někt. předpisů, § 5

3) Zebra se za Tebe nerozhledne

Projekt zaměřený na zvýšení bezpečnosti chodců; policisté přímo u přechodů pro chodce oslovují občany a předávají jim své rady a zkušenosti. Na tento program pak navazuje

4) Po zebře bezpečně

Při tvorbě zmíněného projektu bylo využito dosavadních dobrých zkušeností a poznatků z celorepublikové dopravně preventivní akce „Jedíme s úsměvem“ s tím rozdílem, že policisté zaměřují svoji pozornost především na nemotorizované účastníky silničního provozu, tedy chodce a cyklisty. Naším záměrem bylo vytipovat přechody pro chodce v blízkosti základních škol, ze kterých se děti uvedené akce zúčastňují a pod vedením dopravních policistů a pracovníků preventivně informačního oddělení. Společně sledují a vyhodnocují správné či naopak nesprávné chování chodců, cyklistů i řidičů motorových vozidel. Věříme, že si děti správné chování účastníků silničního provozu zapamatují, plně ho využijí při své cestě do školy i v běžném životě.

Děti, které se akce účastní, si pro chodce připravují obrázky s dopravní tematikou, které společně s připraveným letákem „Desatero pro chodce“ obdrží od dětí každý chodec či cyklista, který přejde přes vytipovaný přechod a je upozorněn na správné či nesprávné chování na přechodu pro chodce.

Prostřednictvím preventivně výchovné akce přispíváme společně s dětmi a jejich pedagogy ke zvýšení bezpečnosti silničního provozu, ke zlepšení dopravní kázně na komunikacích, snížení nepříznivého vývoje nárůstu dopravní nehodovosti a zároveň k naplnění dopravní výchovy školní mládeže.

Pro žáky II. stupně základních škol jsou určeny následující programy:

5) Učíme se s policií

Preventivní projekt určený pro II. stupeň základních škol. Na základě požadavků jednotlivých škol policisté jednotně vysvětlují např. problematiku šikany, domácího násilí, gamblerství, internetové kriminality atd. Cílem celého projektu je jednotný postup Policie ČR a zvyšování právního vědomí dětí. Velice úspěšný byl projekt vytvořený českobudějovickými pracovníky PIS a pracovníky Národní protidrogové centrály pod názvem „Malá policejní akademie,“ který slouží současně i jako výukový program pro učitele. Jeho součástí je DVD s výkladem k dané problematice v podání předních odborníků v daném oboru (např. Doc. PhDr. Ludmily Čírtkové, CSc., naší přední forenzní psychologičky) a hranými modelovými situacemi. Na výrobě těchto modelových situací se podíleli sami žáci z jedné základní školy v Českých Budějovicích.

Zde jsem uvedl pouze stručný seznam nejznámějších preventivních akcí pořádaných policisty Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje České Budějovice. Současně s těmito programy policejní specialisté ve spolupráci s jednotlivými školskými zařízeními provádějí osvětovou činnost např. při výkladu o škodlivých účincích při užívání psychoaktivních látek apod.

Preventivní činnost policie Jihočeského kraje není zaměřena pouze na děti a mládež, ale i na širokou veřejnost. Jako příklad bych zde zmínil program pod názvem: „**Jsme tady pro Vás – Integrovaný záchranný systém,**“ kde Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje je garantem výstavní expozice Integrovaného záchranného systému Jihočeského kraje (dále jen IZS) **na třídenní výstavě Mobil salon.** Výstava každoročně probíhá v areálu českobudějovického výstaviště v pavilonu Z, kde je prezentována různorodá a náročná práce jednotlivých složek IZS. Součástí bohatého doprovodného programu jsou i společné ukázky složek na volných prostranstvích před pavilonem. Vedle záchrany osob při hromadném neštěstí mohou návštěvníci vidět ukázkou z práce psodů našich i zahraničních kolegů, připravena byla i ukázkou z činnosti zásahové jednotky a pyrotechniků. Uvnitř pavilonu je každoročně pro občany připravena poradní a přednášková činnost, a to zejména proti majetkové trestné činnosti. Naším společným cílem je návštěvníkům představit Policii ČR jako poskytovatele služeb občanům.

Policejní balíček preventivních opatření samozřejmě nezapomíná ani na oběti trestné činnosti. Zde byla uzavřena dohoda o spolupráci mezi Policií ČR a Bílým kruhem bezpečí, o. s. o poskytování pomoci obětem trestné činnosti, a to na základě Rozkazu policejního prezidenta č. 110/2010 ze dne 13. 8. 2010.

Náměty na zkvalitnění práce orgánů činných v trestním řízení, PMS a OSPOD MÚ

V průběhu zpracování mé dizertační práce došlo k řadě kvalitativních změn v rámci spolupráce policistů a kriminalistů Policie ČR na straně jedné a organizací majících v trestním řízení postavení strany ve smyslu ust. § 12 odst. 6 trestního řádu,⁸⁰ konkrétně pracovníků Probační a mediační služby a pracovníků Městských úřadů, oddělení sociálně právní ochrany dětí a mládeže na straně druhé. Z této spolupráce je jasně znát velká snaha o zkvalitnění činnosti na úseku předcházení kriminality dětí a mládeže. Avšak i zde je možné najít ještě další cesty k prohloubení a zkvalitnění vzájemné spolupráce.

⁸⁰ srov. Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář – díl I.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 146 - 159

- Je nutné dbát na pravidelné proškolení a zvyšování kvalifikace policejních specialistů zabývajících se problematikou trestné činnosti páchané mládeží a dětmi a na mládeži a dětech. Kriminalisté vyškolení pro práci s dětmi a mládeží mimo svého základního vzdělání v oblasti bezpečnostně právní musí být vybaveni znalostmi i z dalších oborů, a to především z kriminalistiky, konkrétně kriminalistické metodiky, forenzní psychologie, vývojové psychologie, pedopsychiatrie, pedagogiky a kriminologie. Následně musí tyto teoretické vědomosti být schopni aktivně uplatnit v praxi. Jako optimální cesta při výběru těchto specialistů zařazených ve Službě kriminální policie a vyšetřování jednotlivých územních odborů Krajských ředitelství policie ČR se jeví obsazovat tuto velice erudovanou policejní činnost zejména absolventy magisterského programu Policejní akademie ČR v Praze. Tato vysoká škola coby škola rezortní (jejím zřizovatelem je Ministerstvo vnitra) vychovává odborníky právě pro práci v bezpečnostních složkách státu a její studenti ve vysoké míře disponují potřebnými znalostmi. I přesto se domnívám, že vybraní policisté pro práci na úseku mládeže by měli pravidelně procházet dalším postgraduálním vzděláváním a jako nejefektivnější program vidím ve vytvoření specializovaného čtrnáctidenního kurzu k dané problematice, ukončeného závěrečnými zkouškami, který by byl v gesci právě Policejní akademie ČR v Praze. Tento vysoký standart vědomostí a poznatků je nutný i z dalšího důvodu. Tito specialisté mimo plnění úkolů při předcházení, zamezování páchání a postihu protiprávních činů páchaných mládeží a na mládeži mají za povinnost poskytovat metodickou pomoc ostatním policistům zařazeným jak ve Službě kriminální policie a vyšetřování, tak i policistům pořádkové policie. Dále pak, aby mohli svou činnost vykonávat důsledně a svědomitě, je nutno, aby byli vyjmuti z plnění policejních úkolů v jiné oblasti kriminality. Pak se mohou soustředit nejen na represivní část, ale právě i na prevenci kriminality.
- Zkvalitnit a důsledně využívat systém včasné intervence. Závazným pokynem policejního prezidenta č. 167/2010 o činnosti na úseku mládeže ze dne 30. 12. 2010 byla podrobně vymezena pracovní náplň specialistů na úseku mládeže, rovněž tak povinnost jejich spolupráce s Probační a mediační službou a orgány sociálně právní ochrany dětí a v neposlední řadě i povinnost poskytovat stanovené informace těmto orgánům. V Jihočeském kraji je spolupráce těchto jednotlivých složek velmi provázaná, aktivně fungující. Informace potřebné k preventivním opatřením a případně i použití represivních prostředků neplynou pouze z jedné strany, tedy ze strany Policie ČR, ale i opačně. Tento přístup je významný, neboť takto je možno

např. včas zamezit projevům neadekvátního a mnohdy i protiprávního chování ze strany vychovatelů dětí a mládeže, případně proti nim použít k nápravě i prostředky trestně právní sankce, či věc vyřešit podle jiného právního předpisu.

- Úzce spolupracovat s místně a věcně příslušnými státními zástupci okresních a krajských státních zastupitelství a soudců okresních soudů. I zde je nutná vzájemná informační provázanost a z tohoto důvodu by bylo vhodné, aby v co možná nejkratší době byly propojeny informační databáze Policie ČR, státních zastupitelství a soudů.
- Preventivní opatření směřující k předcházení kriminality mládeže je především cíleno na samotné mladistvé, děti a učitele, avšak existuje minimum preventivních programů zaměřených cíleně na samotné vychovatele našich dětí, zejména rodiče. Pokud z kriminologických teorií a výsledků empirických zjištění vyplývá, že jednou z nejdůležitějších příčin delikventního jednání dětí a mladistvých je špatné fungování rodiny, nekvalitní výchova rodičů, negativní nápodoba s prvky agresivity a protispolečenského chování s posilováním negativních postojů, právě zde by mohla prevence zafungovat intenzivněji.

3. ZÁVĚR

Kriminalita je obecný jev, který provází celé lidské dějiny. Nikdy nebude existovat území či lidská společnost, kde by se kriminalita a její důsledky vyskytovaly v zanedbatelné míře. O tom, že pocit bezpečí je jednou z nejdůležitějších lidských potřeb, již dnes skutečně nikdo nepochybuje. Velká část občanů již také pochopila, že je nutné, aby si svůj majetek chránila také sama. V tomto ohledu doufám, že práce Policie ČR bude veřejností stále více vnímána bez negativních emocí a pejorativního nádechu, ale jako služba sloužící veřejnosti k její ochraně před protiprávním jednáním, které může ohrozit kdykoliv každého z nás a bohužel mnohdy vede i k následkům, které nelze nikterak napravit. Současně že i samotná práce policistů bude postupně vykazovat znaky nejvyšší profesionality a erudice a plně dostojí smyslu hesla „Pomáhat a chránit,“ aby tento policejní motiv nebyl jen planým a bezcenným nápisem na policejních vozech.

Stejně jako někteří z našich spoluobčanů nebudou nikdy dodržovat pravidla morálky a žít v souladu se zákony právního státu, stejně tak budou tyto normy porušovat děti a mladiství. Představa opaku by byla utopistická.

Těžiště práce policistů spočívá v ochraně společnosti před protiprávním jednáním. Policejní orgány při své práci musí dodržovat zákonné zásady trestního řádu, řídit se zákonnými ustanoveními zejména zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku, zákona 141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů trestního řádu, zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích ve znění pozdějších předpisů a dal.

Rekodifikace trestního zákona přinesla s sebou nové pojetí chápání trestného činu (formální pojetí trestného činu). Kromě dalšího je trestní zákoník založen především na subsidiární úloze trestní represe, ze které vyplývá princip ultima ratio. Pro praxi to značí skutečnost, že tato zásada vyžaduje, aby prostředky trestního práva byly používány pouze v nejkrajnějších případech (princip ultima ratio), kdy není možno použít efektivně k odstranění nebo zmírnění následku způsobeného protiprávním jednáním a postihu pachatele jiný právní předpis. Tento postup zákonodárce volí proto, že pouze trestní právo má k dispozici nejcitelnější prostředky státního donucení, které zasahují do práv a svobod občanů. Jinými slovy lze i říci, že úloha trestního práva nespočívá pouze a jen v represi, ale současně má působit výchovně a preventivně.

Vzhledem k tomu, že má práce se váže ke kriminalitě dětí a mladistvých, nesmím opomenout zmínit se rovněž o zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za

protiprávní činy, o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který nabyt účinnosti od 1. 1. 2004. Jeho účelem je úprava podmínek odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně a má postavení speciality ve vztahu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu.

Obdobně jako je tomu u trestního zákoníku, je cílem tohoto zákona v co největší míře zmírnit delikventní jednání našich dětí a mladistvých a zamezit mu, především v podobě pozitivního působení na ně. V žádném případě tedy jeho hlavním cílem není represe a postih dětského či mladistvého delikventa. To vyplývá i z principu ukládání vhodných opatření, kdy trestní opatření je voleno v nejkrajnějším případě. Soudy pro mládež tedy při volbě opatření musí přihlížet k pozitivnímu sociálnímu vývoji jedince a rovněž tak zvolené opatření by mělo přispět ke snížení možného opakování se kriminálního jednání dítěte či mladistvého. Tento zákon zahrnuje zejména v § 40 spolupráci výše zmíněných subjektů, tedy spolupráci policejních orgánů s pracovníky Probační a mediační služby, orgány sociálně právní ochrany dětí a zájmovými sdruženími.⁸¹

Prevence by měla být nedílnou součástí práce každého policisty už i z toho důvodu, že je vázán zákonnými předpisy, jak je uvedeno shora. Nutno rovněž dodat, že bez participace všech složek výše citovaných by veškerá preventivní práce měla mizivý účinek. Je tedy nutné preventivní programy tvořit multifaktoriálně a v součinnosti všech. Aby zacílení preventivních opatření bylo adresné a jasné, musíme mít k dispozici statistická data týkající se kriminality vůbec, resp. kriminality dětí a mladistvých. K tomu také slouží má dizertační práce.

Preventivní práce je proces, který nutně musí probíhat nepřetržitě. Jeho výsledky se ovšem nedají očekávat ihned. Jihočeští policisté proto reagují na specifickou trestnou činnost páchanou na území našeho regionu vytvářením preventivních projektů a programů, jejichž hlavním cílem je vytvářet pro Jihočechy klidné a bezpečné prostředí.

⁸¹ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 2-3, 459

4. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- AKERS, R., L. *Deviant Behavior. A Social Learning Approach*. Belmont: Kalifornia, 1985, 421 s., ISBN 05-34039-15-4
- ALEXY, R. *Recht, Vernunft, Diskurs. Studien zur Rechtsphilosophie*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1995, 292 s., ISBN 35-18287-67-2
- ARTKÄMPER, H. *Gegenüberstellungen - Erkenntnisquelle mit Kauteln*. Kriminalistik, 10, 1995
- BECCARIA, C. *O zločinech a trestech*. Přeložil J. Sládeček. Praha: 1893, 125 s., OCLC 81063864
- BENČÍK, M. A KOL. *Trestné právo s vysvětlivkami a judikaturou*. Bratislava: Iura edition, 2006, ISBN 80-80780-77-3
- BLACK, H., C. *Blackův právní slovník. Svazek 1,2*. Praha: Victoria Publishing, 1993, 767 s., 1472 s., ISBN 80-85605-23-6
- BLEI, H. *Strafrecht. Allgemein Teil*. 18. Auflage, München: Beck, 1983, OCLC 660156989
- BODLÁKOVÁ, I., NĚMEC, J. *Koncepce a program prevence kriminality*. Praha: odbor Public a prevence MV, 1994., ISBN 80-85821-08-7
- BORNÍK, M. *Trestná činnost v souvislosti s nealkoholovou toxikomanií*. Metodická příručka. Praha: Themis, 1994, s. 32-34., ISBN 80-85821-99-0
- BRÜCKLER, K. *Dopad společenských změn*. Právní rádce, 2000, ISSN 1213-7693
- CANIVELL-MARTIN, J. *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe. Španělsko*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999
- CENTERVALL, B. S. *The Journal of the American Medical Association*. London: 1992, s. 142-151, ISBN 0-8058-5423-1
- ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. 3. vydání. Praha: SPN, 1987, 381 s.
- ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva*. Přehled judikatury a nejzávažnějších případů. Vzory podání. Praha: Linde, 1995, 642 s., ISBN 80-85647-64-8
- ČECH, S., ŘEZNÍČEK, M. *Zločin kolem nás – Průvodce světem kriminality, prostituce, drog, hazardních her a pašeráctví*. Praha: Melantrich a.s. 1997, 342 s., ISBN 80-7023-253-6
- ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 1. vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, 163 s., ISBN 80-7251-207-2
- ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. s.r.o., 2009. 439 s., ISBN 978-80-7380-213-4

- ČÍRTKOVÁ, L. K problematice zvláštností sociálně patologického vývoje u dívek. In: *Diagnóza, prognóza a resocializace skupin mládeže ohrožených sociálně negativním vývojem*. Praha: Policejní akademie, 1997
- ČÍRTKOVÁ, L., VLČEK, V., ZOUBKOVÁ, I. *Vybrané problémy kriminologie pro střední formy vzdělávání v resortu ministerstva vnitra. 1. vydání*. Praha: IVV FMV, 1991. 70 s.
- Defektologický slovník. Praha: SPN, 1978
- DISMAN, M., POLANECKÝ, V., STEHLÍKOVÁ, B., ŠEJDA, J. *Drogy, alkohol, tabák a životní styl. Užívání psychotropních látek mezi středoškoláky, uční a žáky v České republice*. Praha: Grada, 1996, s. 143-167., ISBN80-86735-89-4
- FALTIN, M. *Delikvencia detí a mladistvých*. Bratislava: SNP, 1972, 114 s., OCLC 320414067
- FERRI, E. *La sociologia criminale*. Torino: 1900, 999 s., OCLC 25125424
- FIALA, J., KOHOUTEK, P. Nebezpečný návyk. *Kriminalistický sborník č. 3*. Praha: Themis, 1997, s. 155-157., ISSN 1211-8823
- FINKOVÁ, D. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa. 1. vydání*. Praha: Agro, 2004
- FRANCEK, J. *Zločin a trest v Českých dějinách. 3. vydání*. Praha: Rybka, 2007, 543 s., ISBN 978-80-86182-91-9
- FRANCEK, J. *Zločin a trest v českých dějinách. 1. vydání*. Praha: Rybka Publishers ve spolupráci s Euromedia Group a Knižním klubem, 1999, 463 s., ISBN 80-86182-91-6
- FUCHS, H. *Österreichisches Strafrecht. Allgemeiner Teil I*. Wien: New York Springer-Verlag, 2004, 362 s., ISBN 32-11206-72-8
- GIDDENS, A. *Sociology Polity Press London*. Praha: Argo, 1997, s. 83-112., ISBN80-7203-124-4
- GINZBURG, C. *Čarodějnictví a venkovské kultury v 16. a 17. století. 1. vydání*. Praha: Agro, 2002. 226 s., ISBN 80-7203-437-5
- GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista č. 1, příloha 1*. Praha: MV ČR, 1999., ISSN 1211-7943
- GJURIČOVÁ, J. Otázka pro... *Policista č. 11*. Praha: MV ČR, 1999., ISSN 1211-7943
- GJURIČOVÁ, J., ŽÁRSKÝ, M. Vývoj kriminality v České republice se zvláštním zřetelem na kriminalitu dětí a mládeže. *Kriminalistika, č. 1, roč. XXXII*. Praha: 1999., ISSN 1210-9150
- GODDARD, H., H. *The Kallikak Family*. New York: 1912, 156 s., ISBN 05-59245-42-4
- GORING, CH. *The English convict: A Statistical Study*. London: His Majesty's Stationary Office, 1913, 200 s., OCLC 40226150

- HAUSER, R., REHBERG, J. *Schweizerisches Strafgesetzbuch*. Orell Füssli Verlag, 1993, 544 s., ISBN 32-80023-02-5
- HENDRYCH, D. A KOL. *Ústava České republiky. Komentář. 1. vydání*. Praha: C.H.Beck, 1997, 242 s., ISBN 80-7179-084-2
- HOOTON, E., A. *The American Criminal – An Antropological Study*. Cambridge: Harvard Univ. Press, 1939, OCLC 251103917
- HORSKÁ, P., KUČERA, M., MAUR, E., STLOUKAL, M. *Dětství, rodina, stáří v dějinách Evropy. 1. vydání*. Praha: Panorama, 1990, 474 s., ISBN 80-7038-011
- HORVAI, I. *Psychopatie*. Praha: SZN, 1968, 254 s., OCLC 14480372
- CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži. 2. vydání*. Praha: MV ČR, 1998. 124 stran.
- CHVOJKA, J., PEKAŘ, P. *Kriminalita dětí hrozivě roste*. Praha: Metro, 17.7.1997
- JEFFERY, C., R. *Criminal Behavior and Learning Theory*. Journ of Crimin., 1965. Belmont, Calif.: Wadsword Pub. Co. 1988, 420 s., ISBN 05-34087-73-6
- JESCHECK, H. *Strafgesetzbuch und weitere Vorschriften des Nebenstrafrechts*. 30. Auflage. München: C.H.Beck, 1996, 918 s., ISBN 31-10117-05-3
- KAISER, G. *Kriminologie. 1. vydání*. Praha: C.H.Beck, 1994. 268 s., ISBN 80-7179-002-8
- KAMLACH, M., REPÍK, B. *Mezinárodní spolupráce v trestním a občanskoprávním řízení*. Praha: Panorama, 1990, 348 s., ISBN 80-7038-145-0
- KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, 469 s., ISBN 80-7038-134-5
- KINCL, J. a kol. *Všeobecné dějiny státu a práva*. Praha: Panorama, 1983, 464 s., OCLC 18911377
- KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie. 1. vydání*. Praha: SPN, 1978., ISBN 80-87698-96-1
- KLÍMA, P., KLÍMA, J. *Základy etopedie. 2. vydání*. Praha: SPN, 1984. 124 s.
- KNAPP, V. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy. 1. vydání*. Praha: C.H.Beck, 1996, 248 s., ISBN 80-7179-089-3
- KOUDELKOVÁ, A. *Delikvence jako dimenze neurotické poruchy. Zákonost, č. 1*, 1991
- KOMÁRKOVÁ, B. *Čemu nás naučila válka. 1. vydání*. Heršpice: EMAN, 1997. 92 s., ISBN 80-901854-8-7
- KONRÁD, Z. A KOL. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Policejní akademie ČR, 1996, 219 s., ISBN 80-85981-39-4
- KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů. O špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci. 1. vydání*. Praha: Makropulos, 1996, 303 stran., ISBN 80-901776-8-9

- KOUKOLÍK, F. *Proč se Dostojevskij mýlil? O vědomí, empatii, altruismu, lásce, zlu a religiozitě. I. vydání.* Praha: Galén, edice Makropulos, 2007, 219 stran., ISBN 978-80-7262-482-9
- Kriminalistika.* Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality, 1998., ISSN 1210-9150
- KUCHTA, J. a kol. *Kriminologie. I. Část. I. vydání.* Brno: Masarykova univerzita, 1993. 135 s., ISBN 80-210-0616-1
- KUCHTA, J. a kol. *Kriminologie. II. část. I. vydání.* Brno: Masarykova univerzita, 1993. 102 s., ISBN 80-210-0681-1
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky. I. vydání.* Praha: C.H.Beck, 2005. 568 s., ISBN 80-7179-813-4
- KUCHTA, J., KALVODOVÁ, V., HORKÁ, K., CHROMÝ, J., ŠTEFÁNIK, O. *Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže. Závěrečná zpráva. I. vydání.* Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 2011. 125s. 1. edice, ISBN 978-80-210-5359-5
- LAKOMÁ, J. *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu.* Praha: Psýché, 1994, 126 s.
- LAMBROSO, C. *Luomo delinquente in rapporto alla antropologia, alla giurisprudenza ed alla psichiatria.* Roma: Napoleone Editore, 1971, 473 s., OCLC 4816403
- LENDEROVÁ, M., RÝDL, K. *Radostné dětství? I. vydání.* Praha: Ladislav Horáček – Paseka, edice Fénix, 2006, 384 stran., ISBN 80-7185-647-9
- LENDEROVÁ, M. *Život v 19. století. I. vydání.* Praha: Karolinum, 2009. 430 s., ISBN 974-80-246-1683-4
- LEVI, P. *Svět starého Řecka.* Praha: Knižní klub. 1995, 239 s., ISBN 80-7176-214-8
- LEWIS, P. *Strafrecht. Besonderer Teil I.* Wien: WUV, 2003, ISBN 32-14105-65-5
- LNĚNIČKOVÁ, J. *Svět dětí. I. vydání.* Praha: Albatros a.s., 2005., ISBN 80-00-01786-5
- MALINOVÁ, H. *Sociální patologie II. I. vydání.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství n. p. 1982, 47 s., OCLC 42171173
- MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže.* Praha: Portál, 2011, 336 s., ISBN 978-80-7367-825-8
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence. I. vydání.* Praha: Portál, 1998. 335 s., ISBN 80-7178-226-2
- McCURE, P. *Long term psychiatric and cognitive effects of MDMA use, Toxicol. Lett.* 2000, s.112-113, s.153-156
- MOLÍK, J. *Hledat v Česku spravedlnost? Právní rádce,* 2000

- MUSIL, J., a kol. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: Naše vojsko, 1994. 276 s., ISBN 80-206-0423-5
- MUSIL, J. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. 2. vydání*. Praha: Karolinum, 1993, ISBN 80-7066-602-1
- NĚMEC, B. *Základy kriminalistiky. 1. vydání*. Praha: Naše vojsko, 1954. 235 s.
- NETÍK, K., NEUMANN, J., VEČERKA, K., VÁLKOVÁ, H. *Mladistvý pachatel násilné trestné činnosti*. Praha: VÚK, 1987
- NEUMANN, J. *K problematice osobnosti pubescentního delikventa*. Praha: PÚJAK ČSAV, 1974. Kandidátská práce
- NEUMANN, J. *Základní kriminologické školy a směry*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998. 58 s., ISBN 80-86008-53-3
- NEZKUSIL, J. a kol. *Československá kriminologie. 1. vydání*. Praha: Panorama, 1978. 270 s., ISBN 80-76844-69-4
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Základy kriminologie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 137 s., ISBN 80-7066-821-0
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. 2. přepracované vydání*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 451 s., ISBN 80-7357-026-2
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. 3. vydání*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008. 528 s., ISBN 978-80-7353-376-8
- OSMANČÍK, O., ŠVANCAR, Z. *Kriminalita mládeže*. Praha: VÚK, 1968, 211 s., OCLC 180580970
- OSMANČÍK, O. *I nejmodernější vězení zůstává pouze nejdražší školou zločinu*. Praha: Prevence kriminality. Sborník. Atlas, 1992
- OSMANČÍK, O. Rada Evropy a kriminalita mládeže, *Čs. Kriminalistika*, č. 3. Praha: MV ČR, 1992., ISSN 1210-9150
- PESCHKE, H., P., KUMPERA, J. *Středověk. 1. vydání*. Plzeň: Fraus, 2008. 48 s., ISBN 978-80-7238-706-9
- PILAŘ, J. Problematika ústavní péče o delikventní děti a mladistvé v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. *Policista č. 4, příloha 1*. Praha: MV ČR, 1999., ISSN 1211-7943
- POLICEJNÍ PREZIDIUM POLICIE ČR, *Statistiky kriminality*. Praha: PP ČR, 2000-2009
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: Cerm, 2001, 512 s.
- PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení. 2. vydání*. Praha: G plus G, 1999, 186 s., ISBN 80-86103-21-8
- QUAY, H., C. *Handbook of Juvenile Delinquency*. New York: J. Wiley and Sons, 1987, 480 s., ISBN 04-71817-07-4

- PROUZA, D. *Boundaries between child maltreatment and neglect of compulsory maintenance*. In: Health and social questions of childhood in european context. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, 2006
- PROUZA, D. *Dítě – oběť a zbraň v rukou rodičů*. Auspicia, 2007
- RAVIK, S. *Kronika polistopadového vývoje. I. díl*. Praha: Levné knihy KMa, 2006. 607 s., ISBN 80-7309-397-9
- REGOLI, R., M., HEWITT, J., D. *Delinquency in Society*. Sudbury, Mass: Jones and Bartlett Publishers, 2010, 670 s., ISBN 978-07-63764-34-5
- REES, L. *Nacisté. Dějiny varují. 1. vydání*. Praha: Mladá fronta, 2008. 325 s., ISBN 978-80-204-1676-6
- REISS, A., J. *Kriminalitaet und abweichendes Verhalten*. Weinheim: Basel, Beltz Verlag, 1981, 233 s., ISBN 34-28048-77-6
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. 1. vydání*. Praha: Orac, 2002, 263 s., ISBN 80-86199-57-6
- SAK, P. *Vliv televizního vysílání na děti a mládež*. Výzkumná zpráva MŠMT. Praha: 1996
- SCHUBERT, L. *Problémy s kriminalitou mládeže*. Bratislava: SAV, 1967, 155 s., OCLC 12589440
- SHAW, K. *Šílenství mocných*. Praha: Metafora spol. s r.o., 2005, 148 s., ISBN 80-7359-002-6
- SMITKOVÁ, L., RAEPER, W. *Úvod do světa idejí. 1. vydání*. Praha: Vyšehrad spol. s r.o., 1994, 201 s., ISBN 80-7021-082-6
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti. 1. vydání*. Praha: Orac, 2004, 455 s., ISBN 80-86199-74-6
- SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality. 1. vydání*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 118 s., ISBN 978-80-86708-81-2
- SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku. 1. vydání*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s., ISBN 978-80-86708-21-8
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář – díl I*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 1525 s., ISBN 978-80-7400-043-0
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2007. 1227s., ISBN 978-80-7179-375-5
- ŠVANCAR, Z., OSMANČÍK, O., NEUMANN, J. *Osobnost mladistvého delikventa*. Praha: VÚK, 1971

- TINKOVÁ, D. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa. 1. vydání.* Praha: Argo, 2004. 413 s., ISBN 80-7003-565-7
- VANTUCH, P. *Kriminalita mládeže a její prevence.* Praha: Horizont, 1984, 139 s., OCLC 39577215
- VANTUCH, P. K problematice prekriminality, *Socialistická zákonnost, č. 4.* Praha: 1984
- VÁLKOVÁ, H. Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti, *Právní rozhledy, č. 6.* Praha: C.H.Beck, 1997, ISSN 1210-6410
- VEČERKA, K. *Kriminalita mládeže a volný čas.* Praha: Právnická fakulta UK, 1985. Kandidátská práce
- VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S. *Sociálně patologické jevy u dětí. Závěrečná zpráva z výzkumu.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 215 s., ISBN 80-86008-81-9
- VEČERKA, K., ŠTĚCHOVÁ, M., NEUMANN, J. *Vztah mladých lidí k některým mravním a právním normám.* Praha: IKSP, 1992, 64 s., OCLC 39562584
- VÍTEK, K., VÍTKOVÁ, V. Manželský a rodičovský faktor v protispolečenském jednání dětí. *In: Sociologie pomáhá společenské praxi.* Praha: SPN, 1978
- VOLD, G., B. *Theoretical Criminology.* New York: Oxford Univ. Press, 2001, 346 s., ISBN 01-95142-02-0
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. I. Díl, obecná část. 1. vydání.* Praha: Policejní akademie ČR, 1994. 100 s.
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. II. Díl, zvláštní část. 1. vydání.* Praha: Policejní akademie ČR, 1994. 174 s.
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. I. Díl, obecná část. 2. vydání.* Praha: Policejní akademie ČR, 1995. 122 s., ISBN 80-85981-15-7
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. I. Díl, obecná část. 3. vydání.* Praha: Policejní akademie ČR, 2004. 128 s., ISBN 80-85981-87-4
- ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. II. Díl, zvláštní část. 4. vydání.* Praha: Policejní akademie ČR, 2004. 170 s., ISBN 80-7251-095-9
- ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality. 3. vydání.* Praha: Policejní akademie ČR, 2008. 108 s., ISBN 978-80-7251-270-6
- ZBORNÍK, F., KOTULAN, P., ROZUM, J. *Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 1997, 129 s., ISBN 80-86008-27-4

ZEZULOVÁ, J. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 247 s.

ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže. 1. vydání*. Praha: Policejní akademie ČR, 2001, 89 s., ISBN 80-7251-070-3

ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2004. 146 s., ISBN 80-86795-05-5

ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže. 1. vydání*. Praha: Aleš Čeněk, 2002. 231 s., ISBN 80-86473-08-2

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně některých předpisů

5. PŘÍLOHY

č.1 - Klíčová slova

č.2 - Informační bulletin a příklady dobré praxe Policie ČR Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje, Publikace o práci jihočeských policistů.

Klíčová slova:

nezletilí, mladiství, trestný čin, trestná činnost, prevence, skutek, nápad, statistika

Key words:

underage, adolescent, delict, criminal act, preventiv, act, idea, statistics